

e-participatie

De toegevoegde waarde van online participatie
in de ruimtelijke planvorming

A13/A16

Voorwoord

De behoefte om mee te praten over mijn leefomgeving is bij mij op jonge leeftijd ontstaan. Toen bij de herinrichting van mijn buurt mijn favoriete speelplein toegewezen werd als semipublieke ruimte, die enkel toegankelijk zou worden voor direct aanwonenden, bracht dit weerstand los. Zonder dat ik hierover eerder ingelicht was stonden er borden die mij de toegang tot mijn favoriete speelplein ontzegden. Deze borden overvielen mij en mijn vrienden. Wij voelden ons buitengesloten van het beleidsvormingsproces. Als achtjarige bewoonster van een niet direct-aangrenzende woning ben ik samen met mijn zesjarige buurjongen een handtekeningenactie gestart voor het weer publiek maken van dit speelplein. Deze handtekeningen en een brief hebben wij langsgebracht bij het stadhuis. Tot mijn genoegen heeft dat toentertijd geleid tot een ontmoeting met de betrokken wethouder en de verwijdering van de borden die ons de toegang ontzegden.

In mijn master Planologie heb ik vanuit een meer wetenschappelijk oogpunt kennis gemaakt met de toegevoegde waarde van het betrekken van burgers bij de inrichting van de ruimte. In dit onderzoek hoop ik verder inzicht te bieden in de toegevoegde waarde van online participatie voor de ruimtelijke planvorming. Wie weet hadden mijn boze reactie en de gemaakte kosten voor de borden voorkomen kunnen worden als ik tijdens de planvorming al mijn ongenoegen over de geplande wijzigingen bij het speelplein had kunnen uiten.

Graag wil ik een aantal mensen bedanken die mij geholpen hebben om dit onderzoek te doen. Allereerst wil ik mijn universitaire begeleider Stan Geertman bedanken voor zijn kritische feedback. Ik wil graag mijn collega's bij Over Morgen bedanken voor het bieden van de mogelijkheid om dit onderzoek te doen en de mooie en leerzame stage die ik daar heb gelopen. Daarnaast wil ik Rijkswaterstaat bedanken voor het mede mogelijk maken van dit onderzoek. Ook wil ik Matthijs, Lucas, Elleke, Désirée, Suzan en Kyra bedanken voor het lezen en bekritisieren van mijn stukken. Tot slot wil ik alle deelnemers aan het onderzoek bedanken voor hun tijd en moeite.

Samenvatting

Het actief betrekken van burgers in de ruimtelijke planvorming wordt steeds vanzelfsprekender in de laatste decennia. In de politicologische wetenschappen wordt burgerparticipatie benaderd vanuit het deliberatieve democratische denken. Dit is een versterking van de representatieve democratie. Burgers kunnen in een deliberatieve democratie zelf actief deelnemen aan de beleidsvorming, waarbij ze aan de hand van een constructieve dialoog tot een legitieme democratische beslissing dienen te komen. Burgerparticipatie komt ook sterk terug in recente planologische stromingen, zoals de collaboratieve planning van Healey (2003). In Nederland komt dit onder andere tot uiting in de uitnodigingsplanologie, waarbij het initiatief voor ruimtelijke plannen ligt bij burgers of andere private partijen. De overheid speelt hierbij enkel nog een faciliterende rol in de ruimtelijke planvorming. Door de toenemende toegankelijkheid van het internet worden online platforms steeds vaker ingezet om participatie in de ruimtelijke planvorming vorm te geven. Het online meepraten van betrokkenen in de ruimtelijke planvorming wordt ook wel e-participatie genoemd. Het is van belang bij de toepassing van e-participatie om goed inzicht te hebben in de toegevoegde waarde hiervan.

Het doel van het onderzoek is om inzicht te verschaffen in de toegevoegde waarde van e-participatie voor de ruimtelijke planvorming. Aan de hand van dit onderzoek worden ook enkele aanbevelingen gedaan voor de toepassing van e-participatie in de ruimtelijke planvorming. Om de toegevoegde waarde goed te definiëren worden de verschillende typen toegevoegde waarden ingedeeld op verschillende dimensies. Ten eerste wordt onderscheid gemaakt tussen toegevoegde waarden van de e-participatie waarbij het doel 'komen tot overeenstemming' is, en toegevoegde waarden waarbij het doel 'het uiteenzetten van verschillen' is. Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre e-participatie als prettiger of beter wordt ervaren dan offline participatiemiddelen. De ervaring van de betrokkenen bij de ruimtelijke planvorming van de e-participatie staat centraal. De hoofdvraag die centraal staat in dit onderzoek is: *In hoeverre kan e-participatie van toegevoegde waarde zijn voor de ruimtelijke planvorming in Nederland?*

Het e-participatieproces omtrent de aanleg van de A13/A16 door Rijkswaterstaat vormt de casus voor dit onderzoek. In 2021 wil Rijkswaterstaat een nieuwe snelweg van 11 km openen ten noorden van Rotterdam: de A13/A16. Deze snelweg moet zorgen voor een vlottere doorstroming van de A13 en de A20, een betere bereikbaarheid, meer rust op lokale wegen en een betere leefbaarheid voor omwonenden van de A13 en de A20. Er is besloten om vroeg in de planvorming, vóór het ontwerp-tracébesluit, participatie mogelijk te maken. Betrokkenen kunnen meepraten over de inpassingsopgaven van de nieuwe snelweg. De participatie vindt zowel online, via een interactief webplatform, als offline, via informatieavonden en gebiedstafels, plaats. Het doel van het participatieproces is om tot een samenhangend beeld van weg en omgeving te komen voor een optimale inpassing van de Rijksweg in de omgeving. Door in een vroege fase van de planvorming ruimte te bieden voor de inbreng van betrokkenen hoopt Rijkswaterstaat op een vlottere doorloop het hele proces. Daarnaast heeft Rijkswaterstaat als doel van de e-participatie om de kwaliteit van de inpassing van de snelweg te verbeteren. In dit onderzoek wordt specifiek de participatie op het interactieve webplatform onderzocht. Dit webplatform wordt vanaf hier de projectwebsite genoemd.

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een online enquête en van de gebruiksgegevens van de projectwebsite via Google Analytics. De enquête wordt gehouden bij gebruikers van de

projectwebsite en heeft tot doel om inzicht te krijgen in de ervaringen van de online participatie. Hierbij wordt getracht te achterhalen wat voor de gebruikers de toegevoegde waarde van de e-participatie is. Daarnaast wordt het gebruik van de website geanalyseerd door middel van dataverzameling met Google Analytics. Hierbij wordt onder andere gekeken naar de gebruikersaantallen en de gedragsstroom op de projectwebsite. Door monitoring van het gebruik van de projectwebsite kan inzicht worden verschaft in de manier waarop deze gebruikt wordt, waardoor inzicht ontstaat in hoe online participatie het beste kan worden vormgegeven.

De toegevoegde waarde van (e)Participatie kan worden uitgesplitst naar toegevoegde waarde voor het uiteenzetten van verschillen en toegevoegde waarde voor het komen tot consensus in de planvorming. In de onderzochte casus komt naar voren dat de e-participatie voornamelijk van toegevoegde waarde is voor het uiteenzetten van verschillen. Dankzij de online participatiemogelijkheden was er een grotere groep mensen betrokken bij de planvorming, en zijn er nieuwe ideeën naar voren gekomen. Betrokkenen geven aan op de projectwebsite meer kennis op te doen over het proces en de ruimtelijke plannen. Daarnaast zijn zij beter op de hoogte van de mening en ideeën van andere betrokkenen, waardoor zij meer inzicht hebben in de verschillende belangen. De e-participatie in de onderzochte casus heeft in mindere mate bijgedragen aan het komen tot overeenstemming in de ruimtelijke planvorming. Betrokkenen zijn sceptisch over de mate waarin zij doorwerking verwachten van hun ideeën en standpunten in het uiteindelijke beleid.

De e-participatie wordt als prettige vorm van participatie ervaren door de gebruikers. Het merendeel van de respondenten participeert liever via de projectwebsite, dan via offline participatiemiddelen. Betrokkenen die die het prettiger vinden om offline te participeren zijn echter minder geneigd om op de projectwebsite input te geven. Om betrokkenen zo goed mogelijk te faciliteren om te participeren is het van belang om zowel offline als online participatie mogelijk te maken, zodat het gekozen participatiemiddel niet zorgt voor buitensluiting van bepaalde groepen in het participatieproces.

Aan de hand van het onderzoek worden enkele aanbevelingen gedaan over de vormgeving van het participatieproces. Burgers willen het liefst zo vroeg mogelijk betrokken worden in de planvorming, zodat zij mee kunnen denken over verschillende opties voor het oplossen van het ruimtelijke vraagstuk. Daarnaast moet er goed de tijd genomen worden voor e-participatie. Deelnemers hebben tijd nodig om te wennen aan het online participatiemiddel. Er is ook een duidelijke vraag bij betrokkenen naar informatie om inzicht in het ruimtelijke vraagstuk te krijgen. Om grip te krijgen op de complexiteit van het ruimtelijk vraagstuk moet deze informatie begrijpelijk gepresenteerd worden. Hierbij moet het planningsjargon zo veel mogelijk vermeden worden. Om burgers vertrouwen te geven in de mogelijke doorwerking van hun input is wederzijdse communicatie tussen burgers en de overheid essentieel. Betrokkenen willen het liefst duidelijke en persoonlijke terugkoppeling krijgen op hun input in het participatieproces.

e-participatie is in grote mate van toegevoegde waarde voor het uiteenzetten van verschillen in de ruimtelijke planvorming. Betrokkenen hebben meer inzicht in de verschillende belangen en zijn beter op de hoogte van het ruimtelijk vraagstuk. E-participatie is echter maar beperkt van toegevoegde waarde voor het komen tot overeenstemming in de ruimtelijke planvorming. Het proces, hoe de communicatie plaatsvindt, is van groter belang voor het opbouwen van vertrouwen, dan het gekozen online of offline participatiemiddel.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting

1 Inleiding

1.1 Aanleiding.....	p. 9
1.2 Doelstelling & Relevantie.....	p.10
1.2.1 Doelstelling.....	p.10
1.2.2 Maatschappelijke Relevantie.....	p.10
1.2.3 Wetenschappelijke Relevantie.....	p.10
1.3 Vraagstelling.....	p.11
1.4 Leeswijzer.....	p.12

2 Theoretisch kader

2.1 Deliberatieve democratie.....	p.13
2.2 Governance.....	p.14
2.3 Participatie in de ruimtelijke planning.....	p.16
2.3.1 Complexiteit.....	p.16
2.3.2 Open planning.....	p.17
2.3.3 Collaboratieve planning.....	p.18
2.3.4 Participatie in de Nederlandse context.....	p.18
2.4 Toegevoegde waarde van participatie.....	p.19
2.4.1 Participatie: Doel of middel?	p.20
2.4.2 Participatie: Zoektocht naar overeenstemming of verschillen?.....	p.20
2.4.3 Toegevoegde waarde participatie in de ruimtelijke planvorming.....	p.21
2.4.4 Toegevoegde waarde van e-participatie.....	p.25
2.4.5 Toegevoegde waarde Planning Support Systems.....	p.27
2.4.6 Toegevoegde waarde visualisaties.....	p.28
2.5 Criteria voor (e)Participatie.....	p.29
2.5.1 Mate van participatie.....	p.29
2.5.2 Vormgeving participatieproces.....	p.30
2.6 In conclusie.....	p.32

3 Methodologie

3.1 Onderbouwing onderzoeksmethoden.....	p.33
3.1.1 Kwantitatief onderzoek.....	p.33
3.1.2 Kwalitatief onderzoek.....	p.33
3.2 Toelichting onderzoeksmethoden.....	p.34
3.2.1 Kwantitatief onderzoek.....	p.34
3.2.2 Kwalitatief onderzoek.....	p.34
3.3 Conceptueel model.....	p.36
3.4 Hypothesen.....	p.37

3.5 Operationalisering.....	p.38
3.5.1 Operationalisering van begrippen.....	p.38
3.5.2 Operationalisering methoden.....	p.39
3.6 In conclusie.....	p.40
4 Onderzoekscasus	
4.1 Context.....	p.41
4.1.1 Participatie in de infrastructurele context.....	p.41
4.1.2 Ruimtelijke opgave.....	p.41
4.1.3 Participatiekader.....	p.42
4.2 Analyse participatiecriteria.....	p.44
4.2.1 Participatie: Doel of middel?	p.44
4.2.2 Participatie: Zoektocht naar overeenstemming of verschillen?.....	p.44
4.2.3 Mate van participatie.....	p.45
4.2.4 Moment van participatie.....	p.45
4.2.5 Duur participatieproces.....	p.46
4.3 In conclusie.....	p.46
5 Resultatenanalyse	
5.1 Analyse steekproef.....	p.47
5.1.1 Kenmerken respondenten.....	p.47
5.1.2 Representativiteitsanalyse.....	p.48
5.1.3 Analyse response.....	p.49
5.2 Resultatenanalyse.....	p.50
5.2.1 Uiteenzetten van verschillen.....	p.50
5.2.2 Zoektocht naar overeenstemming.....	p.55
5.2.3 Betrokkenen participeren liever via het internet dan via offline participatiemiddelen.....	p.58
5.2.4 Hoe wordt de vormgeving van het participatieproces ervaren door betrokkenen?.....	p.61
5.3 In conclusie.....	p.64
6 Conclusie	
6.1 Conclusie.....	p. 67
6.1.1 Hoe ziet de ruimtelijke planvorming in Nederland er uit en hoe kan participatie in de ruimtelijke planvorming worden vormgegeven?.....	p. 67
6.1.3 Welke typen toegevoegde waarden van (e)Participatie zijn er te onderscheiden?.....	p. 68
6.1.4 3. Wat zijn de specifieke voor- en nadelen van het faciliteren van participatie via een online platform?	p. 69
6.1.5 Slotsom.....	p. 70
6.2 Aanbevelingen.....	p. 71
6.3 Discussie.....	p. 72

Literatuurlijst

Bijlagen

1. Enquête.....	p. 80
2. Analyse gebruik projectwebsite.....	p. 83
3. Analyseschema onderzoek.....	p. 87
4. Uitkomsten stelling enquête.....	p. 89
5. Itemanalyse constructen.....	p. 91
6. Toetsing hypothesen.....	p. 96
7. Uitkomsten op open en meerkeuze vragen	p. 101

1

Inleiding

1.1 Aanleiding

“Nederland is niet meer te voorspellen” kopt het NRC Handelsblad eind 2013. In dit artikel weerklinken de recentelijke ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening. De tijd van het bouwen voor groei is voorbij (NRC Handelsblad, 2013). Gemeenten hebben te maken met economische krimp, bezuinigingen en steeds meer met bevolkingskrimp (Fontein et al., 2012, p. 33). Deze veranderingen in de maatschappij vragen om een nieuwe rol van de overheid in de ruimtelijke ontwikkeling.

Er vindt een omwenteling plaats van de ontwikkelingsplanologie naar de uitnodigingsplanologie. In de uitnodigingsplanologie speelt de overheid enkel een beperkte rol in de ruimtelijke ontwikkeling. De overheid krijgt in de uitnodigingsplanologie een meer faciliterende rol ten opzichte van private initiatiefnemers dan in de ontwikkelingsplanologie (Fontein et al., 2012, p. 33). De overheid stelt de hoofdlijnen en de kaders op voor de ontwikkeling, maar stelt zich daarbinnen open op voor zowel private als particuliere initiatiefnemers (van Rooy, 2011, p. 2). In de ruimtelijke ontwikkeling krijgt de burger een steeds actievere rol (NICIS Institute & KEI, 2012, p. 16). Vanuit de interactieve benadering wordt aangenomen dat het betrekken van burgers in een vroeg stadium van de planvorming een positieve impact heeft op de kwaliteit van het publieke debat en de legitimiteit van de overheid in de planvorming (Teisman, 2000, p. 238). Het vraagstuk omtrent legitimiteit van de overheid weerklinkt ook in de politicologische democratische debatten. Daar wordt gesproken over een versterking van de democratie. Deze versterking wordt vormgegeven in de deliberatieve democratie, waarbij burgers zelf meedoen in beleidsvormingsprocessen. Om de participatie van burgers in de planvorming te faciliteren is kennisdeling en communicatie van groot belang. De faciliterende rol van de overheid vraagt om het bieden van platforms waarop deze kennisdeling en communicatie plaats kan vinden.

Interactieve webplatforms kunnen dienen als instrument voor het faciliteren van communicatie en kennisdeling in de planvorming. Het gebruik van nieuwe technologieën in de ruimtelijke planvorming kan een sleutelrol vervullen in het stimuleren van participatie (Hudson-Smith et al., 2005, p. 67). Door de komst van het internet en de wijdverspreide toegankelijkheid hiervan zijn er nieuwe mogelijkheden ontstaan voor het vormgeven van burgerparticipatie. In de literatuur wordt participatie via het internet ook wel e-participatie genoemd. Het internet is een goedkoop en innovatief middel die de afstand tussen burgers en de overheid, zowel fysiek als gevoelsmatig, kan verkleinen en de communicatie kan verbeteren (Polat, 2005, p. 442). Daarnaast zijn er steeds meer mogelijkheden voor het uitwisselen van informatie en om het ruimtelijk debat online aantrekkelijk te presenteren (Kunzmann, 2000, p. 261). Een voorbeeld hiervan zijn visualisaties. Visualisaties vertalen het planningsjargon van de planoloog op een aantrekkelijke manier voor de burger (Kunzmann, 2000, p. 264). e-participatie kan als middel dienen om de participatie in de ruimtelijke planvorming vorm te geven.

1.2 Doelstelling en Relevantie

1.2.1 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is:

Inzicht verschaffen in de toegevoegde waarde van e-participatie in de ruimtelijke planvorming.

Hierbij wordt zowel gekeken naar de mate waarin de algehele participatiemogelijkheden vanuit het e-participatie-proces van toegevoegde waarde zijn voor de ruimtelijke planvorming, als in hoeverre specifiek de e-participatie van toegevoegde waarde is ten opzichte van offline participatiemiddelen. Er zal daarnaast ook onderscheid gemaakt worden tussen verschillende typen toegevoegde waarden.

1.2.2 Maatschappelijke Relevantie

Binnen de ruimtelijke planning is het werkveld steeds complexer aan het worden. Er ontstaat een toenemende behoefte aan flexibele en context-specifieke oplossingen voor ruimtelijke vraagstukken (te Brömmelstroet, 2013, p. 300-301). Binnen deze complexiteit maken overheden gebruik van (burger)participatie om de efficiëntie, het draagvlak en de legitimiteit van de planvorming te verbeteren (Sanford & Rose, 2007, p. 406). Daarnaast vinden er veranderingen in machtsverhoudingen in het ruimtelijke werkveld plaats (Stenberg, 2013, p. 131). De legitimiteit van de politiek staat ter discussie. Dit vraagt om een versterking van de democratie. Dit kan worden vormgegeven door een deliberatief beleidsvormingsproces (Habermas, 1996). De overheid krijgt een andere, meer faciliterende, rol in het werkveld van de ruimtelijke ordening (Susha & Grönlund, 2012, p. 376). Deze ontwikkelingen zorgen voor een toenemende populariteit van burgerparticipatie.

Voor het vormgeven van deze burgerparticipatie kunnen online middelen worden ingezet. Het is voor overheden relevant om inzicht te hebben in de toegevoegde waarde van deze technologische middelen en de participatiemogelijkheden hiervan voor de planvorming. Nu internet wijdverspreid toegankelijk is in de samenleving, is het interessant om te kijken naar de toegevoegde waarde van het gebruik van internet als informatie- en communicatiemiddel in de ruimtelijke planvorming. De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek is om inzicht te verschaffen in de toegevoegde waarde van online participatiemiddelen waardoor e-participatie beter kan worden ingezet in de ruimtelijke planvorming. Meer inzicht in de toegevoegde waarde van interactieve webplatforms biedt kansen voor een betere toepassing hiervan, waardoor burgers beter betrokken kunnen worden in de ruimtelijke planvorming. Hiermee zal de burger ook gebaat zijn.

1.2.3 Wetenschappelijke Relevantie

Participatie via het internet is nog volop in ontwikkeling. In de Benchmark Burgerparticipatie (2012, p. 15) wordt gesteld dat verder onderzoek naar de toegevoegde waarde van e-participatie gewenst is. Het is daarom interessant om verder te onderzoeken wat de toegevoegde waarde van het gebruik van internet voor de participatie in de ruimtelijke planvorming is. Dit onderzoek zal specifiek één methode van e-participatie onderzoeken, namelijk het gebruik van een interactief webplatform. Dit webplatform faciliteert betrokkenen om mee te praten in de ruimtelijke planvorming. Hierbij kan publieke deliberatie plaatsvinden. Publieke deliberatie is een debat tussen betrokkenen waarin belangen en argumenten worden uitgewisseld. De communicatie via dit webplatform tussen betrokkenen past binnen het deliberatieve democratische denken. Susha & Grönlund (2012, p. 374) stellen dat het van groot belang is om de impact van e-participatie op de democratische praktijk van de ruimtelijke planvorming nauwkeuriger te onderzoeken. Carpini et al (2004, p. 316) stellen ook vast dat er nog weinig empirisch onderzoek naar het vormgeven van een deliberatieve democratie is

gedaan. Het is interessant om te onderzoeken in hoeverre e-participatie een goede manier is om deze deliberatieve democratie vorm te geven. Daarnaast geven Saebø et al (2008, p. 420) aan dat er een grote behoefte is naar meer onderzoek naar e-participatie; zowel beschrijvend onderzoek als evaluaties van e-participatie-platforms zijn van toegevoegde waarde voor het debat omtrent e-participatie.

Een interactieve webplatform voor participatie in de ruimtelijke planvorming kan gezien worden als een Planning Support System (PSS). PSS zijn instrumenten gebaseerd op geografische informatietechnologieën, die de betrokkenen in de ruimtelijke planvorming ondersteunen in hun taken (Geertman et al., 2013, p. 1). Te Brömmelstroet (2013, p. 301) stelt dat het van belang is om te onderzoeken in hoeverre PSS van toegevoegde waarde is voor de planvorming of de uitkomst hiervan. De toegevoegde waarde van PSS kan worden gespecificeerd als een positieve verbetering van de planningspraktijk ten opzichte van een situatie waarin geen PSS wordt gebruikt. Over deze toegevoegde waarde van PSS voor de planologie is nog te weinig bekend vanuit wetenschappelijk onderzoek om hier claims over te kunnen maken (Pelzer, 2014, p. 16). Het is daarom van belang om onderzoek te doen naar de toegevoegde waarde van PSS voor de ruimtelijke planvorming. In dit onderzoek zal er specifiek gekeken worden naar de toegevoegde waarde van een interactief webplatform, als communicatieve en informatieve vorm van PSS, voor de ruimtelijke planvorming in de Nederland.

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is om te toetsen in hoeverre de toegevoegde waarden van participatie vanuit het politicologisch, beleidswetenschappelijk en planologisch denken gefaciliteerd kunnen worden met een interactief webplatform. Daarnaast is het wetenschappelijk relevant om de toegevoegde waarde van (e)Participatie voor de ruimtelijk planvorming beter te kunnen duiden.

1.3 Vraagstelling

In dit onderzoek staat het beantwoorden van onderstaande hoofdvraag centraal:

In hoeverre kan e-participatie van toegevoegde waarde zijn voor de ruimtelijke planvorming in Nederland?

Deze hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van drie deelvragen:

1. Hoe ziet de ruimtelijke planvorming in Nederland er uit en hoe kan participatie in de ruimtelijk planvorming worden vormgegeven?
2. Welke typen toegevoegde waarden van (e)Participatie voor de ruimtelijke planvorming zijn er te onderscheiden?
3. Wat zijn de specifieke voor- en nadelen van het faciliteren van participatie via een online platform?

De toegevoegde waarde van e-participatie zal geconcretiseerd worden door het gebruik van theorieën uit drie verschillende wetenschappelijke gebieden. Deze multidisciplinaire benadering is gekozen, omdat er vanuit verschillende disciplines gesproken wordt over participatie in de ruimtelijke planvorming. Vanuit een politicologisch perspectief wordt de toegevoegde waarde van e-participatie vormgegeven in het deliberatieve democratische denken. Hierbij wordt participatie voornamelijk gezien als een versterking van de democratie. Vanuit een beleidswetenschappelijk perspectief wordt gesproken over een omwenteling van government- naar governance-beleidsvormen. Door het beleidswetenschappelijke perspectief wordt meer duidelijkheid verschaft over hoe beleidsvormingsprocessen plaatsvinden. Vanuit de planologie wordt de toegevoegde

waarde van e-participatie benaderd vanuit de collaboratieve planning van Healey (2010). In deze benadering wordt ingegaan op het belang van participatie specifiek in de ruimtelijke beleidscontext.

Er is gekozen om e-participatie te onderzoeken, omdat dit een nieuwe vorm van participatie is waar nog weinig over bekend is. De ruimtelijke planvorming wordt in dit onderzoek gedefinieerd als: het beleidsvormingsproces van waarin oplossingen voor ruimtelijke vraagstukken worden gezocht, van probleemidentificatie tot implementatie van de gekozen oplossing. In dit onderzoek wordt gekeken naar het betrekken van burgers in de ruimtelijke planvorming. De positie van private partijen in de ruimtelijke ontwikkeling wordt in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Er is gekozen om het onderzoek geografisch af te bakenen naar de Nederlandse context, omdat het onderzoek een onderzoeks casus bevat in Nederland.

1.4 Leeswijzer

Dit onderzoek is opgebouwd uit meerdere hoofdstukken die toewerken naar het beantwoorden van de hoofdvraag. In hoofdstuk 2 'Theoretisch kader' wordt vanuit de wetenschap betoogd worden over e-participatie in de ruimtelijke planvorming en worden verschillende criteria voor een goede (e)Participatie uiteengezet. Vanuit deze theoretische basis wordt in de volgende hoofdstukken het onderzoek verder opgezet. In hoofdstuk 3 'Methodologie' worden de onderzoeksmethoden beschreven en concreet gemaakt in de vorm van hypothesen en operationalisering. In hoofdstuk 4 'Casusomschrijving' wordt de context van de onderzoekscasus beschreven. Daarnaast wordt de casus in dit hoofdstuk kwalitatief geanalyseerd aan de hand van de (e)participatie-criteria uit hoofdstuk 2. De resultaten van het kwantitatieve en het kwalitatieve onderzoek worden gepresenteerd in hoofdstuk 5 'Resultatenanalyse'. Hieruit volgt de beantwoording van de hoofdvraag en de deelvragen in hoofdstuk 6 'Conclusie'. Aan de hand van de gevonden resultaten worden in dit hoofdstuk ook aanbevelingen voor (e)Participatieprocessen gedaan. Daarnaast staat in dit hoofdstuk een kritische reflectie op het onderzoek.

2

Theoretisch kader

In dit onderzoek wordt participatie multidisciplinair benaderd, zoals ook wordt bepleit door Macintosh et al (2009, p. 1). Er wordt vanuit een politicologisch, beleidswetenschappelijk en planologisch perspectief gekeken naar (e)Participatie in de ruimtelijke planvorming. In dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op het deliberatieve democratisch denken en de toename van governance in beleidsvormingsprocessen. Daarna wordt participatie binnen de ruimtelijke ordening behandeld. Tot slot wordt ingegaan op de toegevoegde waarde van participatie voor de ruimtelijke planvorming en de toegevoegde waarde van online middelen voor het faciliteren van deze participatie.

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een politicologische, planologische en een beleidswetenschappelijke benadering. De planologische benadering is gekozen vanwege de specifieke toespitsing van dit onderzoek op de ruimtelijke planvorming. De planologie is de wetenschap die zich specifiek bezighoudt met deze ruimtelijke component. De politicologische benadering is gekozen, omdat in de vraag om participatie het democratisch beginsel een belangrijke rol speelt. Theorieën over de democratie komen voornamelijk vanuit de politicologische wetenschappen. De beleidswetenschappelijke benadering wordt gebruikt, omdat er gesproken wordt over de planvorming, oftewel het proces waarin plannen worden gemaakt en beleid wordt vormgegeven. De manier waarop zo'n proces wordt ingericht en wie hierbij betrokken worden is onderzocht in de beleidswetenschappen.

2.1. Deliberatieve democratie

Het deliberatieve democratische denken is sinds de jaren '90 in het publieke debat opgekomen als aanvulling op de representatieve democratie (Carpini et al., 2004, p. 316). In een representatieve democratie kiezen burgers, door middel van verkiezingen, voor de door hen gewenste vertegenwoordigers in de politiek. Deze vertegenwoordigers nemen namens de burgers deel in het beleidsvormingsproces. In de deliberatieve democratie krijgen burgers meer zeggenschap in de besluitvorming. Burgers hebben zelf een rol in het beleidsvormingsproces. Het communicatieve proces waarin meningen en belangen worden gevormd staat centraal (Chambers, 2003, p. 308). Een deliberatieve democratie kan gekarakteriseerd worden als een proces van dialoog, waarin er wederzijds acceptabele en gemeenschappelijke belangen uitgewisseld worden met als doel te komen tot een legitieme democratische beslissing (Benhabib, 1996; Habermas, 1996; Cohen, 1996; Gutmann & Thompson, 1996). Rawls (1997, p. 772) beschrijft dit als volgt: *“When citizens deliberate, they exchange views and debate their supporting reasons concerning public political questions. They suppose that their political opinions may be revised by discussion with other citizens; and therefore these opinions are not simply a fixed outcome of their existing private or nonpolitical interests. It is at*

this point that public reason is crucial, for it characterizes such citizens' reasoning concerning constitutional essentials and matters of basic justice."

Dit debat is beslissend voor de uiteindelijke politieke beslissingen die genomen worden. Dit debat wordt ook wel publieke deliberatie genoemd (Lafont, 2006, p. 4). Bij een goede publieke deliberatie zijn argumenten goed onderbouwd en wordt er kritisch geluisterd naar de verschillende meningen (Carpini et al, 2004, p. 317). Door deze publieke deliberatie kunnen goed geïnformeerde meningen worden gevormd, waarbij deelnemers open staan voor nieuwe informatie en inzichten. Volgens Hajer (2001, p. 3) zijn er drie voorwaarden voor een goede publieke deliberatie: (1) een gemeenschappelijke uiteenzetting van argumenten, (2) de verrijking van de beleidsafweging door interactie en (3) de mogelijkheid om conflicten op te sporen door een goede communicatie. Valadez (2010) is echter kritisch of het mogelijk is om tot een gemeenschappelijke uiteenzetting van argumenten te komen, waarbij de verschillende partijen elkaars mening acceptabel vinden. Hij stelt dat het onmogelijk is om te meten of een argument of mening acceptabel is. Valadez (2010) pleit er voor dat niet gestreefd moet worden naar een overeenkomst gebaseerd op gemeenschappelijke overtuigingen, maar naar overeenkomsten die zijn gebaseerd op gemeenschappelijke belangen.

Het doel van publieke deliberatie is om vanuit het gemeenschappelijke belang toe te werken naar een legitieme uitkomst. Hiervoor hoeft niet per se consensus te worden bereikt (Chambers, 2003, p. 309). Wel is het van belang dat deelnemers open staan om hun mening aan te passen wanneer zij overtuigd worden door betere argumenten (Besson & Martí, 2006, p. xvi). Carpini et al. (2004, p. 320) voegen hieraan toe dat een goede publieke deliberatie voor deelnemers meer inzicht verschaft in de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk. Naast het vergroten van inzicht van de deelnemers draagt een goede deliberatie ook bij aan het versterken van wederzijds begrip en tolerantie jegens tegengestelde belangen (Carpini et al., 2004, p. 320). Doordat burgers goed inzicht hebben in de plannen kunnen zij met goed gefundeerde ideeën en meningen komen (Coleman & Götze, 2001, p. 6). Dit is van belang om de uiteindelijke besluitvorming goed te kunnen verantwoorden aan degenen op wie dit effect heeft (Gutman & Thompson, 2000, p. 161). Lafont (2006, p. 4) ziet publieke deliberatie als een versterking van het democratisch beginsel dat politieke besluitvorming *"for the people and by the people"* is. Deze deliberatieve stroming en de vraag om publieke deliberatie is ook terug te vinden in het werkveld van de ruimtelijke ordening.

2.2 Governance

In het publieke werkveld is governance een steeds vaker voorkomende beleidsvorm. In de governance-gedachte vindt beleidsvorming bottom-up plaats, in plaats van top-down. Het initiatief voor plannen ligt bij de direct betrokkenen en niet bij de overheid. Deze beleidsvorm sluit aan bij de toenemende behoefte van burgers om actief deel te nemen aan het beleidsvormingsproces. Governance is de interactie tussen publieke en private actoren in zowel formele en informele praktijken. Het doel van governance is om effectief beleid vorm te geven (Hajer et al., 2004, p. 11). Healey (2005, p. 206) omschrijft governance als het proces waarin gemeenschappelijke zaken worden georganiseerd, waarbij de gedragsregels voor deze samenwerking in het politieke speelveld worden vastgelegd. In governance spelen private en particuliere partijen een belangrijke rol. Er wordt ontwikkeld vanuit samenwerking om tot een gezamenlijk plan te komen met voldoende commitment van alle betrokkenen (Spit & Zoete, 2009, p. 97). Participatie in de beleidsvorming staat

centraal binnen de governance (Lane, 2005, p. 283). Bij governance wordt complexiteit als vanzelfsprekend gezien (Teisman et al., 2009, p. 5).

In de ruimtelijke ontwikkeling vindt een verschuiving plaats van government naar governance (NCIS Institute & KEI, 2012, p. 21; Lane, 2005, p. 283). Bij de government-gedachte heeft de overheid de leidende rol in de besluitvorming. Vanuit een meer governance-gestuurde ruimtelijke planvorming is er meer ruimte voor de kennis van burgers. De overheid staat niet langer centraal in de planvorming. De verschuiving naar governance komt voort uit de toenemende complexiteit van ruimtelijke vraagstukken. Volgens Tambouris et al. (2012, p. 322) zorgt de economische crisis ook voor een grotere vraag naar governance. De economische crisis heeft de twijfels bij burgers over de legitimiteit van het democratische systeem versterkt. Het belang van de kennis van de ruimtelijke expert wordt hierbij niet meer als leidende factor gezien in de besluitvorming. Er wordt meer waarde gehecht aan de lokale kennis van de burgers. Deze tendens draagt bij aan een groeiende vraag naar burgerparticipatie in de planvorming (Tambouris et al., 2012, p. 322). Healey (2010, p. 49-50) ziet vanuit de governance-gedachte dat de overheid niet langer een leidende rol heeft in het beleidsvormingsproces, maar enkel betrokken is als deelnemer aan een deliberatief beleidsvormingsproces.

Vanuit het institutionele denken stelt Healey (2004, p. 92) dat governance een breder fenomeen is dan enkel de bovengenoemde beleidsvorm. Governance wordt door Healey gezien als de manier waarop de relevantie voor acties wordt bepaald en de manier waarop een beleidsvormingsproces plaatsvindt. Healey (2010, p. 63) maakt onderscheid tussen vijf governance-vormen, zie tabel 2.1. Deze governance-vormen geven tegelijkertijd de hierboven beschreven verschuiving van government naar governance weer. De bovenste governance-vormen kunnen als meer government-gestuurde beleidsvormingsprocessen worden gezien en de onderste als meer governance-gestuurde beleidsvormingsprocessen.

Figuur 2.1 Governance-vormen voor publieke beleidsprocessen. Bron: Healey, 2010, p. 63

Mode	Examples relevant to place-governance
Bureaucratic administration	Legal land-use zoning schemes Laws defining environmental standards
Goal-driven rational analysis	Step-by-step procedures for preparing strategic plans that set out the connections between goal setting, analysis, evaluation and choice, often called managerial or technocratic
Ideological advocacy	Orienting all public policy initiatives by values such as the promotion of social justice or environmental conservation
Proactive, entrepreneurial initiatives	Undertaking development programmes and projects to transform localities and reconfigure local economies
Deliberative, collaborative governance processes	Involving many stakeholders in developing goals and action agendas, through open-minded processes of collective inquiry and public reasoning, often called participatory

‘Bureaucratic administration’ is een governance-vorm die aansluit bij de representatieve democratie. Hierbij worden politieke waarden verdedigd door gekozen vertegenwoordigers. Zij waarborgen deze waarden door het opstellen van wetten en regels (Healey, 2010, p. 63). Nieuwe ruimtelijke plannen worden getoetst aan deze wetten. Dit zorgt voor veel zekerheid en transparantie in de planvorming.

Bij zowel de 'bureaucratic administration' als de 'goal-driven rational analysis' is er een duidelijk onderscheid tussen het politieke debat en de uitgevoerde acties. Echter, de governance-vorm 'bureaucratic administration' bleek niet geschikt voor omgang met de toenemende dynamiek van de ruimtelijke ontwikkeling. Bij de 'goal-driven rational analysis' is er een grote focus op strategische plannen voor ruimtelijke beleidsvorming. In deze governance-vorm transformeren experts de doelen van politici in strategieën en actieprogramma's om deze doelen te behalen. Bij 'Ideological advocacy' wordt de nadruk gelegd op ideologisch commitment, vanuit de veronderstelling dat feiten en waarden niet los van elkaar gezien kunnen worden. De 'Ideological advocacy' is afgeleid van de advocacy planning van Davidoff (1965). In de advocacy planning moeten diverse groepen gerepresenteerd zijn in het politieke beleid en debat (Checkoway, 2007, p. 140). Davidoff kwam hierbij voornamelijk op voor de mensen die werden benadeeld vanuit de eerdere governance-vormen. In de 'Proactive, entrepreneurial initiatives' is een grotere rol weggelegd voor initiatieven van private partijen (Healey, 2010, p. 63-68).

In de vijfde governance-vorm 'deliberative, collaborative governance processes' is een grote rol voor de burger weggelegd in de planvorming. Iedereen die enigszins met het beleidsonderwerp te maken heeft kan meepraten in de beleidsvorming. Dit moet worden vormgegeven door publieke deliberatie en discussie. Het debat wordt niet enkel binnen de politieke arena gevoerd, maar ook daarbuiten: in de publieke arena. Burgers krijgen meer directe inspraak op de politieke agenda en uiteindelijke beleidskeuzen (Healey, 2010, p. 67). In het planningsdenken is een toename aan het plaatsvinden van deze laatste governance-vorm. Dit sluit aan bij het deliberatieve democratische denken, waarbij burgers niet enkel hun mening ventileren door middel van het stemmen bij verkiezingen, maar ook actief participeren in de beleidsvorming (Chambers, 2003, p. 308).

2.3 Participatie in de ruimtelijke planning

Participatie wordt in dit onderzoek gedefinieerd als het innemen van een rol door betrokken partijen in het beleidsvormingsproces en kan zowel binnen als buiten het formele politieke proces plaatsvinden (Sanford & Rose, 2007, p. 407). Burgerparticipatie gaat in essentie om "samenwerking tussen overheden en burgers voor het realiseren van publieke opgaven" (Benchmark Burgerparticipatie, 2012, p. 1). In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op participatie in het wetenschapsgebied van de planologie en in de praktijk van de ruimtelijke ordening. Allereerst, zal worden ingegaan op de toenemende complexiteit van ruimtelijke vraagstukken. Deze complexiteit ligt ten grondslag aan de veranderingen in het planningsdenken.

2.3.1 Complexiteit

Er vindt een toenemende dynamiek en complexiteit plaats in het werkveld van de ruimtelijke planning. De complexiteit en dynamiek in de ruimtelijke planning komen voort uit een toename in afhankelijkheden tussen afzonderlijke overheden en een toename in de mobiliteit van zowel bedrijven als burgers (Spit & Zoete, 2009, p. 128). Deze complexiteit is moeilijk te duiden. Van Doorn (2002, p. 48) tracht dit als volgt te doen: *"de modernisering van de maatschappij, al enkele eeuwen aan de gang, impliceert voor alles toenemende complexiteit en versnelde dynamiek. Men kan denken aan de sprongsgewijs verlopende technische vooruitgang, de ingewikkelder wordende economie, de veelheid van nieuwe maatschappelijke organisaties, de door democratisering geactiveerde bevolking en de voortgaande pluralisering van normen aan waarden."* In de ruimtelijke planning is het

daarnaast lastig om vast te stellen hoe nieuwe planningsideeën samengaan met de bestaande ruimtelijke plannen en wat de dynamiek met de planningscontext gaat zijn (Healey, 2010, p. 57).

Complexiteit zorgt voor grote onzekerheid over de effecten van ruimtelijke plannen. Deze onzekerheid komt doordat de ruimtelijke planning zich richt op de toekomst. De toekomst is niet te voorspellen. De samenleving verandert continue. Bij een langere looptijd van de ruimtelijke planvorming wordt de onvoorspelbaarheid groter en zijn er meer mogelijke variabelen (Abbot, 2005, p. 241). Abbot (2005, p. 238) definieert onzekerheid als volgt: *“Uncertainty is the complement of knowledge. It is the gap between what is known and what needs to be known to make correct decisions.”* De complexiteitstheorie stelt dat onzekerheid een realiteit is waarmee men dient om te gaan in de planvorming (Zuidema & de Roo, 2004a, p. 486; Teisman et al., 2009, p. 5). Ruimtelijke vraagstukken zijn te complex om plannen als blauwdruk vorm te geven (Buitelaar, 2012, p. 209). Het beleidsvormingsproces moet ruimte bieden voor flexibiliteit; voor omgang met onverwachte gebeurtenissen (Buitelaar, 2012, p. 209). Samenvattend kan gesteld worden dat, door de toenemende complexiteit en onzekerheid in de ruimtelijke praktijk het van belang is om de planvorming flexibel en open in te richten. Er moet ruimte zijn voor de (verschillende) belangen van betrokkenen in de planvorming. Dit hangt samen met de bottom-up benadering in de governance-beleidsvorm, waarbij de belangen van betrokkenen centraal staan.

2.3.2 Open planning

Vanuit de toenemende complexiteit van de ruimtelijke ordening vond er in de jaren '80 en '90 van de vorige eeuw een belangrijke verschuiving plaats in het planningsdenken. Vanaf die tijd werd de planvorming meer open vormgegeven. Bij een open planvormingsproces wordt ruimte gegeven aan alle betrokkenen om hun visie te etaleren en is er meer ruimte voor flexibiliteit (Zuidema & de Roo, 2004a, p. 4). Burgerparticipatie is een belangrijk component bij open planvorming. Ruimte bieden aan een breed scala aan visies, betekent ruimte bieden voor de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk. Tegelijkertijd vergroot een open planvorming de complexiteit van het proces. Dit komt doordat de vele belangen, meningen en interpretaties een rol krijgen in het proces (de Roo et al., 2005, p. 3). Hierdoor dient omgegaan te worden met een veelvoud van belangen en meningen. Deze toename in complexiteit heeft invloed op de beheersbaarheid van het proces (Spit & Zoete, 2009, p. 87).

Het is essentieel geworden voor overheden om flexibiliteit mogelijk te maken in de planvorming (Spit & Zoete, 2009, p. 254). Dit is ook terug te vinden in de communicatieve benadering van de planning. Hierin wordt gepleit voor een open planvormingsproces zodat flexibel kan worden omgegaan met veranderende invloeden. Deze flexibiliteit wordt gerealiseerd door het beleid gedurende het proces vorm te geven (Zuidema & de Roo, 2004b, p. 3). De overheid neemt een faciliterende en organiserende rol op zich in de ruimtelijke planvorming, in plaats van de klassieke regisseursrol. De ambities van de ruimtelijke planning worden naar beneden bijgesteld (Spit & Zoete, 2009, p. 172). De overheid is nu enkel één van de vele actoren die een rol spelen in het proces (Rhodes, 1996, p. 659). Doordat de overheid een faciliterende rol inneemt staat het (algemene) belang van de overheid niet langer centraal. Dit is nu enkel een van de belangen in het proces (Rhodes, 1996, p. 664). Hierdoor ontstaat er ruimte voor verschillende belangen, normen en waarden in de planvorming.

Voornamelijk in de jaren negentig werd er meer geëxperimenteerd met open planning, waarbij derden al in een vroeg stadium van de planvorming worden betrokken. De open planning zorgt voor meer draagvlak voor het ruimtelijke plan en vergroot de legitimiteit voor de ruimtelijke planning (Spit & Zoete, 2009, p. 93). Vanuit publieke partijen bestaat er een toenemende interesse om burgers meer te betrekken in de planvorming. Deze interesse komt voort uit een aantal veranderingen. Zo zijn er andere machtsverhoudingen en nieuwe ideeën op het gebied van rechtvaardigheid en veerkracht. Daarnaast dragen de snelle veranderingen in globale, sociale en milieuvraagstukken sterk bij aan de toenemende interesse (Stenberg, 2013, p. 131). Er is ook een duidelijke vraag vanuit de samenleving voor participatie van burgers, NGO's en lobbygroepen om hun belangen te kunnen behartigen in de planvorming (Sanford & Rose, 2007, p. 406).

2.3.3 Collaboratieve planning

De collaboratieve planning is ontstaan vanuit het idee dat er in de ruimtelijke planning altijd sprake moet zijn van een interactieve relatie tussen burgers en de overheid en dat samenwerking hierbij essentieel is (Healey, 2003, p. 107). In de collaboratieve planning tracht de overheid het gehele scala aan belangen te begrijpen en deze samen te brengen om zo tot wederzijdse kansen en innovatieve beleidsplannen te komen (Innes & Booher, 2000, p. 176). Bij het formuleren van de doelen en agenda's voor de ruimtelijke planning zijn vele actoren betrokken (Healey, 2010, p. 63). Samenwerking vindt niet enkel plaats met gelijkgestemde partijen, maar ook met partijen met tegengestelde belangen en meningen (Innes & Booher, 2000, p. 182). Om te komen tot innovatieve en productieve adaptatie van ideeën binnen de planvorming zijn er informatiestromen nodig tussen een netwerk van actoren (Innes & Booher, 2000, p. 178). Lokale kennis wordt gezien als een verrijking voor het beleidsvormingsproces (Ghose, 2001, p. 142). Healey (1996, p. 220-222) heeft een sterk geloof in de kracht van sterke argumentatie, ideeën, metaforen, beelden en verhalen voor een goed verloop van de planvorming. Deze komen volgens Healey voort uit een goede informatievoorziening en mogelijkheden tot participatie.

De focus van de participatie-dialoog moet liggen bij constructief samenwerken en niet bij individueel, competitief gedrag (Healey, 2005, p. 313). Het gaat bij collaboratieve planning niet direct om het creëren van win-win situaties, maar om wederzijds begrip van elkaars argumenten en een verandering in het denkpatroon om een proces te faciliteren waar alle partijen profijt van hebben (Healey, 2005, p. 312). De collaboratieve planning kan gezien worden als een toepassing van het deliberatieve democratische denken. Bij collaboratieve planning staat de publieke deliberatie centraal. Deze wordt vormgegeven vanuit goede informatievoorziening waaruit een goed beargumenteerd debat plaats kan vinden. Door de collaboratieve planning is de participatie van burgers in de verschillende fases van de planvorming meer vanzelfsprekend geworden (Ghose, 2001, p. 142).

2.3.4 Participatie in de Nederlandse context

Gevoed door bovengenoemde theoretische stromingen en de toename in complexiteit van ruimtelijke vraagstukken, hebben er de laatste decennia veel verschuivingen in het planologisch denken plaatsgevonden in Nederland. Van toelatingsplanologie, naar ontwikkelingsplanologie, naar de nieuwste variant: uitnodigingsplanologie. De toelatingsplanologie speelde in op de hoge ruimtedruk en economische groei, waarbij de overheid zich toetsend opstelde ten opzichte van ruimtelijke plannen (Fontein et al., 2012, p. 4). Mede door krimp en economische stagnatie is echter

aan het begin van de 21^e eeuw de ruimtedruk afgenomen, waardoor de overheid een andere rol in diende te nemen in de ruimtelijke ontwikkeling. In eerste instantie werd dit vormgegeven in de ontwikkelingsplanologie. In de ontwikkelingsplanologie zoekt de overheid actief naar samenwerking met private partijen om tot gebiedsontwikkelingen te komen. De beleidsinstrumenten van de overheid zijn gelijk gebleven, maar er wordt meer gekeken naar ontwikkelingsmogelijkheden en is er minder focus op strikte regelgeving (Fontein et al., 2012, p. 1). Door de samenwerking met private partijen vond een vorm van participatie plaats in de ruimtelijke planvorming. Het initiatief voor de samenwerking ligt echter enkel bij de overheid. De laatste jaren is in Nederland de uitnodigingsplanologie in opkomst als opvolger van de ontwikkelingsplanologie. Binnen de uitnodigingsplanologie scheppen overheden een kader voor gewenste veranderingen in de ruimtelijke ordening. De overheid stelt zich meer uitnodigend en faciliterend op tegenover private en particuliere initiatiefnemers (van Rooy, 2011, p. 2). Deze faciliterende rol van de overheid is het grootste verschil tussen de ontwikkelingsplanologie en de uitnodigingsplanologie. In de uitnodigingsplanologie trekt de overheid zich nog sterker terug in de ruimtelijke ontwikkeling. De doelstelling van de ruimtelijke ontwikkeling wordt door de overheid gegeven door het zetten van een 'stip op de horizon'. De verdere invulling voor de ruimtelijke ontwikkeling wordt open gelaten (NCIS Institute & KEI, 2012, p. 20). Hierbij wordt het mogelijk dat het initiatief voor ontwikkelingen bij andere partijen dan de overheid komt te liggen. Het speelveld voor private en particuliere partijen wordt groter en er ontstaat meer ruimte voor flexibiliteit in de planvorming. Het doel is om de complementaire rollen van de publieke en de private/particuliere partijen meer te benutten. Dit kan doordat publieke partijen enkel sturen wanneer dat noodzakelijk en effectief is (van Rooy, 2011, p. 2), en er meer wordt ingespeeld op initiatieven vanuit de samenleving (NCIS Institute & KEI, 2012, p. 16).

Tot een terugtrekkende rol van de overheid in de planvorming is duidelijk aanzet gegeven in de Nota Ruimte "Ruimte voor Ontwikkeling" (Ministerie van VROM, 2006), met het motto "decentraal wat kan, centraal wat moet". Gemeenten, provincies, private partijen en burgers worden opgeroepen om zelf initiatief te nemen voor het ruimtelijk vormgeven van Nederland. Het Rijk schept hierbij enkel de voorwaarden. Ook in de opvolgende Structuurvisie "Infrastructuur en Ruimte" (Ministerie van Infrastructuur & Milieu, 2012) stelt het Rijk zich kadervormend op, waarbij veel ruimte wordt geboden aan burgers en bedrijven. De integratie van zowel de kennis van experts als de kennis van de burgers kan leiden tot een meer effectieve en sociaal acceptabele ruimtelijke planvorming (Pfeffer et al., 2013, p. 261).

2.4 Toegevoegde waarde van participatie

In de ruimtelijke ordening wordt participatie van burgers in de planvorming steeds belangrijker. In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op de toegevoegde waarde van participatie. Om de toegevoegde waarde van participatie goed te kunnen onderbouwen wordt eerst uiteengezet wat het doel van participatie is. Daarna zal specifiek worden ingegaan op de toegevoegde waarde van participatie en middelen voor het faciliteren van deze participatie. Er zal gesproken worden over de toegevoegde waarde van online participatiemiddelen (e-participatie) ten opzichte van offline participatiemiddelen. Daarna zal worden betoogd over de toegevoegde waarde van technologische middelen, specifiek planning support systems, voor de planvorming. Toegevoegde waarde van participatie wordt in dit onderzoek gedefinieerd als: een verbetering van de ruimtelijke planvorming of de uitkomst daarvan ten opzichte van ruimtelijke planvorming waarin geen participatie plaatsvindt.

2.4.1 Participatie: Doel of middel?

Van Asselt & Rijkens-Klomp (2002) maken een onderscheid tussen participatie als doel en participatie als middel. Vanuit het democratische beginsel is participatie een doel op zich. Participatie is een manier om burgers en overige betrokkenen zeggenschap te geven in het beleidsvormingsproces (van Asselt & Rijkens-Klomp, 2002, p. 169). Dit draagt bij aan de legitimiteit van het beleidsvormingsproces. Vanuit het democratische perspectief is participatie effectief wanneer deze eerlijk is. Idealiter hebben alle burgers gelijke kansen om te participeren en hebben zij een gelijke invloed op het proces (Frewer & Rowe, 2005, p. 97). Participatie kan daarentegen ook gezien worden als middel in het beleidsvormingsproces. Participatie is vanuit dat perspectief een middel om het beleidsvormingsproces te verrijken met kennis en ideeën van burgers en overige betrokkenen (van Asselt & Rijkens-Klomp, 2002, p. 169). In dit geval is participatie effectief wanneer deze kwaliteit toevoegt aan de uitkomst van het proces, dus leidt tot een 'betere' oplossing van het ruimtelijke vraagstuk dan wanneer er geen participatie zou zijn (Frewer & Rowe, 2005, p. 97).

Wanneer participatie wordt ingezet als middel vraagt dit om een andere aanpak dan wanneer participatie het doel is. Een goede deliberatie gebeurt het beste in kleine groepen. Op die manier is er voldoende ruimte voor deelnemers om hun argumenten uiteen te zetten en inzicht te krijgen in andere belangen. Hiermee kan verondersteld worden dat participatie als middel voor een betere procesuitkomst het best in kleine groepen kan plaatsvinden. Burby (2003, p. 37) pleit er juist voor dat een zo breed mogelijke groep betrokkenen deel moet nemen aan het participatieproces. Dit sluit aan bij het democratische perspectief, wanneer participatie het doel is. De participatiegroep moet zo representatief mogelijk zijn. Dit vraagt juist om grote participatiegroepen (Scott, 2011, p. 685). Hierdoor ontstaat in de keuze voor de participatievorm en participatiegroep een spanningsveld tussen representativiteit en deliberatie. Het is van belang om bij het inzetten van participatie vast te stellen waar de prioriteit ligt om de participatie goed vorm te geven.

2.4.2 Participatie: Zoektocht naar overeenstemming of verschillen?

Buiten verschillen in het gebruik van participatie als doel of als middel zijn er ook verschillen in gewenste uitkomsten van participatie te onderscheiden. Enerzijds kan participatie worden ingezet om informatie en verschillende mogelijkheden boven water te krijgen. Hierin is veel vrijheid voor de deelnemers in het formuleren van alternatieve oplossingen voor het ruimtelijk vraagstuk. Anderzijds kan participatie worden ingezet om tot een keuze voor een bepaalde optie of strategie te komen. Hierbij wordt een aantal beleidsoplossingen gepresenteerd. De participatiedeelnemers wordt dan gevraagd om door deliberatie tot een goed geïnformeerde keuze te komen (van Asselt & Rijkens-Klomp, 2002, p. 169). Het vinden van overeenstemming of het uiteenzetten van verschillen als uitkomst van de participatie kunnen als twee uitersten worden gezien. Veelal bevindt de gewenste uitkomst van het participatieproces zich echter ergens tussen deze twee uitersten, en is zowel het uiteenzetten van verschillen als het komen tot overeenstemming van belang. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG, 2010, p. 74) adviseert zelfs dat er in het participatieproces fasen moeten zijn waarin zowel de verschillen uiteengezet worden, als waarin tot overeenstemming gekomen moet worden.

2.4.3 Toegevoegde waarde participatie in de ruimtelijke planvorming

In de ruimtelijke planvorming zijn verschillende typen toegevoegde waarden van participatie te onderscheiden. In deze paragraaf worden deze verschillende typen toegevoegde waarden uiteengezet. Aan het eind van deze paragraaf worden deze typen gecategoriseerd aan de hand van de participatiedimensies van Van Asselt en Rijkens-Klomp (2002), hoofdstuk 2.4.1 en 2.4.2.

Vergroten legitimiteit planvorming

Participatie speelt een belangrijke rol in het debat omtrent de legitimiteit van de politiek en het openbaar bestuur. Sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw wordt participatie al ingezet om de politiek toegankelijker te maken en de legitimiteit van het openbaar bestuur te verbeteren (SCP, 2014, p. 33). Participatie leidt tot meer transparantie en openheid van de besluitvorming richting burgers. Om die reden kan participatie worden ingezet om politieke apathie tegen te gaan (Tambouris et al., 2012, p. 322). Participatie wordt gezien als een middel om de kloof tussen de politiek en de samenleving te verkleinen (SCP, 2014, p. 24). Participatie kan het vertrouwen van burgers in de besluitvorming vergroten en zorgen voor een goed contact tussen burgers en de politiek (VNG, 2010, p. 66). Het is daarom een belangrijke uitdaging voor de politiek om de interesse van burgers te wekken om actief te participeren. Dit is echter niet gemakkelijk. Juist wanneer er minder vertrouwen is in het politieke systeem leidt dit tot minder geloof in de toegevoegde waarde van participatie (Polat, 2005, p. 441).

“Om de legitimiteit van politiek en bestuur te herstellen, heeft de representatieve democratie participatieve aanvulling en versterking nodig.”

Raad voor het openbaar bestuur, 2010, p. 46

De legitimiteit van de planvorming kan verbeterd worden door de inzet van participatie. Door een open planvorming worden breder gedragen visies gecreëerd en conflicten tegengegaan. Breed ingezette en effectieve participatie vergroot het vertrouwen van burgers en het draagvlak voor de planvorming (Holway et al., 2012, p. 4). Daarnaast zorgt participatie voor een toename in steun en acceptatie voor het uiteindelijk gekozen beleid (Macintosh & Smith, 2002, p. 258) Hiervoor vindt de participatie idealiter plaats in de vroege fasen van de planvorming (Chambers, 2003, p. 317).

Slagvaardigheid

Investeren in een goede participatie in de vroege fasen van de planvorming zorgt voor een sneller verloop van de latere fasen van het proces. Dit vergroot de slagvaardigheid van de overheid (VNG, 2010, p. 66). Bij een vroege participatie is de overheid eerder op de hoogte van mogelijke problemen van betrokkenen met betrekking tot het ruimtelijke vraagstuk. Door in een vroege fase bekend te zijn met tegengestelde belangen is het gemakkelijker om nog wijzigingen door te voeren in de plannen of een goede argumentatie voor de beleidskeuzes te maken. Ook kan dit leiden tot een heroverweging of het besluit voor andere oplossingen voor het ruimtelijke vraagstuk. Vroeg meedoen in de planvorming zorgt er daarnaast voor dat burgers zich meer betrokken voelen (Chambers, 2003, p. 317). Daardoor steunen zij eerder de uitkomsten van de planvorming en zijn zij meer bereid de implementatie van de plannen te faciliteren (Lieske et al., 2009, p. 296).

Creëren van draagvlak

VNG stelt in een adviesrapport over burgerparticipatie (2010, p. 67) dat er door burgerparticipatie op een vrij natuurlijke wijze draagvlak ontstaat voor de uitkomsten van de planvorming. Dit komt doordat de besluiten gezamenlijk zijn vormgegeven. Macintosh & Smith (2002, p. 258) voegen hieraan toe dat door participatie een gezamenlijke verantwoordelijkheid ontstaat van burgers en de overheid voor de beleidsvorming. Wanneer burgers daarentegen niet worden betrokken in de planvorming is de kans op confrontaties, boycots, ontevredenheid, wantrouwen, verstoringen en discussies groter (Frewer & Rowe, 2005, p. 86). Deze toegevoegde waarden omtrent legitimiteit van de besluitvorming en het creëren van draagvlak passen binnen de visie dat participatie een doel op zich is. Idealiter hebben burgers bij effectieve participatie gelijke kansen om te participeren en gelijke invloed op het proces. Hierdoor wordt het beleidsvormingsproces democratischer (Frewer & Rowe, 2005, p. 97). Het waarborgen van de legitimiteit van de plannen door een open communicatie met burgers en andere partijen staat ook centraal in de uitnodigingsplanologie (Fontein et al., 2012, p. 4), zie paragraaf 2.3.4.

Inzicht in verschillende belangen

Voor een effectieve en betekenisvolle participatie is goede kennisdeling essentieel (Burby, 2003, p. 44). Dit is van belang voor omgang met de toenemende complexiteit van ruimtelijke vraagstukken (Riedijk et al., 2006, p. 3). Beleidsmakers krijgen door een goede kennisdeling met burgers meer inzicht in hun behoeften en wensen (Healey, 1996). Daarnaast krijgen betrokkenen door een goede kennisdeling meer inzicht in de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk. Healey (2010, p. 204) stelt dat het geven van transparantie, door het delen van kennis en argumenten die ten grondslag liggen aan het beleid, een kerntaak is voor de planningsexpert. Meer kennis over de politieke en economische situatie en de notie van langetermijndenken dragen bij aan het inzicht van burgers in het ruimtelijk vraagstuk (Innes & Booher, 2004, p. 421). Inzicht in de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk zorgt mogelijk ook voor meer begrip voor beleidskeuzes.

“The key is for planners to work hard to both educate and learn from citizens.”

Burby, 2003, p. 44

Voor effectieve participatie moet de informatie over de ruimtelijke plannen van goede kwaliteit zijn. Dat wil zeggen: toepassingsgericht, bruikbaar, en idealiter ook snel, selectief en up-to-date. Daarnaast moet deze kennis duidelijk en begrijpelijk zijn voor burgers door niet vol te staan met planningsjargon (Burby, 2003, p. 37). Voldoende kennis biedt mogelijkheden voor partijen om tot initiatieven voor ruimtelijke ontwikkeling te komen (NCIS Institute & KEI, 2012, p. 18). Door kennis van zaken kan mogelijk ook de behoefte aan participatie bij burgers toenemen. Polat (2005, p. 437) stelt dat dit verband echter niet op zichzelf staat. Het is niet enkel de beschikbaarheid van informatie die aanzet tot participatie. Participatie vraagt ook om interesse in het vraagstuk en de capaciteit om grip te krijgen op de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk (Polat, 2005, p. 441). In paragraaf 2.4.6 zal worden ingegaan op het gebruik van visualisaties om ruimtelijke vraagstukken gemakkelijker inzichtelijk te maken.

Innes & Booher (2004, p. 428) spreken over de *transformative power* van de dialoog. Uit een goede dialoog volgt inzicht, waardoor meer erkenning komt van de legitimiteit van tegengestelde ideeën. Aan deze kennisdeling is wel een aantal voorwaarden verbonden. Deelnemers moeten gelijkwaardig zijn, genoeg ruimte krijgen om zowel te luisteren als naar geluisterd te worden, en er moet gezocht

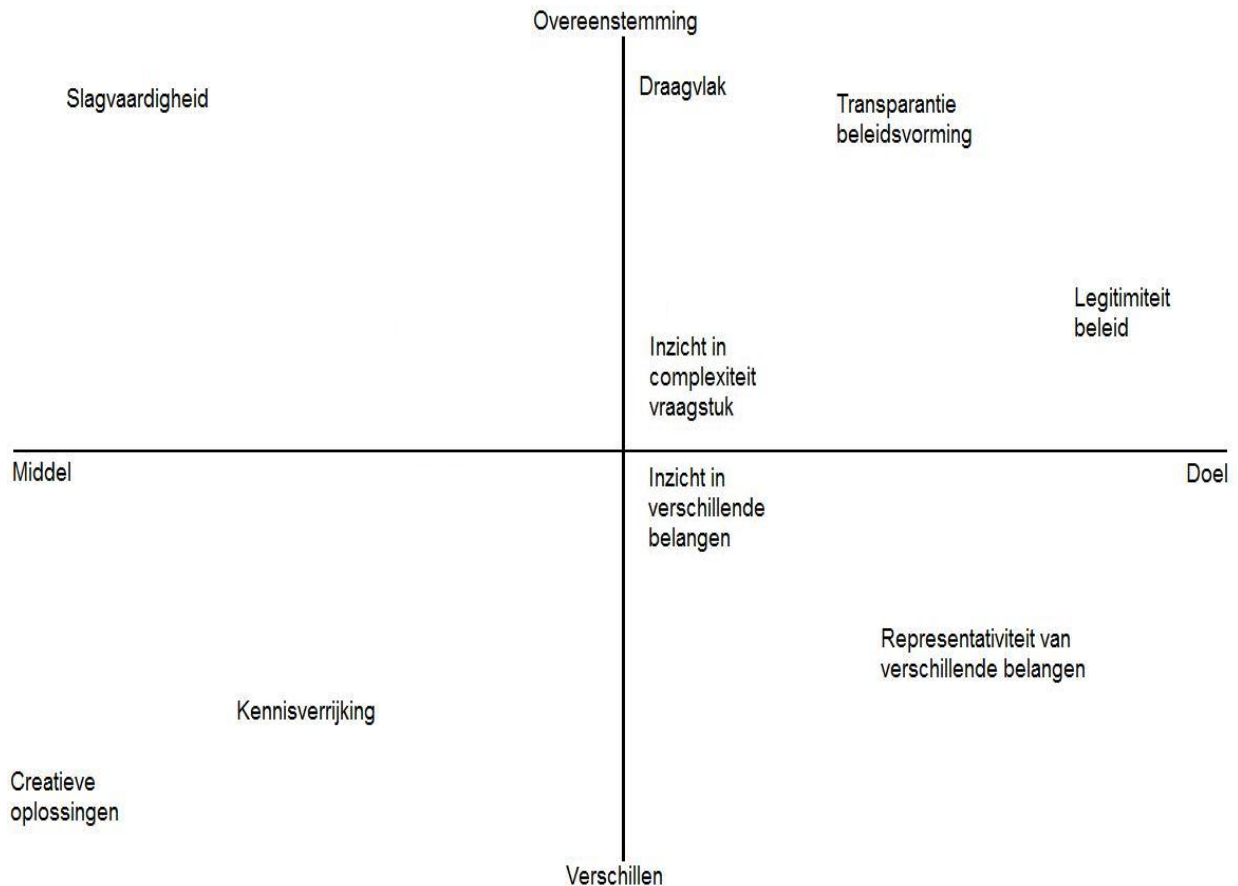
worden naar een gemeenschappelijk belang. Volledige gelijkwaardigheid van deelnemers is echter praktisch onmogelijk. Burgers hebben bijvoorbeeld in verschillende mate de capaciteit om zich te uiten en standpunten helder te formuleren. De volledige gelijkwaardigheid waar Innes & Booher (2004, p. 428) over spreken kan beter gezien worden als een streven bij het vormgeven van de dialoog, dan als een realistisch doel.

Kennisverrijking

Lieske et al. (2009, p. 296) stellen dat burgerparticipatie informatie, kennis en expertise in de planvorming brengt. Participatie is nodig voor beleidsmakers om inzicht te krijgen in de wensen van betrokkenen (Innes & Booher, 2004, p. 423). Bugs et al. (2010, p. 172) sluiten hierop aan door te stellen dat de kennis van burgers een rijke en actuele bron van informatie vormt, die kan zorgen voor verrassende oplossingen. Dit maakt de uitkomst van de planvorming kwalitatief beter (Macintosh & Smith, 2002, p. 258). Deze visie is terug te vinden in het collaboratieve planningsdenken. Hierin wordt gesteld dat participatie en kennisdeling zal zorgen voor betere oplossingen voor ruimtelijke vraagstukken dan wanneer er sprake is van de traditionele blauwdrukplanning (Holway et al., 2012, p. 7). In een effectief participatieproces is ruimte voor innovatie en creatieve oplossingen en kunnen nieuwe samenwerkingsverbanden gevormd worden, stelt het UK Cabinet Office (2000, p. 4). Dit sluit aan bij de inzet van participatie als middel. Wanneer participatie wordt ingezet als middel moet het zorgen voor een kwaliteitsverbetering van de uitkomst van de planvorming (Frewer & Rowe, 2005, p. 97).

Toegevoegde waarden op verschillende participatiedimensies

De toegevoegde waarden van participatie kunnen afgezet worden tegen de participatiedimensies van Van Asselt & Rijkens-Klomp (2002), zie figuur 2.2. In hun paper worden deze dimensies gebruikt om verschillende participatiemethoden te positioneren. Voor dit onderzoek, naar één specifieke methode, is het interessant om de verschillende typen toegevoegde waarden te plaatsen in het kader van deze dimensies. Het gaat hierbij om de theoretisch verwachte toegevoegde waarden bij de aangegeven dimensies op de assen. De horizontale as geeft aan of participatie wordt gezien als doel of als middel, zie paragraaf 2.4.1. De verticale as geeft weer of het participatieproces een zoektocht is naar overeenstemming of verschillen, zie paragraaf 2.4.2. Hierbij moet opgemerkt worden dat de typen toegevoegde waarden zijn geplaatst op de assen, naar waar deze het meest van toepassing zijn. Het is voor meerdere typen toegevoegde waarden ook mogelijk om voor te komen wanneer de gekozen dimensie voor de participatie anders was.

Figuur 2.2 De toegevoegde waarden van participatie geclassificeerd aan de hand van de participatiedimensies van van Asselt & Rijkens-Klomp (2002)

Buiten de toegevoegde waarden van participatie kunnen er ook negatieve effecten van participatie plaatsvinden. Stenberg (2013) spreekt hierbij vooral over het verschil in de positie van burgers ten opzichte van de overheid. Burgers hebben geen institutionele verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid voor het beleid, in tegenstelling tot de overheid. Dit kan zorgen voor een gebrek aan verantwoordelijkheid voor gemaakte beleidskeuzes. Innes & Booher (2004, p. 421) voegen hieraan toe dat burgers vaak minder inzicht hebben in de politieke en economische realiteit en minder geneigd zijn om rekening te houden met de lange termijn. Dit kan er voor zorgen dat bij een sterke mate van burgerparticipatie het algemene- en langetermijnbelang niet genoeg gewaarborgd wordt. Uitsluiting van de belangen van (kleine) groepen die niet of nauwelijks meedoen in de participatie kan ook het gevolg van participatie zijn (Stenberg, 2013, p. 135). Daarnaast zijn er zorgen bij politici dat burgers te hoge verwachtingen krijgen over de waarborging van hun belangen en ideeën door de participatie. Dit kan leiden tot teleurstellingen en frustratie. Duidelijkheid over de kaders waarbinnen geparticipeerd kan worden is daarom essentieel (Coleman & Gøtze, 2001, p. 15). Door duidelijke kaders te stellen zijn de verwachtingen van de betrokkenen realistischer.

Het is belangrijk om goed voor ogen te hebben voor wie participatie van toegevoegde waarde is en voor wie participatie in de ruimtelijke planvorming juist nadelig is. Een projectontwikkelaar zal bijvoorbeeld minder waarde hechten aan de legitimiteit van de planvorming, dan een bewoner die de effecten van de ruimtelijke ontwikkeling zal ondervinden. Overheden zien participatieprocessen soms ook als lastig, omdat deze veel tijd en geld kunnen kosten (Tang & Waters, 2005). Kathleen & Martin (1991) stellen zelfs dat participatieprocedures, zoals uitgebreide rondetafeldiscussies,

kostbaar en waardeloos zijn. VNG (2010, p. 66) spreekt dit tegen door te stellen dat participatie vroeg in de ruimtelijke planvorming zorgt voor een grotere slagvaardigheid later in het proces. Hiermee kunnen lange procedures wanneer de plannen, juridisch verplicht, ter inzage liggen voorkomen worden.

Bij participatieprocessen is sprake van selectiemechanismen. Het is belangrijk om vast te stellen wie de betrokkenen zijn: waar ligt precies de grens tussen wel en niet betrokken zijn bij een ruimtelijke opgave? En zijn degenen die gaan participeren wel representatief voor de gehele groep betrokkenen? Korsten (1979) concludeert dat voornamelijk mannen en hoger opgeleiden oververtegenwoordigd zijn in participatieprocessen. Mensen met een maatschappelijk minder sterke positie blijken meer moeite te hebben om hun kans op participatie te benutten (Daemen & Thomassen, 1998, p. 222). Hierdoor ontstaat het risico dat de belangen van onder-gerepresenteerde groepen in de participatie verwaarloosd worden. Burby (2003, p. 38) ziet ook een dominantie van bepaalde groepen in participatieprocessen. Uit zijn onderzoek blijkt dat voornamelijk lokale bedrijven, overheden en buurtgroepen deelnemen in participatieprocessen. Milieugroeperingen en de zwakkere groepen in de samenleving zijn nauwelijks vertegenwoordigd. Deze laatste is vooral opvallend, omdat juist deze groep, zoals al gepleit werd in de advocacy planning van Davidoff (1965), baat zou moeten hebben bij participatie (Burby, 2003, p. 39).

2.4.4 Toegevoegde waarde van e-participatie

“The Internet has a tremendous potential to allow planners to enhance and improve existing participation techniques. It can connect citizens to huge amounts of information in engaging interactive ways. It can serve as a new venue for public conversation, potentially more accessible and flexible than any previous approach.”

Goodspeed, 2008, p. 37

De definitie voor e-participatie die gebruikt wordt in dit onderzoek is: e-participatie is participatie van burgers in de ruimtelijke planvorming via het internet. e-participatie kan gezien worden als een uitbreiding en transformatie van bestaande participatie in de ruimtelijke planvorming. Deze uitbreiding van de participatiemogelijkheden komt voort uit nieuwe informatie en communicatie technologieën (Sanford & Rose, 2007, p. 406). Deze nieuwe technologische middelen, waaronder interactieve webplatforms, hebben de potentie om zowel informatie te verschaffen als te fungeren als communicatieplatform (Macintosh & Smith, 2002, p. 256). Bij e-participatie kunnen burgers via het internet actief meedoen in de planvorming. Het doel van e-participatie is om de mogelijkheden voor burgers tot deelname aan de planvorming te vergroten in de verschillende fasen: planning, besluitvorming, implementatie en evaluatie (Susha & Grönlund, 2012, p. 373). Het geven van zeggenschap aan burgers in alle fasen van de planvorming valt in de hogere treden van de participatieladder van Arnstein (1969), zie paragraaf 2.5.1.

Toegankelijk, snel en gemakkelijk

De opkomst en toenemende toegankelijkheid van het internet - in 2013 beschikte 95% van de huishoudens in Nederland over een internetverbinding (CBS Statline, 2014) - draagt bij aan verschillende facetten van burgerparticipatie. Participatie mogelijk maken via het internet vergroot de toegankelijkheid van het participatieproces (Saebø et al, 2008, p. 401). Het internet biedt gemakkelijk toegang tot veel informatie en het is gemakkelijk om via een website of een email-

nieuwsbrief betrokkenen goed op de hoogte te houden van ontwikkelingen (Goodspeed, 2008, p. 31). Dit zorgt voor een beter geïnformeerde samenleving. Naast de functie van internet als informatiebron, kan het ook dienen als communicatiemiddel en als virtuele omgeving (Polat, 2005, p. 436). Deze interactieve mogelijkheden bieden kansen om burgers actief te betrekken in de ruimtelijke planvorming door middel van interactieve webplatforms (Walker & Rinner, 2013, p. 15).

Voornamelijk in de westerse wereld is het gebruik van e-participatie aan het toenemen. e-participatie is een goedkopere, snellere en gemakkelijkere participatievorm dan de traditionele offline participatiekanalen (Polat, 2005, p. 442; Carver et al., 2001, p. 373; Coleman & Gøtze, 2001, p. 5). Doordat mensen tegenwoordig minder vrije tijd en minder voorspelbare tijdsplanningen hebben dan vorige generaties is het steeds lastiger om fysiek samen te komen voor uitgebreide participatiebijeenkomsten (Epp, 2011, p. 8). Internet is vrijwel overal en op elk moment bereikbaar. Betrokkenen hoeven niet op dezelfde locatie of hetzelfde moment deel te nemen aan de participatie (Fishkin, 2010, p. 201). Dit verlaagt de drempel voor deelname aan participatie.

Representativiteit van de betrokkenen

Wanneer participatie een doel op zich is, dan is de representativiteit van de betrokkenen in de planvorming essentieel. Een goede toegankelijkheid van het participatiemiddel draagt hieraan bij. Een goede toegankelijkheid draagt ook bij aan de legitimiteit van de planvorming, omdat het gemakkelijk is voor betrokkenen om deel te nemen aan de participatie. De keuze voor het participatiemiddel heeft invloed op welke groepen in de samenleving gemakkelijk bereikt worden. Participatie via het internet is aantrekkelijker voor het bereiken van bepaalde groepen die door offline participatiemogelijkheden minder worden bereikt. Voorbeelden hiervan zijn burgers die geografisch afgelegen wonen of niet mobiel zijn, zoals minder validen (Carver et al., 2001, p. 909). e-participatie wordt ook gezien als een kans om meer jongeren te betrekken in de participatie, omdat internet voor deze groep een bekend en aantrekkelijk platform is (Polat, 2005, p. 447). Voor andere groepen, zoals bijvoorbeeld ouderen, is internet vaak een minder toegankelijk platform.

Door dit verschil in behendigheit met online middelen kan e-participatie de inspraak van bepaalde groepen in de maatschappij ook onbewust versterken. Andere groepen, die hier minder behendig in zijn, kunnen zich buitengesloten voelen van de planvorming (Sanford & Rose, 2007, p. 410). Dit zorgt ervoor dat wanneer er gekozen wordt voor de inzet van enkel online of offline participatiemogelijkheden, dit direct invloed heeft op welke groepen gemakkelijker kunnen deelnemen aan de participatie. Om te zorgen voor een zo goed mogelijke representatie van de samenleving binnen de participatie-deelnemers zullen zowel offline als online participatiemogelijkheden geboden moeten worden (Goodspeed, 2008, p. 32). Hierdoor kan een betere representativiteit van de samenleving bij de deelnemers verwacht worden.

Vertrouwen

Kolsaker & Lee-Kelley (2007, p. 35) stellen dat er nog weinig empirisch onderlegde bewijzen zijn van de toegevoegde waarde van e-participatie ten opzichte van offline participatiemiddelen.. Daarnaast kleven er volgens Polat (2005, p. 452) ook nadelen aan de inzet van e-participatie in plaats van offline participatiemiddelen. Tang & Waters (2005, p. 56) stellen dat het enkel inzetten van online participatie-middelen in de planvorming beperkend is voor het opbouwen van vertrouwen en wederkerigheid tussen de partijen. Vertrouwen tussen personen wordt het effectiefst opgebouwd

door face-to-face contact, oftewel door offline participatiemogelijkheden. Participatie via het internet geeft deelnemers wel de kans voor een beter doordachte communicatie doordat zij de tijd hebben voor het formuleren van hun antwoorden (Polat, 2005, p. 441). Echter, doordat het op het internet mogelijk is anoniem mee te praten kan dit juist ook zorgen voor meer impulsieve reacties in plaats van goed doordachte argumenten (Cass, 2005, p. 17).

Hudson-Smith et al. (2005, p. 67-68) vatten de voordelen van e-participatie samen door te stellen dat e-participatie een schakel is in het stimuleren van participatie in het democratische beleidsvormingsproces en een essentieel component voor het ontstaan van actief burgerschap. Vanuit het deliberatieve denken sluit Tambouris et al. (2012, p. 328) hierbij aan door te stellen dat e-participatie een middel is om een verschuiving in macht te faciliteren richting een meer directe, deliberatieve, democratie. Dit wordt onderbouwd vanuit de argumenten dat e-participatie grotere overlegmogelijkheden biedt en zorgt voor commitment van burgers aan het beleidsvormingsproces (Tambouris et al., 2012, p. 328). Om deze voordelen te bewerkstelligen is het van fundamenteel belang dat publieke partijen zorgen voor gelijke toegangsmogelijkheden en transparantie bij de inzet van e-participatie (Szerementa & Kerby, 2005, p. 8). Kolsaker & Lee-Kelley (2007, p. 36) stellen dat het van belang is voor overheden om meer inzicht te krijgen in hoe burgers e-participatie zien in de kaders van democratische besluitvorming.

2.4.5 Toegevoegde waarde Planning Support Systems

“Planning Support Systems involve a wide diversity of geo-technology tools (geographical information and spatial modelling systems) that have been developed to support public or private planning processes (of parts thereof) at any defined spatial scale and within any specific planning context.”

Geertman & Stillwell, 2003, p. 5

Vonk (2006, p. 79) onderscheidt drie vormen van Planning Support Systems (PSS): (1) informerende PSS, (2) communicatieve PSS, en (3) analyserende PSS. Informerende PSS heeft als doel om kennis en informatie over het planningsvraagstuk inzichtelijk te maken voor betrokkenen. Het doel van communicatieve PSS is om meer communicatie en interactie te faciliteren tussen de betrokken partijen in de planvorming. Bij analyserende PSS is het doel om, met gebruik van data en informatie, ruimtelijke patronen en onderliggende processen te onderscheiden. Binnen dit onderzoek wordt een interactief webplatform als een PSS gezien. Dit wordt beargumenteerd vanuit de stelling dat de toepassing van het interactieve webplatform de ruimtelijke planvorming ondersteunt. Aan de hand van de drie vormen van PSS wordt het webplatform als communicatieve PSS gezien, omdat deze de communicatie en interactie tussen de betrokkenen faciliteert. De gebruikte geografische visualisaties en overige informatie op een webplatform zijn een vorm van informerende PSS, omdat deze als doel hebben om het ruimtelijk vraagstuk inzichtelijk te maken voor betrokkenen.

Toegevoegde waarde door een PSS wordt gecreëerd wanneer er een verbetering is in de planningspraktijk ten opzichte van een situatie waarin geen PSS is gebruikt (Pelzer et al., 2014, p. 16). De toegevoegde waarde van PSS voor de planvorming kan meerdere vormen hebben: (1) het samenbrengen van informatiebronnen voor het beheren en uitwisselen van informatie tussen verschillende partijen, (2) het gebruik van dezelfde informatie door meerdere partijen, en (3) het combineren van kwantitatieve en kwalitatieve informatie (Voigt & Linzer, 2005, p. 340). Daarnaast kunnen PSS de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk inzichtelijker maken. Dit heeft als voordeel dat planvormingsprocessen minder tijd kosten, goedkoper zijn en de uitkomsten van hogere kwaliteit

zijn (Geertman et al., 2013, p. 2). Klosterman (1997, p. 51) benadrukt voornamelijk de faciliterende rol van PSS voor communicatie, debat en interactie tussen burgers. Te Brömmelstroet (2013, p. 301) voegt hieraan toe dat een PSS kan zorgen voor meer structuur in de planvorming. Deze toegevoegde waarden sluiten aan bij de voorwaarden voor publieke deliberatie, namelijk de aanwezigheid van goede, inzichtelijke, informatie en de representatie van de verschillende belangen (Chambers, 2003, p. 319).

2.4.6 Toegevoegde waarde visualisaties

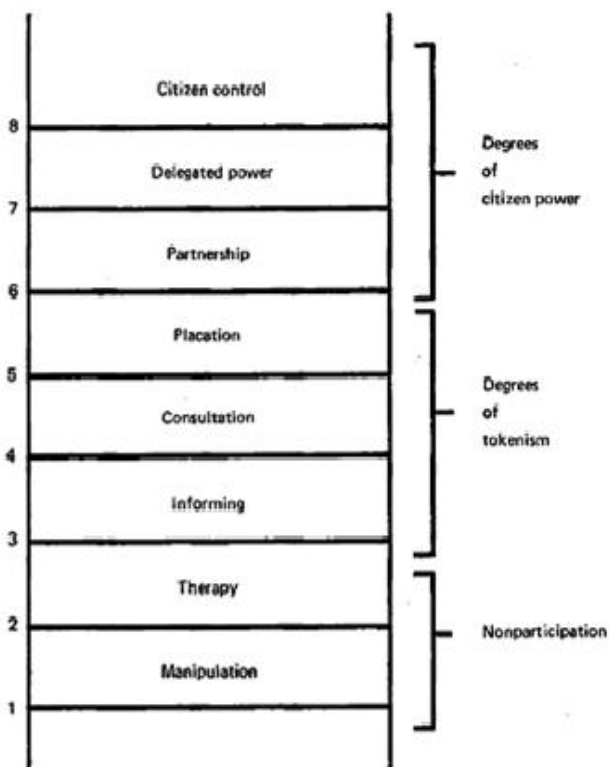
Door nieuwe grafische ontwikkelingen is het gemakkelijker en goedkoper om ruimtelijke informatie visueel weer te geven (Kunzmann, 2000, p. 262-263). Visualisatie van ruimtelijke informatie kan van grote toegevoegde waarde zijn voor de participatie in de ruimtelijke planvorming om de complexe content inzichtelijk te maken bij burgers. Visualisaties kunnen zorgen voor een effectieve communicatie van ruimtelijke plannen (te Brömmelstroet, 2013, p. 304). Planologische beleidsdocumenten zijn voor veel burgers niet aantrekkelijk om te lezen. Visualisaties zijn daarentegen meer aansprekend. Visualisaties kunnen de kloof tussen het vakjargon van de planning-expert en de burger verkleinen, waardoor de ruimtelijke informatie inzichtelijk wordt voor een breder publiek (Kunzmann, 2000, p. 264; Carver et al., 2001, p. 373). Doordat visualisaties ruimtelijke vraagstukken inzichtelijker maken voor burgers, zijn zij eerder bereid commitment en interesse voor de planvorming te tonen (Riedijk et al., 2006, p. 3). Visualisaties worden vaak het best begrepen wanneer deze zo realistisch mogelijk zijn (MacEachren et al., 1999, p. 35).

2.5 Criteria voor (e)participatie

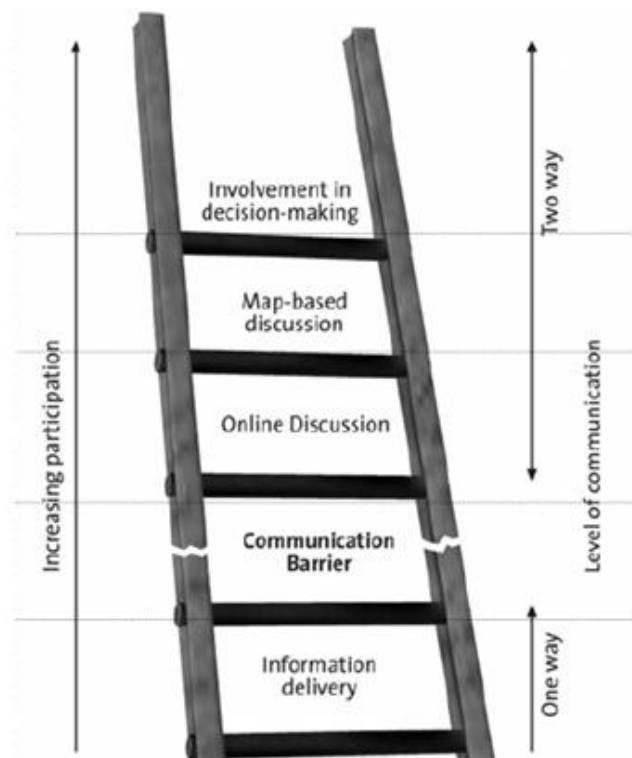
Voor de evaluatie van de inzet van participatie en de gebruikte middelen worden verschillende criteria gebruikt. In deze paragraaf wordt een aantal participatie-criteria uiteengezet. Deze criteria zijn: de mate van participatie, de vormgeving van het participatieproces, de duur van het participatieproces en het moment van participatie in de planvorming. Uit de literatuur is naar voren gekomen dat deze criteria het meest bepalend zijn voor de mate van toegevoegde waarde van het participatieproces. De criteria voor (e)Participatie worden in dit onderzoek ook gebruikt om de onderzoekscasus te duiden. Welke criteria er aangehouden worden bij het vormgeven van een participatieproces is bepalend voor het verloop en de uitkomsten hiervan. Daarom is het van belang om de participatie-criteria vanuit de literatuur te duiden en de onderzoekscasus te toetsen aan deze criteria. De toetsing van de onderzoekscasus is te vinden in paragraaf 4.2. Daarnaast is het mogelijk om in dit onderzoek te toetsen of de ervaringen van betrokkenen van de gemaakte keuzes in onderstaande criteria overeenkomen met de aanbevelingen vanuit de literatuur, zie paragraaf 5.2.5.

2.5.1 Mate van participatie

Participatie kan in verschillende mate mogelijk gemaakt worden. Om deze mate te specificeren zijn verschillende participatieladders geconstrueerd, waarin de maten van participatie gevisualiseerd zijn aan de hand van treden. De meest beroemde participatieladder is die van Arnstein (1969), figuur 2.3. Arnstein (1969, p. 217) heeft acht treden van participatie weergegeven op zijn participatieladder. Deze treden zijn in te delen in drie categorieën: (1) Geen participatie, (2) maten van symbolische participatie, en (3) maten van burgermacht. In de eerste categorie zitten de treden: therapy en manipulation. Hierbij wordt vanuit de overheid niet getracht burgers een rol te geven in de participatie, maar worden burgers enkel betrokken door de overheid uit de gedachte van het onderwijzen van de burger, of het veranderen van hun denkpatroon. Bij de tweede categorie 'mate van symbolische participatie' vindt er wel wederkerig gehoor plaats tussen de burgers en de overheid. Burgers krijgen hierin echter geen garantie dat er ook daadwerkelijk gehoor wordt gegeven

Figuur 2.3 Participatieladder. Bron: Arnstein, 1969, p. 217

Figuur 2.4 Participatie in PPGIS. Bron: Steinmann et al., 2005, p. 32

aan hun ideeën. Binnen deze categorie vallen de vormen informing, consultation en placation. De burgers krijgen bij deze treden wel de positie om advies te geven, maar de overheid behoudt het alleenrecht op het nemen van beslissingen. Binnen een partnership, een trede hoger, is er ruimte voor de burger om argumenten in te brengen en deel te nemen aan onderhandelingen. Een partnership valt samen met delegated power en citizen control in de hoogste categorie van de participatieladder: 'maten van macht bij burgers'. In het geval van delegated power en citizen control hebben burgers een meerderheid van de inspraak op de uiteindelijke beleidsbeslissingen, of zelfs gehele beleidsmacht (Arnstein, 1969, p. 217).

Om aan te sluiten bij de opkomst van e-participatie hebben Steinman et al. (2005, p. 28) een PPGIS-ladder ontwikkeld, figuur 2.4. PPGIS staat voor Public Participatory Geographical Information Systems. In deze ladder wordt specifiek aandacht besteed aan online participatiemiddelen. Deze ladder bestaat uit vier treden: (1) informatieverschaffing, (2) online discussie, (3) discussie gebaseerd op geografische visualisaties en (4) betrokkenheid in het beleidsvormingsproces. In de participatieladder van Steinman et al. (2005) is een grens getrokken tussen eenzijdige en tweezijdige communicatie tussen burgers en de overheid, de zogenaamde communication barrier. Informatieverschaffing is eenzijdige communicatie. Deze trede is significant verschillend met de andere treden, waar sprake is van een tweezijdige communicatie. Opvallend aan de ladder van Steinman et al. (2005) ten opzichte van de ladder van Arnstein (1969) is het benoemen van geografische visualisaties en online discussies. Dit maakt de ladder van Steinman et al. (2005) specifiek gericht op actuele ruimtelijke vraagstukken en online participatiemiddelen.

De treden van participatie worden gebruikt om de ontwikkeling van participatie in de planologie te definiëren en om de mate van participatie in de casestudy te definiëren. De deliberatieve democratische denken, zie paragraaf 2.1, kan bovenin de participatieladders van Arnstein en Steinman et al worden geplaatst. Hierbij krijgen burgers namelijk de ruimte om hun argumenten uiteen te zetten en door middel van interactie invloed te hebben op de besluitvorming (Hajer, 2001, p. 3). Ook de governance-gedachte vanuit de beleidswetenschappen valt binnen de bovenste treden van de participatieladders.

2.5.2 Vormgeving participatieproces

Acland (2003, p. 2) benoemt vijf factoren die van belang zijn bij het vormgeven van een consultatieproces, oftewel een vorm van participatie:

1. Doel: Waarom wordt het ingezet?
2. Product: Wat moet de uitkomst van het proces zijn?
3. Mensen: Wie wordt waarover gevraagd om mee te praten?
4. Verloop: Hoe moet de beschikbare tijd worden ingezet?
5. Proces: Hoe moet het worden uitgevoerd?

Acland (2003, p. 3) benadrukt dat het bij het vormgeven van het proces van groot belang is dat het doel duidelijk is. Elk onderdeel van het proces moet zo worden ingericht dat het bijdraagt aan het procesdoel. UK Cabinet Office (2000, p. 10) stelt dit als volgt: *"It should be clear who is being consulted, about what questions, in what timescale and for what purpose."* Voorafgaand aan het participatieproces moet er een antwoord op bovenstaande vragen gegeven kunnen worden, omdat het proces hier dan specifiek voor kan worden vormgegeven.

Roeder et al. (2005, p. 53) stellen dat een viertal punten van belang zijn voor succesvolle uitkomst van een e-participatieproces: de transparantie van het proces, de toegankelijkheid van het internetplatform, het faciliteren van de participatie door een onafhankelijke partij, en transparantie over de beleidsinpassing van de uitkomsten van de participatie. Bij deze criteria staat vooral het democratische gehalte van de e-participatie centraal. Opvallend is dat de criteria van Roeder et al. (2005) overeen komen met een aantal toegevoegde waarden van e-participatie, zie paragraaf 2.4.3 en 2.4.4. Deze toegevoegde waarden zijn dus niet vanzelfsprekend bij participatie, maar moeten actief vormgegeven worden.

Duur participatieproces

Over de ideale duur van een participatieproces zijn verschillende aanbevelingen te vinden in de literatuur. Bremer (2003, p. 3) stelt dat er twee à drie weken nodig zijn voor een effectief participatieproces. Enerzijds moet het proces lang genoeg zijn om de deelnemers tijd te geven om bekend te raken met het participatiemiddel en de vormgeving van het proces. Anderzijds moet het proces niet te lang zijn zodat deelnemers gedurende het gehele proces geïnteresseerd blijven. Het UK Cabinet Office (2000, p. 16) stelt dat er bij participatie voldoende tijd nodig is voor de deelnemers om tot goede doordachte inbreng te komen. Om deze reden zou twaalf weken het minimum tijdsbestek van de participatie moeten zijn. Hierin is wel op te merken dat Bremer al meer inspeelt op online participatievormen. In het rapport van het UK Cabinet Office wordt een aanbeveling gedaan over geschreven participatievormen in het algemeen. Bremer (2003, p. 5) stelt daarnaast dat het belangrijk is om deelnemers gedurende het participatieproces actief betrokken te houden. Om hiervoor te zorgen wordt een "Diskursdramaturgie" voorgesteld, die dient om een langer lopend participatieproces interessant te houden. Deze "Diskursdramaturgie" houdt in dat er nieuwe dimensies en participatievormen gedurende het proces mogelijk worden gemaakt, die een soort momentum creëren. Dit kan bijvoorbeeld een mogelijkheid tot chatten met een betrokken ambtenaar zijn, of een verandering in participatie-onderwerpen. Op die manier blijven deelnemers gemotiveerd om actief betrokken te blijven in het participatieproces.

Moment van participatie

Het vroeg inzetten van participatie in de planvorming is cruciaal voor het succes (UK Cabinet Office, 2000, p. 8). Wanneer participatie wordt ingezet in de vroege fasen van het proces voelen burgers zich meer betrokken (Chambers et al., 2003, p. 317). Burby (2003, p. 37) voegt daaraan toe dat participatie niet alleen vroeg in het proces, maar ook continu in het proces mogelijk moet zijn. Participatie in de vroege fasen van de planvorming zorgt ook voor een sneller verloop van de latere fasen van het proces. De overheid komt niet meer voor verrassingen te staan, omdat ideeën en meningen van burgers al in de vroege fasen van de planvorming bekend zijn. Dit vergroot de slagvaardigheid van de overheid (VNG, 2010, p. 66). Vroege participatie zorgt ook voor een gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid bij de burgers. Dit zorgt voor meer steun voor de uiteindelijke plannen (Lieske et al., 2009, p. 296).

In dit onderzoek zal ook getoetst worden op welk moment in de ruimtelijke planvorming de deelnemers aan het onderzoek idealiter participeren. Daarnaast wordt in het empirisch onderzoek de duur van het participatieproces geëvalueerd. De uitkomsten van de ervaringen van de gebruikers op deze criteria worden dan vergeleken met bovenstaande aanbevelingen vanuit de literatuur.

2.6 In conclusie

Zowel politicologische, planologische en beleidsontwikkelingen richten zich steeds meer op het vergroten van de zeggenschap van burgers in de planvorming. Vanuit de politicologie wordt dit weergegeven in de deliberatieve democratie, waarbij burgers niet enkel kiezen wie hen zal vertegenwoordigen in het beleidsvormingsproces, maar zelf ook de kans krijgen actief deel te nemen aan de beleidsvorming. In de planologie wordt dit vormgegeven in de collaboratieve- en de participatieplanologie. Binnen de beleidswetenschappen vindt er een verschuiving van een top-down government proces plaats naar een bottom-up governance proces. Binnen de governance krijgen burgers een belangrijkere rol in beleidsvormingsprocessen. Deze drie wetenschappelijke benaderingen vormen het theoretische kader waaruit het empirische onderzoek wordt opgezet. Deze drie stromingen geven allen een beweging aan naar een grotere rol voor burgers in de ruimtelijke planvorming. De toename in het betrekken van burgers in de planning en beleidsvorming komt ook voort uit verschillende maatschappelijke ontwikkelingen. Er is vanuit burgers een grote vraag om transparantie van de overheid. Daarnaast neemt de complexiteit van de ruimtelijke ordening toe, waardoor er meer flexibiliteit nodig is in de planvorming.

Participatie van burgers in de ruimtelijke planvorming kan volgens de literatuur voor verschillende typen toegevoegde waarde zorgen. Deze toegevoegde waarden zijn transparantie van de beleidsvorming, legitimiteit van het beleid, draagvlak voor de uitkomst, inzicht bij betrokkenen in de complexiteit van het vraagstuk, kennisverrijking van het proces, verbetering van de representativiteit het inzicht in de verschillende belangen in de planvorming, vergroting van de slagvaardigheid, en creatieve en betere oplossingen. Naar de verschillende typen van toegevoegde waarden wordt specifiek gevraagd in deelvraag twee van dit onderzoek. Daarnaast zijn de verschillende typen toegevoegde waarden uiteengezet op de participatiedimensies van van Asselt en Rijkens-Klomp (2002). Door de uitsplitsing naar verschillende typen van toegevoegde waarden te maken is het mogelijk om de toegevoegde waarde van (e)Participatie concreet te maken. De participatiedimensies vormen een kader voor deze typen van toegevoegde waarden.

E-participatie is een toevoeging aan de offline participatiemiddelen. De voordelen van e-participatie zijn dat het een snellere, goedkopere en toegankelijker participatievorm is dan offline participatiemogelijkheden. Online participatie sluit echter ook bepaalde groepen uit van de participatie. Vanuit de literatuur wordt een combinatie van offline en online participatiemiddelen aangeraden voor een goede participatie. De verschillen en complementariteit van online en offline participatiemiddelen worden nader onderzocht in het empirische gedeelte van dit onderzoek.

3

Methodologie

In dit hoofdstuk worden de gekozen onderzoeksmethoden uiteengezet. Deze methoden komen voort uit het theoretisch kader. Allereerst wordt de keuze voor de onderzoeksmethoden onderbouwd, waarna deze methoden worden toegelicht. In het conceptueel model is de opbouw van het onderzoek, en de koppeling tussen de theorie en de empirie, schematisch weergegeven, zie paragraaf 3.3. Daarna staan de hypothesen geformuleerd. De uitkomsten van het empirische onderzoek worden gebruikt om deze hypothesen te toetsen. De uitkomsten hiervan worden uiteengezet in de resultatenanalyse in hoofdstuk 5. Om het onderzoek concreet te maken worden de methoden en belangrijke begrippen geoperationaliseerd. Dit hoofdstuk als geheel vormt de brug tussen de wetenschappelijke grondslag van het onderzoek, hoofdstuk 2, en de empirische uitkomsten van het onderzoek, hoofdstuk 5.

3.1 Onderbouwing onderzoeksmethoden

In deze paragraaf wordt de gekozen onderzoeksmethode toegelicht. Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethoden om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Dit sluit aan bij de aanbeveling van Macintosh et al (2009, p. 5) voor onderzoek naar e-participatie: *“There is a need for mixed and triangulated research designs. The combination of qualitative and quantitative methods will counterbalance deficiencies of individual methods, overcoming overconfidence in established methods within individual disciplines.”* Het grootste deel van de analyse bevat een kwantitatieve methode.

3.1.1 Kwantitatief onderzoek

Kwantitatief onderzoek gaat uit van een deductieve onderzoeksbenadering en wordt er uitgegaan van een objectieve blik van de wetenschapper (Bryman, 2012, p. 28). De kwantitatieve onderzoeksmethode in dit onderzoek bestaat uit de monitoring van het gebruik van de projectwebsite en een enquête onder de geregistreerde gebruikers van het platform. Het doel van de monitoring is om inzicht te krijgen in de mate van gebruik en het type gebruik van het platform. Het doel van de enquête is om inzicht te krijgen in de ervaringen van het gebruik van de website en welke toegevoegde waarden deze (online) participatie heeft. Bij kwantitatief onderzoek kunnen bestaande theorieën getoetst worden. Er is gekozen voor deze onderzoeksmethode, om stellingen vanuit de literatuur te kunnen toetsen aan de empirie.

3.1.2 Kwalitatief onderzoek

Om binnen dit onderzoek ruimte te bieden voor de complexiteit van de sociale wetenschap en onderbouwing te krijgen voor de gevonden resultaten is er ook enige kwalitatieve analyse. Daarnaast

zorgt kwalitatief onderzoek voor contextueel begrip van de kwantitatieve onderzoeksuitkomsten. Bij kwalitatief onderzoek wordt er gebruik gemaakt van een inductieve onderzoeksmethode. De subjectieve blik van de onderzoeker wordt in acht genomen bij kwalitatief onderzoek. De groeiende complexiteit en onzekerheid in de ruimtelijke planning vragen om het gebruik van kwalitatieve onderzoeksmethoden. De ruimtelijke planning is steeds meer post-positivistisch ingericht, waarbij het de verschillende visies van betrokken actoren afweegt binnen het beleidsvormingsproces. In het post-positivisme is de visie van de expert enkel nog één van de verschillende visies op het vraagstuk en is van eenzelfde belang als de visie van andere betrokkenen op het vraagstuk. Dit sluit aan bij recente ontwikkelingen in het planningsdenken, waarbij de visie van de planningsexpert niet meer als leidend wordt gezien.

3.2 Toelichting onderzoeksmethoden

3.2.1 Kwantitatief onderzoek

Het kwantitatieve onderzoek bevat een enquête en de analyse van het gebruik van de projectwebsite. Het doel van deze enquête is om te achterhalen hoe deelnemers de projectwebsite ervaren. De enquête wordt afgenomen bij geregistreerde gebruikers van de projectwebsite. De mensen die benaderd worden hebben bij hun registratie op de projectwebsite aangegeven mee te willen werken aan het onderzoek. In de enquête wordt getracht te achterhalen wat de toegevoegde waarde van de projectwebsite is vanuit de ervaringen en meningen van de gebruikers. De enquête wordt online gepubliceerd. De respondenten worden per email benaderd, waarbij zij worden doorgestuurd naar een website waarop de enquête kan worden ingevuld. Het online publiceren maakt zowel het invullen van de enquête als het verwerken van de gegevens gemakkelijker. Door online programmatie worden de deelnemers automatisch doorgestuurd naar de voor hen relevante vragen. Daarnaast hoeven deelnemers geen moeite te doen voor het terugzenden van de resultaten. Dit zorgt ervoor dat het invullen van een online enquête snel en gemakkelijk is voor de deelnemers.

Een online enquête heeft echter ook nadelen. Zo is het lastig om in te zien wie deelnemen aan de enquête. In dit onderzoek wordt dit ondervangen door heel gericht mensen uit te nodigen voor de enquête. Enkel mensen die zich hebben ingeschreven op de projectwebsite worden benaderd voor de online enquête. Omdat de doelpopulatie bij dit onderzoek geregistreerde gebruikers van de projectwebsite zijn, zullen de personen in de doelgroep geen belemmeringen hebben om online deel te nemen aan de enquête.

Het benaderen van de participanten voor het onderzoek via de registratie op de website beperkt de onderzoeksgroep wel tot geregistreerde gebruikers van de projectwebsite. Hierdoor worden bezoekers die zich niet registreren niet bereikt. Ook worden betrokkenen bij het ruimtelijke vraagstuk die de projectwebsite niet kennen, willen of kunnen bezoeken vooraf uitgesloten van deelname aan het onderzoek. Dit gaat ten koste van de representativiteit van de deelnemers aan het onderzoek. De groep die graag mee wilt praten in de planvorming wordt op deze manier wel gericht bereikt. Mensen die zich registreren op de projectwebsite doen dit om mee te kunnen praten op de projectwebsite, dus zijn hiermee deelnemers aan de participatie. De onderzoekspopulatie zou hierbij omschreven kunnen worden als: burgers die actief mee willen praten in de planvorming omtrent voor hen relevante ruimtelijke ontwikkeling. De antwoorden op de meerkeuzevragen en de stellingen in de enquête worden verwerkt in SPSS Statistics 17.0.

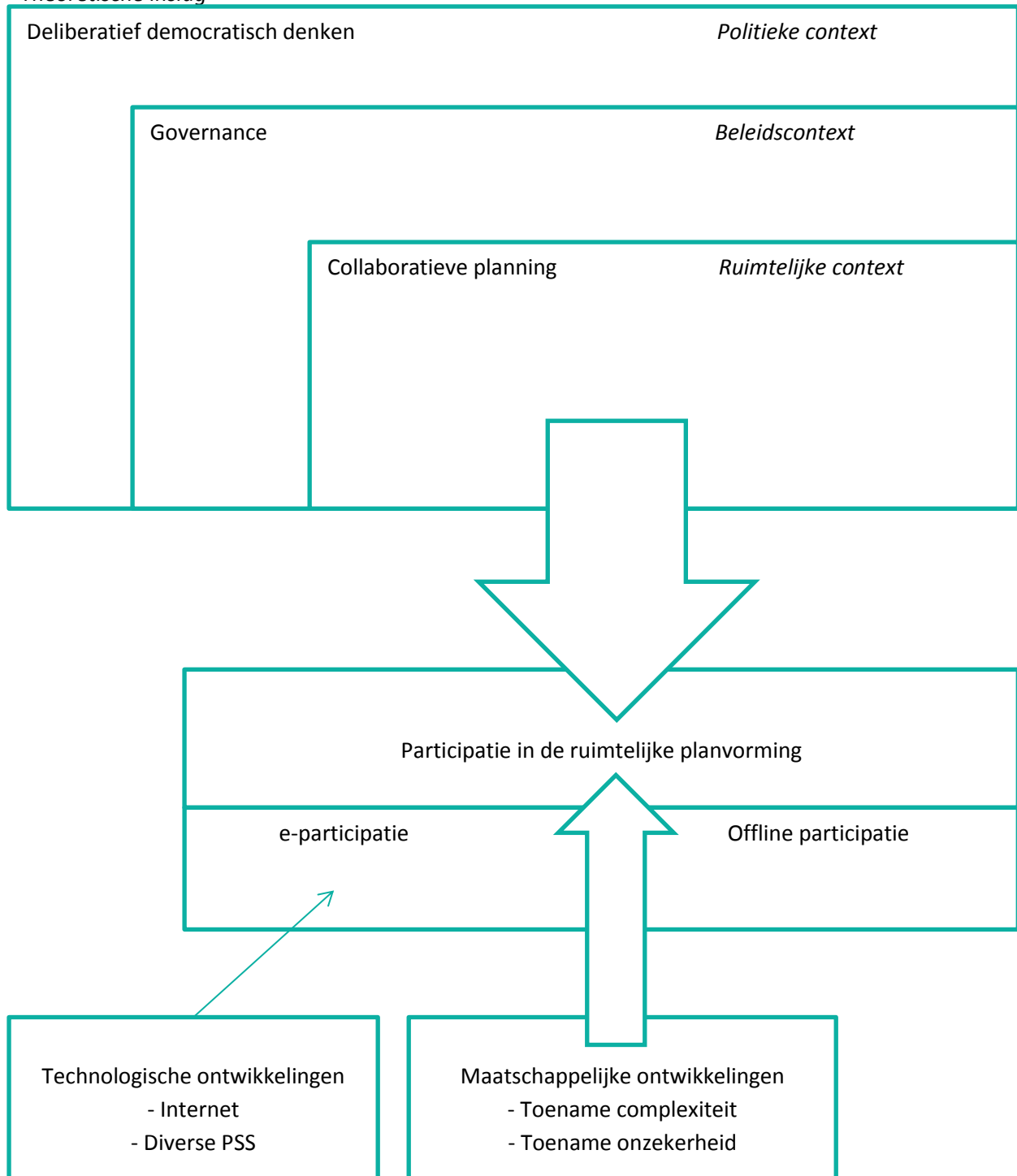
Naast het afnemen van een enquête wordt het gebruik van de projectwebsite gemonitord. Er wordt bij deze analyse naar verschillende statistieken gekeken. Hoe zijn de gebruikers op de projectwebsite beland, hoeveel wordt de projectwebsite bezocht, wat is het verloop van het gebruik, welke onderdelen worden het meest gebruikt en hoeveel reacties zijn er per onderwerp. Er is gekozen om bovenstaande statistieken te analyseren, omdat dit inzicht biedt in hoe betrokkenen de projectwebsite gebruiken en wie de gebruikers van de projectwebsite zijn. Dit is voornamelijk nuttig om inzicht te geven in de representativiteit van de online participanten. Welke onderdelen van de projectwebsite worden bezocht geeft aan naar welke aspecten, bijvoorbeeld informatie of actief meepraten, de gebruikers het meest op zoek zijn. Daarnaast biedt het verloop van het gebruik van de projectwebsite inzicht in de ideale duur voor een online participatieproces. Voor het achterhalen van deze data wordt gebruik gemaakt van Google Analytics. Deze statistieken worden geanalyseerd voor de onderzoeksperiode: van 3 april 2014 tot en met 18 mei 2014. Een uitgebreidere analyse van meer statistieken van de projectwebsite is te vinden in bijlage 2.

3.2.2 Kwalitatief onderzoek

Bij het kwalitatieve onderzoek worden verschillende methoden gebruikt. Er is een kwalitatieve analyse van het participatieproces waarin de onderzoekscasus wordt geanalyseerd, zie paragraaf 4.2. Deze analyse vindt plaats door middel van het toetsen van het participatieproces aan de aanbevelingen uit het literatuuronderzoek, paragraaf 2.5. Daarnaast zijn er in de enquête ook enkele open vragen gesteld. Deze worden op een kwalitatieve manier geanalyseerd. Hierbij wordt gekeken naar overeenkomsten en algemene tendensen in de antwoorden van de respondenten, zie bijlage 7. De antwoorden op deze open vragen worden geanalyseerd met behulp van NVivo 10. In dit programma worden de antwoorden op de open vragen gegroepeerd in een code-boom. De kwalitatieve analyses zijn aanvullend op de kwantitatieve onderzoeksmethoden en bieden verklaringen voor gevonden uitkomsten bij de kwantitatieve resultaten. Daarnaast zal de kwalitatieve analyse van het participatieproces voornamelijk dienen als contextueel kader voor de resultaten uit de kwantitatieve analyses.

3.3 Conceptueel model

Theoretische inslag

3.4 Hypothesen

Voor het kwantitatieve deel van het onderzoek worden enkele hypothesen getoetst. De hypothesen zijn afgeleid uit de bestaande kennis omtrent (e)Participatie in de ruimtelijke planvorming zoals gepresenteerd in het theoretische kader. De hypothesen worden deels door beschrijvende statistiek beantwoord, en deels door statistische toetsing. Welke data exact gebruikt wordt voor het toetsen van de hypothesen is terug te vinden in het analyseschema in bijlage 3.

1. De projectwebsite is van toegevoegde waarde voor het uiteenzetten van verschillen in het participatieproces.

- a. Via de projectwebsite worden verschillende belangen gerepresenteerd.
- b. De projectwebsite biedt betrokkenen inzicht in de verschillende belangen.
- c. De projectwebsite zorgt voor kennisverrijking bij betrokkenen in de ruimtelijke planvorming.

Deze stellingen hangen samen met de toegevoegde waarden van participatie zoals uiteengezet in paragraaf 2.4.3, waarbij in deze hypothese specifiek wordt gekeken naar de toegevoegde waarde wanneer het doel van de participatie is om verschillen uiteen te zetten. Dit is één van de participatiedimensies van van Asselt en Rijkens-Klomp (2002), zie paragraaf 2.4.2. Het bieden van inzicht in de verschillende belangen hangt samen met de toenemende complexiteit van ruimtelijke vraagstukken, zie paragraaf 2.3.1. Kennisverrijking als toegevoegde waarde van participatie wordt beschreven in de collaboratieve planning van Healey (2003), zie paragraaf 2.3.3.

2. De projectwebsite is van toegevoegde waarde voor de zoektocht naar overeenstemming in het participatieproces.

- a. De projectwebsite draagt bij aan de transparantie van de ruimtelijke planvorming.
- b. De projectwebsite vergroot de legitimiteit van de beleidskeuzes.
- c. De projectwebsite biedt inzicht in de complexiteit van het ruimtelijk vraagstuk voor burgers.

Deze stellingen gaan over de toegevoegde waarden van participatie wanneer het doel van de participatie is om tot overeenstemming te komen. Dit is de tegenovergestelde participatiedimensie van hypothese 1. De uiteenzetting van de verschillende toegevoegde waarden op de participatiedimensies van van Asselt en Rijkens-Klomp (2002) is terug te vinden in paragraaf 2.4.2, figuur 2.2. De vergroting van de legitimiteit van beleidskeuzes komt voor vanuit het deliberatieve democratische denken, zie paragraaf 2.2. Inzicht in het ruimtelijke vraagstuk bij betrokkenen is van belang voor een goede publieke deliberatie, zie paragraaf 2.3.1.

3. Betrokkenen participeren liever via het internet dan via offline participatiemiddelen.

- a. Online participatie, e-participatie, wordt als prettiger ervaren dan offline participatiemiddelen.
- b. Deelnemers die alleen online participeren hebben minder vertrouwen in het participatieproces dan deelnemers die zowel online als offline participeren.
- c. Door de projectwebsite gaan meer mensen deelnemen aan het participatieproces.
- d. Deelnemers die geen reactie plaatsen op de projectwebsite, participeren liever via een officiële brief of informatiebijeenkomst, dan deelnemers die wel een reactie plaatsen op de projectwebsite.

Deze stellingen gaan over de mogelijke voor- en nadelen van online participatie ten opzichte van offline participatie. Hierbij wordt getoetst of face-to-face contact, offline participatie, daadwerkelijk zorgt voor meer vertrouwen bij burgers, zoals beschreven is in paragraaf 2.4.4. Daarnaast wordt gekeken welk participatiemiddel de voorkeur geniet van de respondenten, en of hun voorkeur voor een bepaald participatiemiddel van invloed is op de mate waarin zij online participeren. De opkomst en de voordelen van technologische middelen als platform voor participatie worden beschreven in paragraaf 2.4.5.

Daarnaast zal onderzocht worden hoe de vormgeving van het participatieproces ervaren wordt. Hiermee kunnen aanbevelingen worden gedaan voor de duur van het participatieproces, het moment van participeren en de wijze van terugkoppeling op input van betrokkenen.

Bovenstaande hypothesen vormen de basis van de resultatenanalyse, paragraaf 4.2. De hypothesen worden in dat hoofdstuk getoetst aan de uitkomsten van het empirisch onderzoek.

3.5 Operationalisering

3.5.1 Operationalisering van begrippen

Om duidelijkheid te scheppen over gebruikte begrippen in dit onderzoek worden hieronder veelgebruikte begrippen gedefinieerd. Onderstaande definities zijn werkdefinities voor dit onderzoek.

Participatie

In dit onderzoek wordt participatie gedefinieerd als het deelnemen van burgers in de planvorming omtrent publieke ruimtelijke opgaven. Hiermee wordt het bredere begrip participatie afgebakend naar enkel de burgers als deelnemers van de participatie, en gaat het om publieke opgaven met een ruimtelijk karakter. Deze keuze is gemaakt, omdat dit onderzoek gericht is op de ruimtelijke planvorming waarbinnen ruimte wordt gegeven voor burgerparticipatie.

e-participatie

e-participatie wordt in dit onderzoek gedefinieerd als participatie van burgers in de ruimtelijke planvorming via het internet.

Projectwebsite

In dit onderzoek wordt met projectwebsite de website www.a13a16rotterdam.nl bedoeld. Op deze projectwebsite vindt de online participatie omtrent het ruimtelijke vraagstuk van de snelweg A13/A16 plaats. Oftewel: de projectwebsite staat voor het interactieve webplatform dat de e-participatie in de onderzoekscasus faciliteert. Op de projectwebsite kunnen betrokkenen mee praten over verschillende inpassingsopgaven omtrent de A13/A16. Daarnaast is er op de projectwebsite informatie over de ruimtelijke plannen en de vormgeving van de planvorming.

Betrokkenen /deelnemers/gebruikers/respondenten

Het is van belang om in dit onderzoek duidelijk kaders te stellen voor de termen: betrokkenen, deelnemers, gebruikers en respondenten. Deze groepen in het onderzoek hebben namelijk overlap, maar met deze termen worden wel verschillende groepen bedoeld. De betrokkenen zijn alle mensen die op enige wijze te maken hebben met de ruimtelijke opgave; dit kan bijvoorbeeld zijn als toekomstig gebruiker van de snelweg, als bewoners in het plangebied, of als private partij. In dit

onderzoek wordt met deelnemers bedoeld: de betrokkenen die deelnemen aan het participatieproces, dit kan zowel via de offline als de online participatiemiddelen zijn. Met gebruikers worden in dit onderzoek de bezoekers van de projectwebsite bedoeld. Respondenten staat voor de gebruikers die de enquête voor dit onderzoek hebben ingevuld.

3.5.2 Operationalisering methoden

In de operationalisering van de methoden wordt concreet gemaakt hoe de geformuleerde stellingen, paragraaf 3.4, onderzocht zullen worden. De enquête bevat meerkeuzevragen, open vragen en stellingen. Deze stellingen kunnen beantwoord worden aan de hand van de vijf punts Likert-schaal. Hierbij bestaan de keuzemogelijkheden: 'helemaal mee eens', 'eens', 'neutraal', 'oneens' en 'helemaal mee oneens'. Verschillende concepten worden gemeten met deze stellingen, waarbij een combinatie van deze stellingen tezamen een construct vormen. Deze stellingen worden afwisselend positief en negatief verwoord, om de deelnemer scherp te houden. Hierdoor worden fouten voorkomen (Field, 2013, p. 710). De toegevoegde waarde van de projectwebsite wordt geoperationaliseerd aan de hand van zowel de ervaren toegevoegde waarde van participatie zoals onderscheiden in paragraaf 2.4.3, als aan de hand van de specifieke toegevoegde waarden van online participatie ten opzichte van offline participatie, zie paragraaf 2.4.4.

Toegevoegde waarde participatie

De toegevoegde waarde van participatie wordt geconstrueerd aan de hand van het analyseschema (zie bijlage 3). Hierbij wordt deze toegevoegde waarde uitgesplitst naar toegevoegde waarde om tot overeenstemming te komen, en toegevoegde waarde om verschillen uiteen te zetten, zie hypothesen 1 en 2 in paragraaf 3. In de enquête worden deze toegevoegde waarden gemeten aan de hand van enkele vragen en stellingen. Een aantal stellingen tezamen vormt een construct voor één van de onderzochte toegevoegde waarden. De open vragen dienen als kwalitatieve onderbouwing van de uitkomst van de stellingen. De meerkeuzevragen worden voornamelijk beschrijvend geanalyseerd.

De toegevoegde waarden creatieve oplossingen en slagvaardigheid worden om praktische redenen niet opgenomen in dit onderzoek. Het gehele proces omtrent de ontwikkeling van de A13/A16 wordt pas vele jaren na dit onderzoek afgerond. Het is daarom niet mogelijk om in de geplande duur van dit onderzoek uitspraken te doen over in hoeverre de e-participatie bijdraagt aan het vinden van creatieve oplossing en het vergroten van de slagvaardigheid in de ruimtelijke planvorming.

Toegevoegde waarde e-participatie

Daarnaast zal specifiek gekeken worden naar de toegevoegde waarden van online participatiemiddelen, zie hypothese 3 in paragraaf 3.4. Er wordt getracht door middel van stellingen en vragen te achterhalen in hoeverre er specifiek toegevoegde waarde is van online participatie ten opzichte van offline participatie. Er wordt onderscheid gemaakt tussen respondenten die zowel offline als online participeren, en respondenten die alleen online participeren. Met statistische toetsing wordt er gekeken of er verschillen zijn tussen deze twee groepen in hun gedrag op de projectwebsite en hun beleving van het participatieproces.

Validiteit

Om de interne validiteit van de constructen te meten wordt een itemanalyse gedaan. Hiervoor wordt in dit onderzoek Cronbach's α gebruikt. Er wordt gemeten in hoeverre de gekozen waarden de constructen consequent weergeven (Field, 2013, p. 706). Bij Cronbach's α wordt de variantie binnen elke waarde en de variantie tussen de verschillende waarden van het construct berekend. Des te hoger de uitkomst van Cronbach's α , des te hoger de validiteit van het construct (Field, 2013, p 709). Wanneer Cronbach's $\alpha < 0,6$ is, wordt in dit onderzoek besloten dat de validiteit te laag is, en zullen deze uitkomsten niet of in een andere vorm in de resultaten worden verwerkt.

3.6 In conclusie

Dit onderzoek bestaat voor het grootste deel uit een kwantitatieve methode. Met behulp van deze kwantitatieve methoden wordt getracht het gebruik van de projectwebsite voor e-participatie in beeld te krijgen, en de ervaringen van de gebruikers van deze projectwebsite te meten. Daarnaast biedt de kwalitatieve analyse van het participatieproces, hoofdstuk 4, en de antwoorden op de open vragen in de enquête inzicht in de context van de casus, en mogelijk geeft de kwalitatieve analyse een onderbouwing voor de uitkomsten van de kwantitatieve analyse. In hoofdstuk 5 worden de hypothesen uit paragraaf 3.4 getoetst aan de hand van de uitkomsten van het empirische onderzoek.

4

Onderzoekscasus

Het participatieproces omtrent de ontwikkeling van de snelweg A13/A16 in de regio Rotterdam door Rijkswaterstaat vormt de casus van het onderzoek. In dit hoofdstuk wordt deze casus verder toegelicht. Daarnaast wordt het participatieproces omtrent de ontwikkeling van de A13/A16 kwalitatief geanalyseerd aan de hand van de participatiecriteria uit de literatuur, zie hoofdstuk 2.5. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt ingegaan op de context van de onderzoekscasus. In de tweede paragraaf vindt de analyse van de participatiecriteria voor deze casus plaats. Het doel van dit hoofdstuk is om de uitkomsten van het onderzoek goed in te kunnen bedden in de context van de gekozen casus. Daarnaast biedt dit hoofdstuk inzicht in de positie van de onderzoekscasus binnen de gestelde criteria voor e-participatie vanuit de literatuur.

4.1 Context

4.1.1 Participatie in de infrastructurele context

Infrastructuurprojecten hebben een groot effect op de leefomgeving van omwonenden. Dit zorgt ervoor dat er tijdens de planvorming van infrastructurele projecten veel zorgen zijn bij burgers. Deze zorgen gaan onder andere over mogelijke geluidsoverlast, veiligheid en milieuproblematiek. Om deze zorgen weg te nemen is het van belang om de meningen en wensen van de omwonenden een stem te geven binnen de planvorming (Tang & Waters, 2005, p. 14). Tang & Waters (2005, p. 18) stellen dat burgerparticipatie van essentieel belang is om draagvlak te krijgen voor infrastructurele projecten. Het internet wordt al veel gebruikt door burgers als platform voor protest tegen infrastructurele projecten. Tang & Waters (2005, p. 17) beargumenteren dat internet daarom ook het juiste platform is om op een gestructureerde manier ruimte te bieden voor burgers om inspraak te geven in de planvorming.

4.1.2 Ruimtelijke opgave

Rijkswaterstaat heeft verschillende doelen voor ogen met de aanleg van de A13/A16:

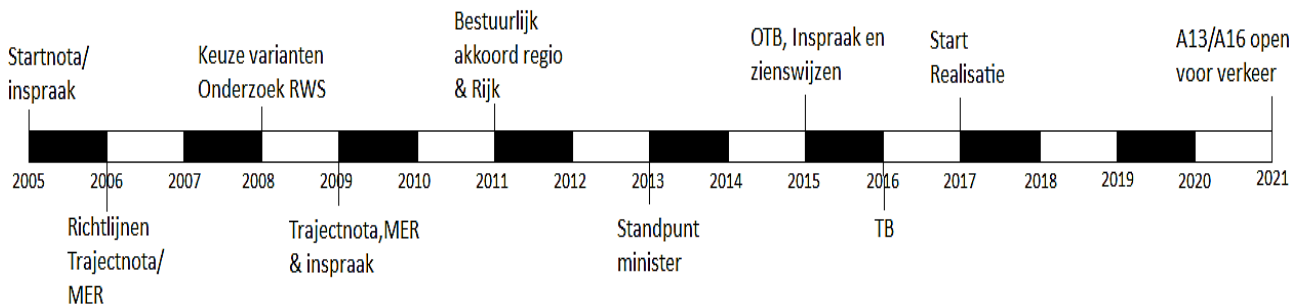
- een vlottere doorstroming op de A13 en A20
- een betere bereikbaarheid van Rotterdam en het noordelijke deel van de Rotterdamse regio
- meer rust op lokale wegen
- een betere leefbaarheid voor omwonenden rond de A13 en A20

De A13/A16 moet de A13 ten noorden van Overschie verbinden met de A16 vanaf het knooppunt Terbregseplein, zie figuur 4.1. Het gaat hierbij om een stuk snelweg van 11 kilometer. Volgens de huidige planning wordt de aanleg van de weg gestart in 2017 en zal het project in 2021 gereed zijn.

Figuur 4.1: Kaart geplande snelweg A13/A16, Bron: Rijkswaterstaat

In dit proces wordt de participatiefase voor het ontwerp-tracébesluit onderzocht. Specifiek gaat het over een periode van zes weken waarin betrokkenen online kunnen reageren op een aantal inpassingsopgaven. Deze inpassingsopgaven zijn gekozen bij de gebiedstafels, waar een kleinere groep betrokkenen met elkaar heeft vastgesteld welke opgaven relevant zijn. In onderstaand figuur, 4.2, staat een overzicht van de planning van de planvorming en realisatie van de A13/A16.

Figuur 4.2 Planning realisatie A13/A16

4.1.3 Participatiekader

Deelnemers aan het participatieproces hebben de mogelijkheid om mee te praten over de inpassingsopgave van de A13/A16. Het doel van de participatie is optimalisatie van ruimtelijke- en milieukwaliteit. Rijkswaterstaat wil door middel van het participatieproces tot een samenhangend beeld van weg en omgeving komen. Het doel van Rijkswaterstaat hiermee is optimalisatie van de inhoud van het besluit. Dit samenhangend beeld moet zorgen voor een optimale inpassing van de rijksweg in de omgeving, bestaande en nieuwe recreatiegebieden zo goed mogelijk op elkaar aan laten sluiten, herstel van verbindingen in het onderliggende wegennet, aansluiting op plannen voor aanvullende schakels in deze netwerken en het voorkomen van kwaliteitsverlies van de

aangrenzende omgeving en waar mogelijk de leefbaarheid te bevorderen (Rijkswaterstaat, 2013, p. 8). Naast het komen tot een optimale inpassing van de snelweg ziet Rijkswaterstaat het participatieproces ook als kans om mogelijke weerstand in een vroeg stadium van de planvorming op te vangen. Door nu ruimte te bieden aan de inbreng van burgers hoopt Rijkswaterstaat het verdere beleidvormingsproces sneller te kunnen doorlopen. Er zijn dus verschillende doelen van de participatie opgesteld door Rijkswaterstaat: kwaliteitsverbetering van de inpassingskeuzes en het versnellen van het participatieproces.

De participatie omtrent deze inpassingsopgave wordt vormgegeven door gebiedstafels (offline participatie) en de projectwebsite (e-participatie). De gebiedstafels zijn gesprekronde per deelgebied die Rijkswaterstaat organiseert. Voor deze gebiedstafels worden verschillende betrokken uitgenodigd, zoals bewonersorganisaties en gemeenten. De e-participatie wordt als aanvullend en ondersteunend gezien ten opzichte van de gebiedstafels. Er bestaat dus een wisselwerking tussen de offline en online participatie. De e-participatie in dit participatieproces vindt plaats op de projectwebsite www.a13a16rotterdam.nl.

De totstandkoming van het samenhangend beeld van de Rijksweg en omliggende gebieden bestaat uit verschillende stappen (Rijkswaterstaat, 2013, p. 14-16), zie figuur 4.2:

Figuur 4.3: Samenhang en planning online & offline participatiemogelijkheden

(1) Agendakaart

De agendakaart komt voort uit een inventarisatie van alle openstaande issues en ruimtelijke en landschappelijke opgaven. De uitkomst van deze stap vormt de agenda voor het vervolgtraject. De agendakaart wordt op de projectwebsite gepresenteerd in de vorm van verschillende inpassingsopgaven. Via de projectwebsite is het mogelijk te reageren op deze issues en mogelijke oplossingsrichtingen aan te dragen per inpassingsopgave. Op de projectwebsite is het in principe niet mogelijk om nieuwe issues aan te dragen. De fase waarin de betrokkenen op de projectwebsite kunnen reageren op de inpassingsopgaven is de fase die onderzocht wordt in dit onderzoek: het rood omcirkelde kader in figuur 4.3.

(2) Oplossingenkaart

De oplossingen en andere reacties worden meegenomen naar de gebiedstafels. Aan de hand van de agendakaart en deze input vanuit de projectwebsite worden bij de gebiedstafels oplossingsrichtingen gevormd. Na de gebiedstafels worden deze oplossingsrichtingen op de projectwebsite

gepresenteerd. Het is dan mogelijk om via de projectwebsite deze oplossingsrichtingen te bekijken, aan te vullen en te beoordelen.

(3) Afsprakenkaart

De afsprakenkaart vormt het samenhangende beeld en bijbehorende afspraken. Hierbij wordt een keuze gemaakt uit de oplossingsrichtingen. Bij deze oplossingsrichtingen worden ook de benodigde afspraken geformuleerd. Uiteindelijk volgt een kaartbeeld van alle issues en inrichtingsvoorstellen voor de aangrenzende gebieden. De uiteindelijke afsprakenkaart wordt op de projectwebsite gepresenteerd en er is mogelijkheid hierop te reageren.

4.2 Analyse participatiecriteria

4.2.1 Participatie: Doel of middel?

Het is van belang vooraf goed gedefinieerd te hebben wat het doel van de participatie is. In het geval van de A13/A16 wil Rijkswaterstaat inspraakruimte bieden aan burgers om tot een optimale inpassing van de A13/A16 te komen. Aan de hand van het internetplatform en de offline participatiemiddelen moet worden gekomen tot een samenhangend beeld van weg en omgeving. Door de vroege inzet van participatiemogelijkheden hoopt Rijkswaterstaat dat het vervolg van de planvorming sneller zal verlopen. De verwachting is dat door vroege participatiemogelijkheden de planvorming in de latere fasen minder vertraging oploopt door weerstand vanuit burgers. Er zijn dus twee doelen van de participatie vanuit Rijkswaterstaat te onderscheiden: kwaliteit van de inpassing verbeteren en het versnellen van de planvorming. Het vroeg inzetten van participatie in de ruimtelijke planvorming kan zorgen voor groter draagvlak voor de ruimtelijke plannen. Daarnaast vergroot een vroege inzet van participatie de legitimiteit van de ruimtelijke planvorming. Hiermee wordt participatie voornamelijk als doel gezien. Echter wordt de participatie ook gebruikt als middel om te komen tot innovatieve en creatieve oplossingen voor de inpassing van de snelweg. Hierbij is de participatie een middel om de kwaliteit van de uitkomst van het proces te verhogen. Er is dus zowel sprake van participatie als doel op zich, en participatie als middel.

De grootte van de participatiegroep is verschillend bij de online en de offline participatiemiddelen. Via de website wordt een grote groep bereikt en hiermee is de kans op een goede representativiteit van de betrokkenen groter. Vanuit de gebiedstafels kan enkel een beperkte groep meepraten. Deze participatievorm heeft in verwachting een sterkere publieke deliberatie, zie paragraaf 2.4.1.

4.2.2 Participatie: Zoektocht naar overeenstemming of verschillen?

De projectwebsite wordt specifiek ingezet om ideeën en visies te vergaren van burgers over de inpassing van de aan te leggen snelweg. Hiermee is het doel van de online participatie het uiteenzetten van de verschillende belangen. Deze visies dienen om het debat te verrijken en om tot creatieve en innovatieve oplossingen te komen. De participatie via het internetplatform is niet specifiek bedoeld om tot een keuze voor een bepaalde oplossing te komen. Bij de gebiedstafels - offline participatie - is er wel een duidelijkere zoektocht naar overeenstemming. Daar moeten dan ook de uiteindelijke keuzes gemaakt worden voor de inpassing van de snelweg. Door de combinatie van het uiteenzetten van verschillen en het komen tot overeenstemming vanuit de twee participatievormen wordt voldaan aan de aanbeveling van het VNG (2010, p. 74). Wel zijn deze twee participatiedoelen duidelijk van elkaar gescheiden in dit participatieproces.

4.2.3 Mate van participatie

Om tot een duiding van de onderzoekscasus in mate van participatie te komen wordt gebruik gemaakt van de participatieladder van Arnstein (1969) en de e-participatieladder van Steinman et al. (2005), zoals beschreven in paragraaf 2.5.1.

Om tot een goede meting van de mate van participatie te komen moet naar het hele planvormingsproces worden gekeken. In de eerste fasen van de planvorming is de mate van burgerparticipatie enkel 'Informing'. Burgers worden enkel geïnformeerd over het gekozen beleid van de overheid. In deze eerste fasen van de planvorming is besloten dat het probleem omtrent de verkeersdoorstroom opgelost gaat worden door de aanleg van een snelweg. De burgers zijn niet betrokken geweest bij deze beleidskeuze. In de literatuur wordt geadviseerd dat burgers vanaf het begin van de planvorming betrokken moeten zijn om tot de beste resultaten te komen. In deze casus zouden burgers dan mee moeten praten over oplossingen voor de doorstroming van het verkeer in de regio. Bij de keuze voor de aanleg van een nieuw stuk snelweg en de locatie van het tracé is geen sprake geweest van participatie van burgers.

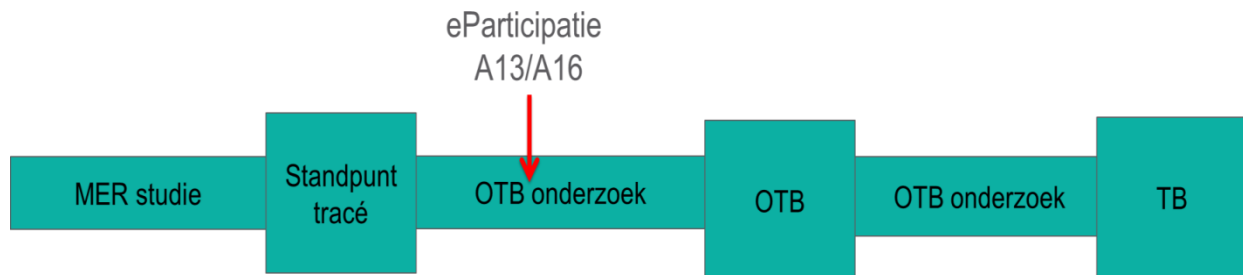
In de onderzoeksfase vóór het ontwerp-tracébesluit (OTB) is wel ruimte voor burgers om mee te praten. Dit gebeurt zowel offline, via informatieavonden en de gebiedstafels, als online, via de projectwebsite. De projectwebsite heeft gedurende de onderzoeksperiode voornamelijk een consulterend karakter. Betrokkenen wordt gevraagd om input te geven op bepaalde inpassingsopgaven. Er is echter geen sprake van een uitgebreide interactie tussen burgers en de overheid. Daarnaast krijgen burgers geen garantie dat hun inbreng van invloed is bij de uiteindelijke besluitvorming. Bij de offline participatiemiddelen is sprake van een hogere mate van participatie. Bij de gebiedstafels zit de overheid en een (selecte) groep bewoners en betrokkenen met elkaar om tafel om tot oplossingen te komen. Deze participanten zijn hierdoor heel dicht betrokken op de beleidsvorming. Het uiteindelijke beslissingsrecht ligt echter niet bij de participatiedeelnemers. Het gehele participatieproces omtrent het vaststellen van een samenhangend beeld neigt naar de trede 'partnership', maar wordt in de huidige fase van het proces geplaatst op de trede consultatie, zie participatieladder van Arnstein in figuur 2.3.

In intentie bevindt de onderzoekscasus zich op de bovenste treden van de e-participatieladder van Steinman et al (2005), omdat burgers de mogelijkheid hebben input te geven. Er is echter tijdens de onderzoeksperiode vooral sprake van consultatie, maar nauwelijks van een wederkerige conversatie. Er is op de projectwebsite daarentegen wel sprake van informatieverschaffing, ruimte voor online discussie, kaartmateriaal voor het inzichtelijker maken van de materie en mogelijk invloed op de besluitvorming. Hoe groot de invloed op de beleidsvorming van participerende burgers op het platform daadwerkelijk is kan pas in een later stadium van het proces worden vastgesteld.

4.2.4 Moment van participatie

Uit de literatuur blijkt dat participatie idealiter zo vroeg mogelijk in de ruimtelijke planvorming wordt ingezet om te zorgen dat burgers zich betrokken voelen, en het vervolg van de planvorming sneller te laten verlopen (zie paragraaf 2.5.2). De e-participatie vindt plaats na het standpunt tracé, voor het ontwerp-tracébesluit (figuur 4.4). De komst van de snelweg A13/A16 en de locatie staan al vast bij de start van de e-participatie. Daarnaast staat al vast dat er een landtunnel komt voor het stuk snelweg dat door het Lage Bergse Bos gaat. Dit beperkt de ruimte voor participatie. Bij de participatie is het

wel mogelijkheid om inbreng te geven over de inpassing van de nieuwe weg, bijvoorbeeld over de herinrichting van een deel van het Lage Bergse Bos of de inrichting van een 'akoestisch landschap'. Door middel van het participatieproces moet tot een 'samenhangend beeld van de nieuwe rijksweg en de aangrenzende gebieden' worden gekomen. Uit dit samenhangende beeld komen meerdere inpassingsmaatregelen en uitvoeringsafspraken. Deze worden vastgelegd in het ontwerp Tracébesluit, de inpassingsovereenkomst en het uitvoeringsprogramma (Rijkswaterstaat, 2013, p. 4).

Figuur 4.4 Moment van e-participatie

4.2.5 Duur participatieproces

De online participatiefase die onderzocht wordt duurt zes weken. Dit is langer dan aanbevolen door Bremer (2003, p. 3), die aangeeft dat twee à drie weken nodig zijn voor een effectieve participatie. Het UK Cabinet Office (2000, p. 16) stelt echter dat twaalf weken het minimum tijdsbestek van de participatie moet zijn. In het empirische deel van het onderzoek zal aan de hand van de gebruiksgegevens van de projectwebsite onderzocht worden in hoe het gebruik van de projectwebsite verloopt door de tijd, zie paragraaf 5.2.4.

4.3 In conclusie

Dit hoofdstuk biedt de context voor de uitkomsten van het empirische onderzoek. Het doel van de participatie, de mate waarin participatie mogelijk is en het moment in de ruimtelijke planvorming waarop participatie mogelijk is, zijn namelijk van grote invloed op de ervaringen van betrokkenen van de participatie. De participatie is zowel bedoeld om het democratische gehalte van het proces te versterken, als om de uitkomst van het proces te verbeteren. Het doel van de e-participatie bij de planvorming omtrent de A13/A16 is om verschillen uiteen te zetten. De mate van participatie kan als informerend en consulterend worden gezien. De e-participatie vindt plaats voor het ontwerp-tracébesluit en duurt zes weken. Het van belang deze context scherp in het oog te houden bij het analyseren van de uitkomsten van het empirische onderzoek. Deze uitkomsten worden in hoofdstuk 5 uiteengezet.

5

Resultatenanalyse

De uitslagen van het empirische onderzoek worden in dit hoofdstuk uiteengezet. Allereerst zal de steekproef van de enquête geanalyseerd worden. Hierna kan de resultatenanalyse plaatsvinden. In de resultatenanalyse worden de uitkomsten van de enquête en de analyse van het gebruik van de projectwebsite gebruikt om de geformuleerde hypothesen te toetsen.

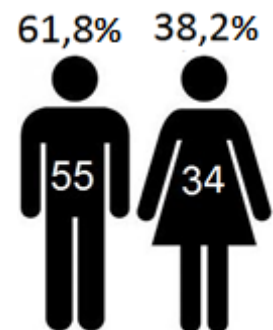
5.1 Analyse steekproef

In de periode van 28 april 2014 t/m 25 mei 2014 zijn online enquêtes afgenomen bij geregistreerde gebruikers van de projectwebsite www.a13a16rotterdam.nl. In totaal heeft dit geresulteerd in 100 bruikbare enquêtes. In dit hoofdstuk zal ten eerste de steekproef beschreven worden aan de hand van de gevraagde persoonskenmerken van de respondenten. Daarna zal de representativiteit van de steekproef geanalyseerd worden. Tot slot wordt de respons geanalyseerd.

5.1.1 Kenmerken respondenten

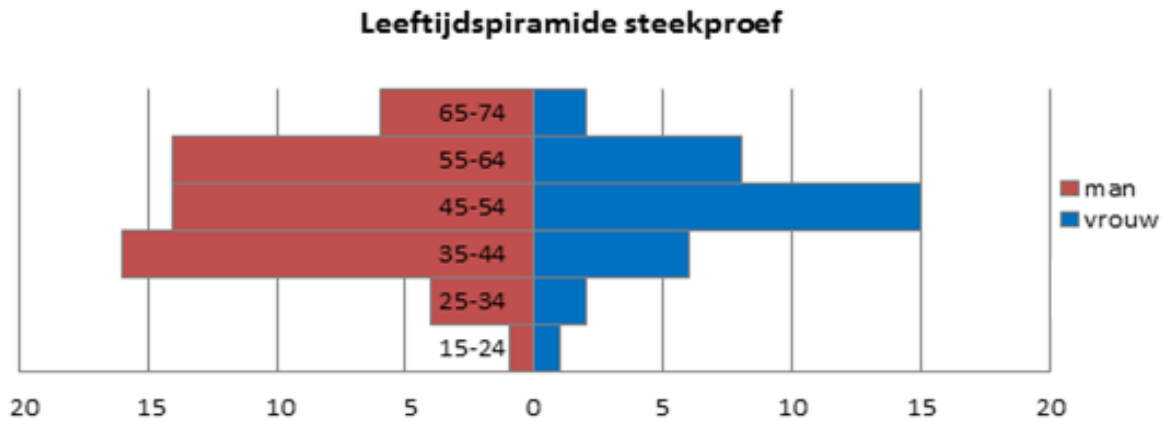
In dit onderzoek worden de gebruikers aan het e-participatie-proces bij de ontwikkeling van de A13/A16 geënquêteerd. Om duiding te kunnen geven aan de representativiteit van de respondenten is het van belang een goed beeld te hebben van wie dit zijn.

Aan de enquête hebben 55 mannen en 34 vrouwen deelgenomen, zie figuur 5.1. Van 11 deelnemers is het geslacht onbekend. Deze laatste groep buiten beschouwing gelaten, betekent dat 61,8% van de respondenten man is, ten opzichte van 38,2% vrouwen. Voor het analyseren van de leeftijd van de geënquêteerden zijn zij ingedeeld in zes leeftijdsgroepen, namelijk 15 tot 24 jaar; 25 tot 34 jaar; 35 tot 44 jaar; 45 tot 54 jaar; 55 tot 64 jaar en 65 tot 74 jaar, zie figuur 5.2. De oudste respondent is 74 jaar en de jongste 19 jaar. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 49 jaar. Van 11 deelnemers is de leeftijd onbekend.

Figuur 5.1: Geslacht respondenten

In dit onderzoek is vooral de categorie 45 tot 54 jaar sterk vertegenwoordigd (32,6%). Verder zijn er maar twee enquêtes in de categorie 15 tot 24 jaar (2,2%), de categorie 25 tot 45 jaar omvat 31,8%, en de categorie 65 tot 74 jaar oud omvat 9,0%. Een overzicht van de vertegenwoordiging van de respondenten over de leeftijdsklassen van de steekproef, uitgesplitst naar geslacht, is te vinden in onderstaande leeftijdspiramide, figuur 5.2.

Figuur 5.2: Leeftijdspiramide respondentent

In dit onderzoek is het van belang om te kijken naar de manier waarop deelnemers betrokken zijn bij de ruimtelijke plannen omtrent de A13/A16. Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden te geven, omdat het voor kan komen dat betrokkenen vanuit verschillende posities te maken hebben met de ruimtelijke plannen. Het overgrote deel van de respondenten (78,6%) was betrokken als bewoner in de directe omgeving van het plangebied. 13,2% van de respondenten is betrokken bij de planvorming vanuit een organisatie. 29,6% van de respondenten is betrokken als gebruiker van het recreatiegebied Lage Bergse Bos.

5.1.2 Representativiteitsanalyse

Indien er wordt voldaan aan de voorwaarde van een steekproef van minimaal 30 respondenten, mag er worden uitgegaan van een statistische normale verdeling. In dit onderzoek is er een steekproef van 100 personen, dus mag er worden uitgegaan van een statistische normale verdeling. Hierdoor is het mogelijk om statistische toetsing te doen van de representativiteit van de steekproef voor de doelpopulatie. De doelpopulatie zijn deelnemers aan de online participatie omtrent de ontwikkeling van de A13/A16. Over deze specifieke groep zijn echter geen kenmerken bekend. Wel is er bekend uit welke regio's de bezoekers van de projectwebsite komen. Omdat het grootste deel van de bezoekers van de projectwebsite uit de gemeenten Rotterdam en Lansingerland komen, is besloten de steekproef te vergelijken met de bewoners van deze regio, zie figuur 5.3. Deze twee gemeenten omvatten ook het plangebied van de ruimtelijke ontwikkeling in de casus. Hierbij zegt de uitslag niet enkel iets over de steekproef, maar ook over de representativiteit van deelnemers aan de participatie. Hierbij mogen echter geen harde uitspraken worden gedaan over de representativiteit van de steekproef, omdat de kenmerken van de exacte doelpopulatie onbekend zijn. Uit de vergelijking van de steekproef met de bevolking van regio blijkt dat er in de steekproef een ondervertegenwoordiging van vrouwen is. Dit sluit aan bij de conclusie die Korsten (1979) trekt, namelijk dat mannen vaak oververtegenwoordigd zijn in participatieprocessen. Daarnaast is er in de steekproef een oververtegenwoordiging van personen in de leeftijdscategorieën 35 tot 44 jaar, 45 tot 54 jaar en 55 tot 64 jaar. Omdat er van de doelpopulatie geen verdere kenmerken bekend zijn zal er in dit onderzoek geen weging worden toegepast. Daarnaast zorgt de grote respons, zie volgende paragraaf, ervoor dat de kans op een grote vertekening van de doelgroep in de groep geënquêteerden klein is.

Figuur 5.3 Vergelijking steekproef met bevolking regio

		Bevolking Regio	Steekproef
Geslacht (%)	Mannen	49,3	62,5
	Vrouwen	50,7	37,5
Percentage per leeftijdsklasse	15 tot 24 jaar	16,0	2,2
	25 tot 34 jaar	19,3	6,7
	35 tot 44 jaar	17,2	24,7
	45 tot 54 jaar	16,6	32,6
	55 tot 64 jaar	13,2	24,7
	65 tot 74 jaar	9,7	9,0
	75 tot 84 jaar	5,7	0,0
	85 tot 94 jaar	2,3	0,0
	95 jaar en ouder	0,0	0,0

5.1.3 Analyse respons

In deze alinea wordt het aantal respondenten op de enquête afgezet tegenover het aantal mogelijke respondenten. Gedurende de onderzoeksperiode hebben 309 mensen zich geregistreerd op de projectwebsite. Om input te kunnen leveren op de projectwebsite is het verplicht om een account aan te maken. Bij de registratie was het mogelijk voor de geïnteresseerden om aan te geven of ze benaderd mochten worden voor deelname aan dit onderzoek. Van alle geregistreerde gebruikers hebben 219 gebruikers aangegeven het goed te vinden om benaderd te worden voor het onderzoek. Deze 219 gebruikers zijn twee keer per mail benaderd voor het onderzoek. Van deze groep hebben uiteindelijk 100 mensen deelgenomen aan het onderzoek. Hiermee heeft 32,4% van de doelpopulatie in deze casus meegedaan aan het onderzoek. Van de benaderde mensen heeft 45,7% deelgenomen aan het onderzoek, dus er is een non-respons van 54,3%.

5.2 Resultatenanalyse

In de resultatenanalyse wordt de data uit het empirisch onderzoek getoetst aan de hypothesen uit paragraaf 3.4. De hypothesen zijn opgesteld aan de hand van verwachtingen uit de literatuur. Alle empirische data in dit hoofdstuk heeft betrekking op het e-participatie-proces bij de ontwikkeling van de onderzoekscasus A13/A16. Ten eerste wordt geanalyseerd in hoeverre de e-participatie van toegevoegde waarde is voor het uitzetten van verschillen in het participatieproces. Ten tweede wordt geanalyseerd op welke aspecten de e-participatie bijdraagt aan het komen tot overeenstemming in het participatieproces. Daarna wordt geanalyseerd wat de toegevoegde waarde van e-participatie is ten opzichte van offline participatiemiddelen. Tot slot wordt geanalyseerd hoe de vormgeving van het participatieproces in de gekozen casus is ervaren door de gebruikers. Tezamen beantwoorden deze analyses de vraag in hoeverre e-participatie van toegevoegde waarde kan zijn voor de ruimtelijke planvorming in Nederlandse. Specifiek wordt er in dit hoofdstuk gekeken naar de verschillende typen van toegevoegde waarden die het e-participatie-proces in de onderzoekscasus A13/A16 heeft gehad. In de resultatenanalyse wordt gebruik gemaakt van de resultaten uit de enquête (bijlage 1); zowel antwoorden op stellingen (bijlage 4) als op de open en meerkeuzevragen (bijlage 7), en de gebruiksgegevens van de projectwebsite via Google Analytics (bijlage 2). De gebruiksgegevens van de projectwebsite gaan over de onderzoeksperiode van 3 april 2014 tot en met 18 mei 2014. De resultatenanalyse vindt plaats aan de hand van het analyseschema, zie bijlage 3.

5.2.1 Uiteenzetten van verschillen

In deze paragraaf wordt geanalyseerd in hoeverre de projectwebsite van toegevoegde waarde is voor het uitzetten van verschillen in het participatieproces. Deze participatiedimensie is afgeleid uit de participatiedimensies van van Asselt en Rijkens-Klomp (2002). De concrete typen toegevoegde waarden van de projectwebsite die in deze paragraaf onderzocht gaan worden zijn: het verbeteren van de representativiteit van de verschillende belangen, vergroten van inzicht in de verschillende belangen en kennisverrijking. Deze verschillende typen toegevoegde waarden komen voort uit de literatuur zoals besproken in paragraaf 2.4.3. Achter elk type toegevoegde waarde zal de mate van deze toegevoegde waarde in dit onderzoek gezet worden. Deze scoring* is een subjectief oordeel van de onderzoeker gebaseerd op de uitkomsten van de empirische onderzoeksresultaten

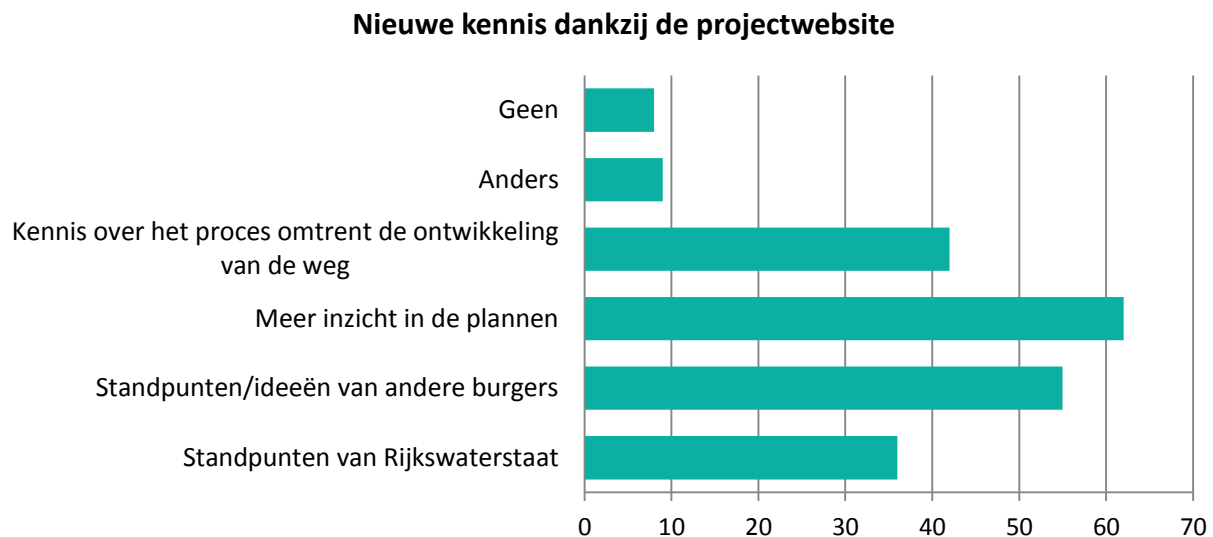
Kennisverrijking ++

De projectwebsite heeft in zeer grote mate voor kennisverrijking bij de betrokkenen gezorgd. In deze paragraaf wordt uiteengezet wat voor kennisverrijking er heeft plaatsgevonden bij de betrokkenen. Er wordt hiervoor zowel gekeken naar de mate van nieuwe opgedane kennis bij de betrokkenen en om wat voor kennis dit gaat, als de mate waarin de betrokkenen zelf kennisverrijking belangrijk vinden op de projectwebsite. In dit onderzoek worden deze betrokkenen gerepresenteerd door de respondenten op de enquête. Bij de analyse van de projectwebsite met google analytics wordt gekeken naar alle gebruikers van de projectwebsite.

Betrokkenen hebben dankzij de projectwebsite voornamelijk meer inzicht in de ruimtelijke plannen. Deze informatie komt uit een analyse van een meerkeuzevraag 21 uit de enquête, zie figuur 54. 92% van de betrokkenen geeft aan nieuwe kennis te hebben opgedaan op de projectwebsite. Dit is verder gespecificeerd naar het type kennis dat is opgedaan. Het was bij deze vraag mogelijk meerdere

*In dit scoringssysteem worden de volgende waarderingen gebruikt: ++ in zeer grote mate; + in grote mate; +- in enige mate; - in beperkte mate; -- niet

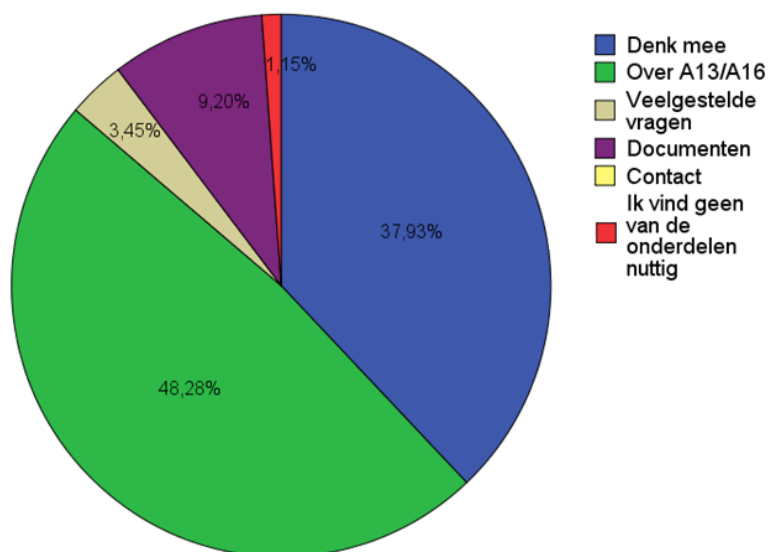
antwoorden te geven. Meer dan de helft van de respondenten geeft aan dankzij de projectwebsite meer te weten over de standpunten/ideeën van andere burgers. Daarnaast geeft ruim 60% van de respondenten aan dankzij de projectwebsite meer inzicht te hebben in de plannen, zie figuur 5.4. Een kleiner deel van de respondenten heeft dankzij de projectwebsite meer kennis over het proces of de standpunten van Rijkswaterstaat.

Figuur 5.4 “Welke nieuwe kennis heeft u dankzij de projectwebsite kunnen krijgen?”

Uit bovenstaande analyses kan geconcludeerd worden dat de projectwebsite in grote mate voldoet aan het vergroten van de kennis van burgers. Hierbij gaat het om verschillende typen kennis die wordt opgedaan:, kennis over de ruimtelijke plannen, inzicht in de standpunten en ideeën van andere burgers en in kleinere mate proceskennis en kennis over de standpunten van de betrokken overheidspartij.

Om vast te stellen in hoeverre de betrokkenen zelf kennisverrijking van groot belang vinden op de projectwebsite is een aantal vragen gesteld. In de enquête blijkt dat de respondenten het ‘Over A13/A16’-gedeelte van de projectwebsite het meest nuttig hebben ervaren, zie figuur 5.5. In het ‘Over A13/A16’-gedeelte staat informatie over het proces omtrent de ontwikkeling van de snelweg, en informatie over de plannen. Uit deze analyse blijkt dat betrokkenen het belangrijk vinden om kennis op te doen via de projectwebsite. Deze interesse kan komen doordat betrokkenen graag willen weten welke impact de huidige plannen kan gaan hebben op hun leefomgeving, of duidelijk willen krijgen in hoeverre er nog spelingsruimte is in de planvorming. Een kleiner deel van de respondenten, 37,93%, geeft aan het ‘Denk Mee’-gedeelte het meest nuttig te vinden. Dit is het gedeelte van de projectwebsite waar het mogelijk is om input te geven en de input van andere betrokkenen te lezen.

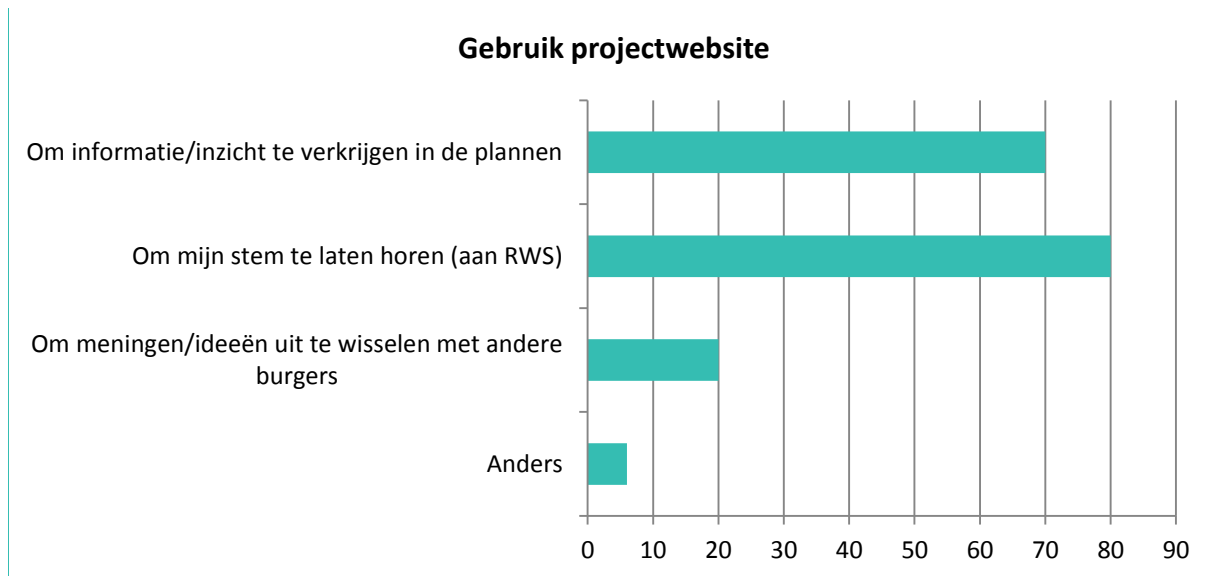

Figuur 5.5 Meest nuttige onderdeel van de projectwebsite

In de enquête hebben de respondenten ook aangegeven of er nog onderdelen ontbreken op de projectwebsite en welke onderdelen dat dan zijn. De antwoorden hierop sluiten aan bij de hierboven gevonden behoefte aan kennis. Meerdere respondenten stellen dat zij graag nog meer inhoudelijke informatie hadden gevonden op de projectwebsite. Ook visualisaties van de plannen voor het vergroten van het inzicht in de opgave worden benoemd als zijnde van toegevoegde waarde, bijvoorbeeld een respondent 12 benoemt dat hij/zij “Foto's van het landschap van nu met de nieuwe snelweg erin getekend” mist op de huidige website. In conclusie kan gesteld worden dat de projectwebsite in grote mate zorgt voor kennisverrijking van de betrokkenen en dat er duidelijk behoefte is aan meer informatie bij betrokkenen.

Inzicht in verschillende belangen ++

In de literatuur wordt gesteld dat het van belang is voor betrokkenen bij de ruimtelijke planvorming om inzicht te hebben in de verschillende belangen in het vraagstuk, zie hoofdstuk 2.1. Kennis over de belangen die meewegen kan zorgen voor een betere afweging in het beleidsvormingsproces. In hoeverre de projectwebsite inzicht biedt in de verschillende belangen wordt uiteengezet door te kijken naar de mate waarin betrokkenen beter op de hoogte zijn van deze belangen, en welk doel zij zelf zien voor het gebruik van de projectwebsite. In de enquête is 69,2% van de respondenten het eens met de stelling: “Door de projectwebsite ben ik beter op de hoogte van de mening/ideeën van andere burgers.” Daarnaast heeft ruim de helft van de respondenten bij meerkeuzevraag 21 aangegeven dankzij de projectwebsite meer kennis te hebben over de standpunten/ideeën van andere burgers, zie figuur 5.4. Uit deze resultaten kan aangenomen worden dat door de projectwebsite ideeën en standpunten zijn uitgewisseld.

Figuur 5.6: Gebruik projectwebsite

In hoeverre betrokkenen informatie-uitwisseling belangrijk vinden kan ook afgeleid worden uit het doel dat zij hebben voor het gebruik van de projectwebsite. Healey (2003) stelt, zie paragraaf 2.3.3, dat het belangrijk is voor een goede participatie-dialoog dat de focus ligt bij constructief samenwerken en niet bij individueel competitief gedrag. Uit de meerkeuzevraag “Op wat voor manier gebruikt u de projectwebsite?” kan achterhaald worden wat voor de betrokkenen het doel van de projectwebsite is, zie figuur 5.6. Uit de enquête blijkt dat 80% van de respondenten de projectwebsite gebruikt om hun stem te laten horen aan Rijkswaterstaat. 70% van de respondenten geeft aan de projectwebsite te gebruiken om informatie/inzicht te verkrijgen in de plannen. Het uitwisselen van ideeën/meningen met andere burgers wordt maar door 20% genoemd als manier waarvoor de projectwebsite gebruikt wordt. Het opdoen van kennis en het weergeven van het eigen belang blijkt voor veel betrokkenen het doel te zijn voor het gebruik van de projectwebsite. Het daadwerkelijke deliberatieve overlegproces, uitwisseling van ideeën/meningen met andere burgers, is voor maar een beperkt aantal van de betrokkenen belangrijk. Wel vinden betrokkenen het belangrijk om hun stem te laten horen, dus om een rol te spelen in de planvorming. Het laten horen van het eigen belang, en het waarborgen hiervan, is voor de meeste betrokken de reden om een rol te willen spelen in de planvorming. Dit kan in volgende fasen tot problemen leiden, doordat het onmogelijk is om alle geuite belangen geheel te waarborgen in de uiteindelijke ruimtelijke plannen.

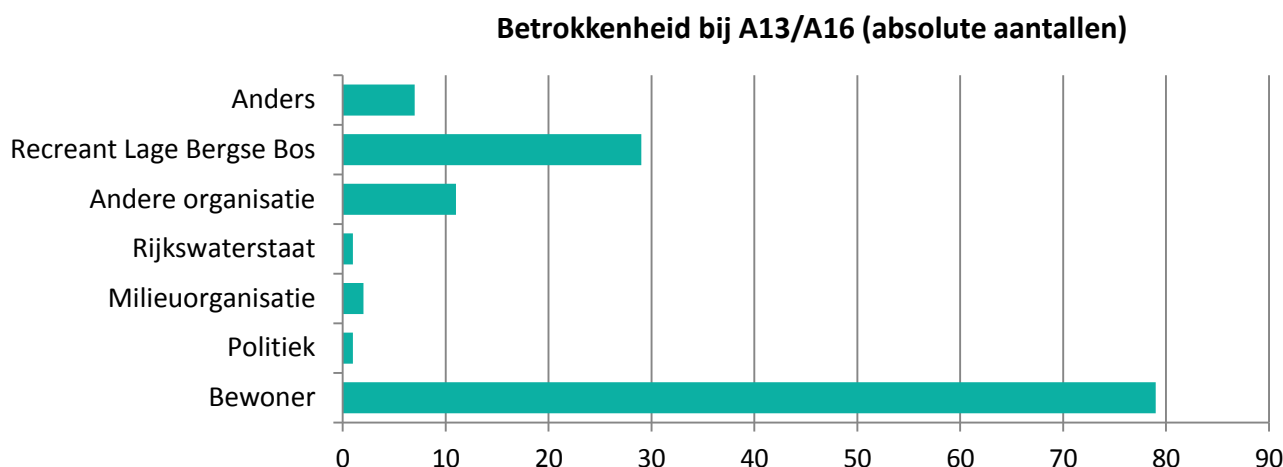
Er kan aan de hand van de onderzoeksresultaten geconcludeerd worden dat de projectwebsite in zeer grote mate heeft gezorgd voor het bieden van inzicht in de verschillende belangen. Veel betrokkenen geven echter aan dit niet zelf als gebruiksdoel van de projectwebsite te zien.

Representativiteit verschillende belangen +

De representativiteit van verschillende belangen in het participatieproces is van belang voor het democratische gehalte van de participatie, zie paragraaf 2.1. Er kan gesteld worden dat dankzij de projectwebsite meer betrokkenen hebben geparticipeerd. Dit kan worden afgeleid uit de gebruiksgegevens van de projectwebsite en uit de enquête. In totaal zijn er gedurende de participatieperiode 3.611 unieke bezoekers op de projectwebsite geweest, waarvan 302 mensen een account hebben aangemaakt door zich te registreren. De 3.611 unieke bezoekers is een groot aantal

meer actieve betrokkenen dan de ongeveer 500 bezoekers aan offline participatiemogelijkheden. In de enquête is in een stelling voorgelegd aan de respondenten of zij zonder projectwebsite ook betrokken waren geweest bij het planningsproces. Hierop heeft 40,7% aangegeven zonder de projectwebsite niet betrokken geweest te zijn bij de planvorming. Meer participanten kan wijzen op een betere representativiteit van de verschillende belangen. Echter is het ook mogelijk dat er sprake is van een grote oververtegenwoordiging van bepaalde belangen. Daarom is het van belang om te kijken naar de rol van de betrokkenen bij de ruimtelijke plannen.

Uit de enquête blijkt dat voornamelijk bewoners van het plangebied gebruik maken van de projectwebsite, zie figuur 5.7. Een ander deel van de respondenten zijn de recreanten in het Lage Bergse Bos. Dit zijn ook de groepen betrokkenen die het meest direct met de inpassing van de A13/A16 te maken krijgen. In onderstaand figuur staan absolute aantallen aangegeven, omdat het mogelijk was voor respondenten om meerdere antwoorden aan te vinken. Dit omdat het mogelijk is dat mensen vanuit verschillende belangen betrokken zijn bij de inpassing van de A13/A16, bijvoorbeeld zowel als bewoner van het plangebied en als recreant in het Lage Bergse Bos. De grote vertegenwoordiging van bewoners van het plangebied valt te verklaren, omdat deze mensen in hun dagelijkse leefomgeving te maken krijgen met de A13/A16. Daardoor hebben zij een groot belang bij een goede inpassing van de snelweg.

Figuur 5.7 “Op wat voor manier bent u betrokken bij de plannen omtrent de A13/A16?”

Een andere indeling van de groepen betrokkenen kan gemaakt worden op de betrokkenheid bij een bepaalde locatie van het plangebied. Op de projectwebsite is het plangebied opgesplitst in vier deelgebieden, waarbij een reactie gegeven kan worden op verschillende inpassingsopgaven. Uit het aantal reacties per opgave en per deelgebied kan worden achterhaald hoeveel betrokkenen er actief participeren per opgave en per deelgebied, zie bijlage 2. Hieruit blijkt dat voornamelijk in het deelgebied midden veel gereageerd wordt door betrokkenen (70% van alle reacties gaat over dit deelgebied), specifiek op de opgave omtrent ‘Knooppunt Doenkade/Oude Bovendijk/Landscheiding’ (43% van alle reacties). De relatief grote hoeveelheid reacties op deze inpassingsopgave komt waarschijnlijk doordat een belangengroep actief actie heeft gevoerd bij hun achterban om te participeren op de projectwebsite. Hierdoor ontstaat een grote (over)vertegenwoordiging van betrokkenen in dit plangebied. In conclusie kan gesteld worden dat de betrokkenen die participeren op de projectwebsite aansluiten bij de doelgroep die voor ogen was bij dit participatieproces: namelijk bewoners en andere direct betrokkenen bij de inpassing van de snelweg. De projectwebsite

heeft ervoor gezorgd dat er meer betrokkenen hebben deelgenomen aan het participatieproces. Hiermee heeft de projectwebsite in grote mate gezorgd voor een betere representativiteit van verschillende belangen in het participatieproces.

De projectwebsite heeft in grote mate bijgedragen aan het uitzetten van verschillen in het participatieproces. Dankzij de projectwebsite hebben er meer mensen deelgenomen aan het participatieproces, die zonder de projectwebsite niet betrokken waren geweest. Uit het onderzoek is gebleken dat in zeer grote mate sprake is geweest van kennisverrijking. Daarnaast hebben betrokkenen dankzij de projectwebsite meer inzicht in de ideeën en meningen van andere burgers. Dit zorgt dat er meer inzicht is in de verschillende belangen in het ruimtelijke vraagstuk. Deze gevonden toegevoegde waarden sluiten aan bij de doelstellingen voor de participatie die gesteld zijn bij deze casus, zie paragraaf 4.2.2.

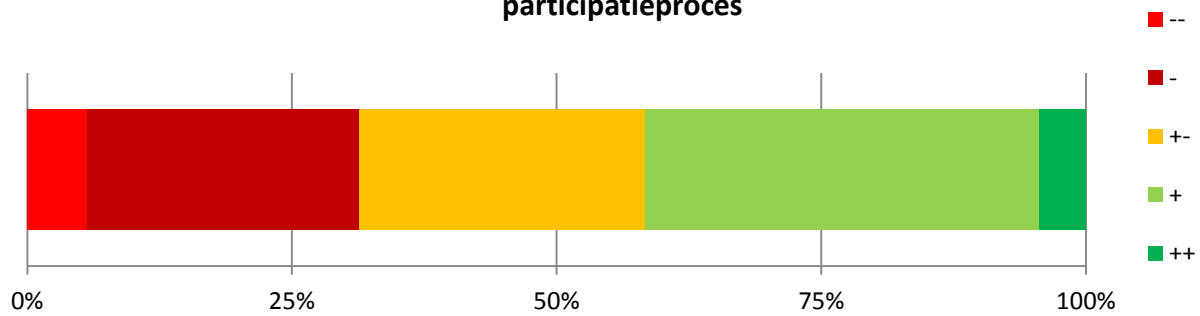
5.2.2 Zoektocht naar overeenstemming

In deze paragraaf wordt geanalyseerd in hoeverre de projectwebsite in de onderzoekscasus van toegevoegde waarde is voor de zoektocht naar overeenstemming in het participatieproces. Deze participatiedimensie is afgeleid uit de participatiedimensies van van Asselt en Rijkens-Klomp (2002). In deze dimensie worden vier verschillende typen van toegevoegde waarde gespecificeerd: de transparantie van de planvorming, de legitimiteit van de beleidskeuzes, het draagvlak en het inzicht bij betrokkenen in de complexiteit van het ruimtelijk vraagstuk, zie paragraaf 3.4. In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op de toegevoegde waarde van de e-participatie voor de zoektocht naar overeenstemming als geheel. Daarna wordt ingegaan op de genoemde typen binnen deze dimensie.

Om te onderzoeken in hoeverre er toegevoegde waarde is van de projectwebsite voor de zoektocht naar overeenstemming zijn er verschillende stellingen geformuleerd, welke samen een construct vormen. In totaal worden er vijf stellingen uit de enquête gebruikt om het construct 'toegevoegde waarde voor het zoeken naar overeenstemming in het participatieproces' te meten, zie analyseschema in bijlage 3. Voordat hier analyses over kunnen worden gedaan moet er eerst een itemanalyse van het construct plaatsvinden. Deze itemanalyse wordt gedaan om te testen of er correlatie is tussen de verschillende variabelen die een construct vormen. Uit de itemanalyse van de vijf variabelen voor het construct 'toegevoegde waarde voor het zoeken naar overeenstemming in het participatieproces' komt een Cronbach's α van 0,652, zie bijlage 5.1. Dit wordt geïnterpreteerd als een redelijke validiteit.

Uit dit construct komt dat voor 41,6% van de respondenten de projectwebsite van toegevoegde waarde is voor het zoeken naar overeenstemming in het participatieproces, 27,0% is neutraal, zie figuur 5.8. Dit betekent dat voor een groot deel van de betrokkenen de projectwebsite van toegevoegde waarde is geweest voor de zoektocht naar overeenstemming in het participatieproces. Het merendeel van de betrokkenen is hier echter neutraal of negatief over.

Toegevoegde waarde voor het zoeken naar overeenstemming in het participatieproces

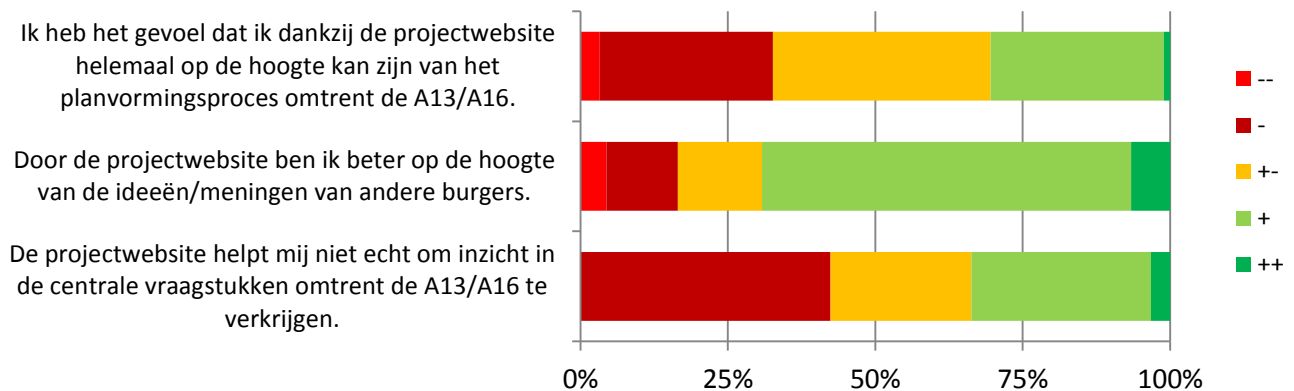

Figuur 5.8 Uitkomst construct enquête

In de komende alinea's wordt geanalyseerd in welke mate de verschillende typen toegevoegde waarde, waarbij het doel het komen tot overeenstemming is, worden ervaren door de betrokkenen.

Inzicht in complexiteit ruimtelijk vraagstuk +

Om te kijken in hoeverre de projectwebsite ook daadwerkelijk zorgt voor meer inzicht in de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk zijn drie stellingen geformuleerd in de enquête, zie analyseschema in bijlage 3. Om vast te stellen of deze drie stellingen een construct kunnen vormen voor de toegevoegde waarde 'inzicht in complexiteit' wordt een itemanalyse uitgevoerd. Uit deze itemanalyse komt een Cronbach's α van 0,297, zie bijlage 5.2. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er nauwelijks correlatie is tussen de variabelen. Deze variabelen kunnen niet als construct worden gezien. Daarom zullen deze stellingen individueel geanalyseerd worden.

Figuur 5.9 Inzicht in ruimtelijk vraagstuk

Bijna de helft van de respondenten (42,4%) geeft aan dat de projectwebsite inzicht geeft in het centrale vraagstuk omtrent de A13/A16, zie figuur 5.9. Daarnaast geeft 69,2% van de respondenten aan beter op de hoogte te zijn van de ideeën/meningen van andere burgers. Een kleiner deel, 30,4%, geeft aan dankzij de projectwebsite volledig op de hoogte te kunnen zijn van het planvormingsproces. Hieruit kan geconcludeerd worden dat een substantieel deel van de respondenten meer inzicht krijgt in verschillende belangen en de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk dankzij de projectwebsite. Doordat betrokkenen openbaar reacties geven op de

inpassingsopgaven vormen deze reacties ook direct informatie voor andere betrokkenen. Dit maakt dat de participatiemogelijkheden op de projectwebsite ook zorgen voor kennisverrijking omtrent de meningen en ideeën van andere burgers, zie voor een verdere analyse hierover paragraaf 5.2.1.

De projectwebsite zorgt in grote mate voor meer inzicht in de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk voor de betrokkenen. Dit inzicht in de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk hangt nauw samen met de mate van kennisverrijking van de betrokkenen.

Transparantie beleidsvorming +-

De transparantie van de beleidsvorming geeft aan in hoeverre betrokkenen het gevoel hebben geheel op de hoogte te zijn van de ruimtelijke planvorming. Om de bijdrage van de projectwebsite voor de transparantie van de beleidsvorming te meten is het interessant om te kijken naar de stelling: "Ik heb het gevoel dat ik dankzij de projectwebsite helemaal op de hoogte kan zijn van de ontwikkeling van de A13/A16". De respondenten hebben deze stelling zeer verdeeld beantwoord. Ongeveer 30% geeft aan het een te zijn met deze stelling, 37% is neutraal en de overig 23% is het oneens. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de projectwebsite in enige mate van toegevoegde waarde is geweest voor de transparantie van de beleidsvorming.

Draagvlak & Legitimiteit beleid –

De legitimiteit van het beleid hangt nauw samen met het draagvlak voor het beleid. Participatie kan ingezet worden in de planvorming om zo draagvlak te creëren voor de uiteindelijke plannen, zie paragraaf 2.4.3. Wanneer het beleid legitiem is zal dit zorgen voor draagvlak het beleid. Het is in de huidige fase van de planvorming, nog vóór het ontwerp-tracébesluit, niet mogelijk om geheel vast te stellen in hoeverre er draagvlak is voor de uiteindelijke ruimtelijke plannen. Simpelweg omdat deze ruimtelijke plannen nog niet vastliggen. Wel kunnen er uitspraken worden gedaan over het vertrouwen van de betrokkenen in de overheid omtrent de planvorming bij de A13/A16. De betrokkenen hebben in een open vraag kunnen aangeven wat hun verwachting over de doorwerking van hun input. Deze vraag is alleen gesteld aan de respondenten die input hebben gegeven op de projectwebsite. De helft van de respondenten geeft hierbij aan dat zij weinig vertrouwen hebben in de doorwerking van hun input. Zo stelt R3: [ik verwacht] "weinig, achter gesloten deuren zijn alle beslissingen reeds genomen en de website is slechts een middel om betrokkenen het idee te geven dat er naar hen geluisterd wordt." Hieruit blijkt wantrouwen over de insteek van de projectwebsite. Op de stelling "De inspraakmogelijkheden via de projectwebsite vergroten mijn vertrouwen in Rijkswaterstaat met betrekking tot deze opgave" geeft 28,2% van de respondenten aan het eens te zijn met deze stelling. Dit betekent dat de projectwebsite voor de meeste betrokkenen niet zorgt voor meer vertrouwen in Rijkswaterstaat. Met deze resultaten kan niet direct vastgesteld worden hoe groot het draagvlak voor de uiteindelijke plannen is. Wel kan vastgesteld worden dat er op dit moment nog weinig vertrouwen is in het proces. Daarnaast wordt er gekeken naar de stelling: "De projectwebsite faciliteert mij om mee te praten in de besluitvorming omtrent de A13/A16." Wanneer de projectwebsite faciliterend is om mee te praten in de besluitvorming kan worden gesteld dat deze enigszins de legitimiteit van het beleid heeft versterkt. 46,7% van de respondenten geeft aan het eens te zijn met deze stelling. Geconcludeerd kan worden dat de projectwebsite in beperkte mate van toegevoegde waarde is geweest voor het creëren van draagvlak en het versterken van de legitimiteit van het beleid.

Conclusie

De e-participatie draagt in beperkte mate bij aan de zoektocht naar overeenstemming in het participatieproces. Binnen deze dimensie is de e-participatie vooral van toegevoegde waarde voor het bieden van inzicht in de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk. De transparantie van de beleidsvorming is beperkt toegenomen door de projectwebsite. Echter, de legitimiteit van de planvorming en het draagvlak voor de plannen zijn in de huidige participatiefase nauwelijks vergroot door de projectwebsite. Dit komt doordat gebruikers sceptisch zijn over de daadwerkelijke invloed die hun inbreng via de projectwebsite heeft op de besluitvorming.

5.2.3 Betrokkenen participeren liever via het internet dan via offline participatiemiddelen

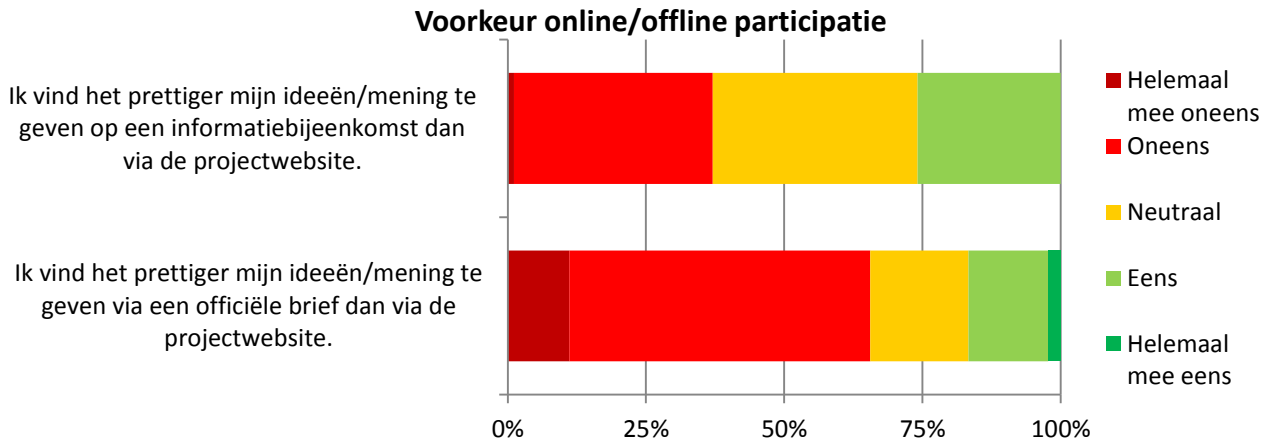
Bovenstaande stelling zal getoetst worden aan de hand van verschillende hypothesen, zoals vermeld in hoofdstuk 3.4. Om in de algemene zin uitspraken te kunnen doen over de mate waarin online participatiemiddelen wel of niet van toegevoegde waarde zijn ten opzichte van offline participatiemiddelen is er een construct gemaakt van verschillende variabelen, zie analyseschema in bijlage 3. Om de validiteit van dit construct te toetsen is de Cronbach's α van het construct berekend. Uit deze analyse komt een Cronbach's α van 0,246, zie bijlage 5.3. Hieruit wordt geconcludeerd dat de correlatie tussen de variabelen te laag is om deze als construct te zien. Daarom wordt de toegevoegde waarde van de online participatie ten opzichte van offline participatiemiddelen per onderdeel geanalyseerd.

Toegankelijkheid en gemak

Uit de literatuur blijkt, zie paragraaf 2.4.4, dat online participatie gemakkelijker en sneller is dan offline participatie. Uit de open vragen blijkt dat veel mensen nog moeite hebben met de registratieprocedure op de projectwebsite (door 15 respondenten benoemd in de enquête). Dit maakt het online participeren minder gemakkelijk. Gedurende de onderzoeksperiode zijn er aanpassingen aangebracht in de toegankelijkheid van het registratieproces naar aanleiding van tussentijdse uitkomsten van dit onderzoek. Na deze aanpassing was er een afname in het aantal opmerkingen in de enquête over moeilijkheden bij de registratieprocedure.

Om te onderzoeken hoe de e-participatie ervaren wordt ten opzichte van offline participatie zijn enkele stellingen geformuleerd in de enquête, zie figuur 5.10. 42,4% van de respondenten geeft aan dat de projectwebsite hen faciliteert om mee te praten in de besluitvorming en 32,6% is hier neutraal over. Daarnaast participeert 65,5% van de respondenten liever via de projectwebsite dan via een officiële brief. Enkel 16,6% van de respondenten geeft aan een voorkeur te hebben voor participatie via een officiële brief. Voor offline participatie via een informatiebijeenkomst zijn meer respondenten enthousiast. 25,8% van de respondenten geeft aan liever via een informatiebijeenkomst te participeren, tegenover 37,1% die het prettiger vindt om via de projectwebsite te participeren. In de algemene zin kan geconcludeerd worden dat meer dan de helft (51,3%) van de respondenten een voorkeur heeft voor online participatie. Ongeveer een kwart van de respondenten (27,4%) heeft geen voorkeur voor offline dan wel online participatie. Online participeren geniet daarmee de voorkeur bij de meeste respondenten. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat dit onderzoek online is afgenomen bij mensen die zich geregistreerd hebben voor online

participatie. Hiermee zijn mensen die om bepaalde redenen niet online willen of kunnen participeren niet meegenomen. Mogelijk is dit juist de groep die liever offline participeert.

Figuur 5.10 Voorkeur online/offline participatie

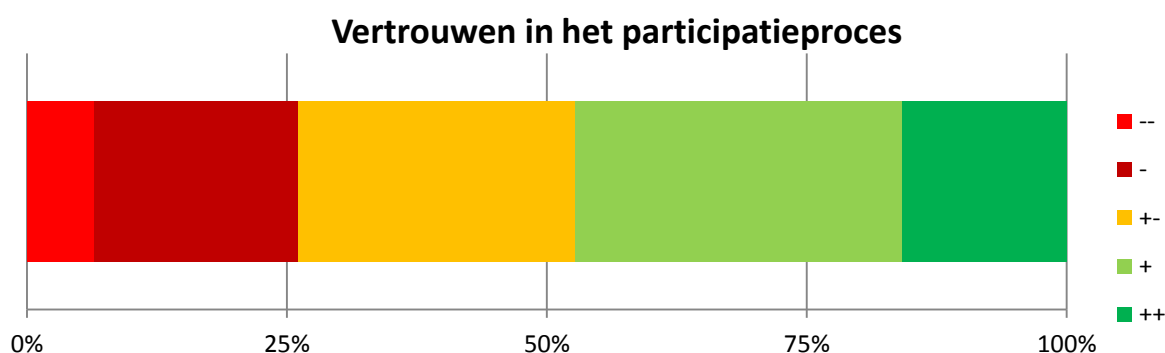
Vertrouwen

Uit de literatuur, zie paragraaf 2.4.4, is naar voren gekomen dat bij offline participatie meer vertrouwen opgebouwd kan worden tussen burgers en de overheid. Dit is statistisch getoetst aan de hand van de enquêteresultaten. Omdat bij de respondenten iedereen geregistreerd staat bij het online participatieplatform wordt onderscheid gemaakt tussen twee categorieën: (1) Betrokkenen die alleen online hebben geparticipeerd en (2) betrokkenen die zowel offline als online hebben geparticipeerd. De hypothese luidt: “Betrokkenen die zowel offline als online participeren hebben meer vertrouwen in het participatieproces dan betrokkenen die alleen online participeren.” Uit een vergelijking van de gemiddelden van de twee populaties blijkt dat deze stelling een omgekeerd resultaat heeft. Vandaar dat de hypothese is omgedraaid naar: “Betrokkenen die zowel offline als online participeren hebben minder vertrouwen in het participatieproces dan betrokkenen die alleen online participeren.” Deze stelling is getoetst met een t-toets op twee onafhankelijke variabelen, zie bijlage 6.3. Deze hypothese wordt met een betrouwbaarheid van 95% bevestigd met de analyse. Dit betekent dus dat een combinatie van offline en online participatie in deze casus juist zorgt voor minder vertrouwen bij de betrokkenen. Dit zou mogelijk verklaard kunnen worden doordat de resultaten of het verloop van het proces bij de offline participatiemogelijkheden tegengevallen zijn. Een andere oorzaak zou kunnen zijn dat betrokkenen die bang zijn dat hun input niet serieus wordt genomen op zo veel mogelijk manieren gaan proberen om invloed uit te oefenen, dus zowel offline als online gaat participeren. De stelling zou dus ook weergegeven kunnen worden als: Betrokkenen die weinig vertrouwen hebben in het participatieproces zullen op zo veel mogelijk manier proberen te participeren.

Betrokkenen die zowel offline als online participeren hebben minder vertrouwen in het participatieproces dan betrokkenen die alleen online participeren.

Daarnaast is er geanalyseerd of er ook een verschil is in het gevoel van betrokkenheid bij de planvorming tussen participanten die zowel offline als online participeren, en participanten die alleen online participeren. Kijkend naar de gemiddelden van deze twee groepen lijkt het inderdaad dat mensen die zowel offline als online participeren zich meer betrokken voelen bij de planvorming. De hypothese hierbij luidt: Participanten die zowel online als offline participeren voelen zich meer betrokken bij de planvorming, dan participanten die alleen online participeren. Uit de t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven is gebleken dat hier geen statistisch verband is. Dit betekent dat de stelling wordt verworpen, zie bijlage 6.4.

Om het algehele vertrouwen in het participatieproces te meten worden twee stellingen gebruikt, zie analyseschema in bijlage 3. Deze stellingen vormen samen het construct voor 'vertrouwen in het participatieproces'. Om te toetsen of deze stellingen een sterke correlatie hebben wordt een itemanalyse gedaan. Hieruit komt Cronbach's $\alpha = 0,822$, zie bijlage 5.4. Dit betekent dat er met een sterke validiteit gezegd kan worden dat er een correlatie is tussen deze twee variabelen. Uit dit construct 'vertrouwen in het participatieproces' blijkt dat minder dan de helft hier positief over is, zie figuur 5.11. Ongeveer een kwart van de respondenten (26,1%) heeft weinig tot geen vertrouwen in het participatieproces.

Figuur 5.11 Construct Vertrouwen in participatieproces

Toename in participatie door online mogelijkheden

Ruim 40% van de respondenten geeft aan niet betrokken te zijn geweest bij de planvorming als er geen projectwebsite was geweest, zie bijlage 4. Oftewel, de projectwebsite zorgt ervoor dat meer mensen betrokken zijn bij de planvorming. Daarnaast wijzen de hoge bezoekersaantallen, 3.611 unieke bezoekers (ruim 5.107 sessies) in zes weken, er ook op dat dankzij de projectwebsite meer mensen betrokken zijn bij de planvorming. Via de offline participatiemiddelen zijn 1.600 betrokkenen bereikt.

Reacties op de projectwebsite

In de enquête hebben respondenten ook aangegeven waar hun voorkeursmethode ligt voor participatie: online of offline. Als offline participatiemogelijkheden zijn voor dit onderzoek een informatiebijeenkomst en een officiële brief als voorbeelden gebruikt. Om te achterhalen of respondenten met een voorkeur voor offline participatiemiddelen ook minder online participeren worden twee hypothesen statistisch getoetst. De eerste hypothese is: Deelnemers die geen reactie plaatsen op de projectwebsite participeren liever via een officiële brief, dan deelnemers die wel een reactie plaatsen op de projectwebsite. Om deze hypothese te toetsen is een t-toets gedaan voor

twee onafhankelijke steekproeven. Uit deze analyse komt dat de hypothese bevestigd wordt met een betrouwbaarheid van 95%. Betrokkenen met een voorkeur voor het schrijven van een officiële brief als participatiemiddel, zijn minder geneigd om een reactie te plaatsen op de projectwebsite, zie bijlage 6.1.

Participanten met een voorkeur voor het schrijven van een brief als participatiemiddel, zijn minder geneigd om een reactie te plaatsen op de projectwebsite.

De tweede hypothese is: Deelnemers die geen reactie plaatsen op de projectwebsite, participeren liever via een informatiebijeenkomst, dan deelnemers die wel een reactie plaatsen op de projectwebsite. Deze hypothese wordt geanalyseerd met een t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven. Uit deze analyse komt geen statistisch significant verschil tussen de twee populaties, dus de hypothese wordt ontkracht. Deelnemers die geen reactie plaatsen, hebben niet vaker een voorkeur voor offline participatie via een informatiebijeenkomst dan deelnemers die wel een reactie plaatsen, zie bijlage 6.2.

Door middel van de Chi-kwadraat toets is gekeken of er een verband bestaat tussen de nieuwe opgedane kennis op de projectwebsite, en of respondenten ook offline hadden geparticipeerd. De verwachting was dat respondenten die ook offline hadden geparticipeerd in mindere mate nieuwe kennis opdeden dan respondenten die alleen online participeren. Deze hypothese is ontkracht. Er blijkt geen statistisch verband te zijn tussen deelname aan offline participatiemogelijkheden en de nieuwe kennis die men opdoet op de projectwebsite, zie bijlage 6.5. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de projectwebsite ook van toegevoegde waarde is voor het vergroten van inzicht en kennis in de planvorming voor betrokkenen die al aan offline participatiemogelijkheden hebben deelgenomen. Deze verschillende participatiemogelijkheden zijn complementair aan elkaar.

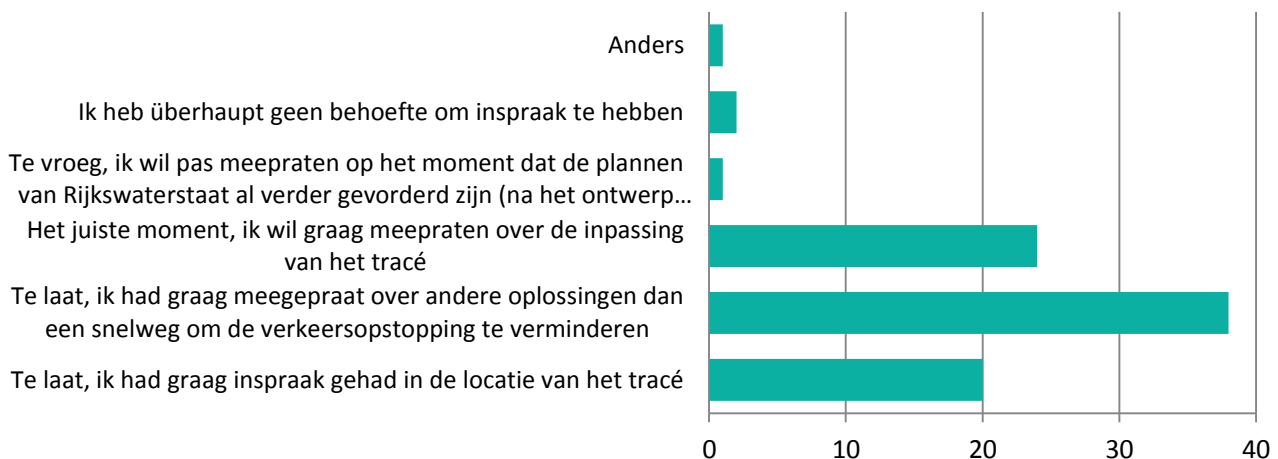
5.2.4 Hoe wordt de vormgeving van het participatieproces ervaren door betrokkenen?

In deze paragraaf wordt geanalyseerd hoe de vormgeving van het participatieproces is ervaren door de gebruikers van de projectwebsite. Hiervoor worden de criteria voor (e)Participatie uit paragraaf 2.5 gebruikt. Vanuit het empirische onderzoek kunnen de volgende criteria geanalyseerd worden: het moment in de planvorming waarop participatie mogelijk wordt gemaakt, de vormgeving van het online participatiemiddel, de monitoring van het participatieproces en de duur van de online participatiefase. Deze criteria zijn van invloed op de typen en de mate van toegevoegde waarden die de gebruikers van de projectwebsite kunnen ervaren.

Moment van participeren

Uit de literatuur komt dat participatie idealiter al in de eerste fasen van de planvorming mogelijk is. Dit blijkt ook uit de enquête. Er blijkt een grote behoefte bij de respondenten om al vroeg in de planvorming mee te praten, zie figuur 5.12. Bijna de helft van de respondenten (44,2%) had graag meegepraat over de oplossingsrichting voor het probleem, in plaats van enkel over de inpassing van de snelweg mee te kunnen praten. Daarnaast wil een kwart van de respondenten (23,3%) graag meepraten over de locatie van het tracé. Ongeveer een kwart van de respondenten (27,9%) vindt de inpassingsopgave wel het juiste moment voor de mogelijkheid tot participatie. De roep om eerder te kunnen participeren komt ook terug in de vraag over welke onderwerpen de respondenten graag hadden meegepraat. Door meerdere respondenten wordt benoemd dat zij graag input hadden geleverd op de noodzaak van een snelweg, of graag mee hadden gedacht over andere oplossingen voor een betere verkeersdoorstroom. “[Ik had graag input gegeven over:] Het nut van de aanleg van de autosnelweg zo dicht bij de bebouwing/bewoning.” R53*. Ook geven meerdere respondenten aan dat ze graag hadden meegedacht over de locatie van het tracé. Hiermee geven zij aan dat ze graag eerder betrokken waren geweest in de planvorming. Dit sluit aan bij het theoretisch kader waar naar voren kwam dat idealiter participatie zo vroeg mogelijk in de planvorming plaatsvindt, om tot breed draagvlak voor het ruimtelijke plan te komen.

Moment participatie

Figuur 5.12 Moment van participatie

Vormgeving participatie op de projectwebsite

Aan de hand van de enquête en het gebruik van de projectwebsite kan geanalyseerd worden hoe de gebruikers de vormgeving van de participatie online hebben ervaren. Veel respondenten geven aan dat het plaatsen van reacties als lastig wordt ervaren, mede door moeilijkheden met het registratieproces. Hiermee strookt de verwachting niet met de werkelijkheid, omdat verwacht wordt dat participeren via het internet snel en gemakkelijk kan. Ongeveer 70% van de respondenten geeft aan geen onderdelen/functionaliteiten te missen op de projectwebsite. De respondenten die aangeven wel bepaalde onderdelen/functionaliteiten te missen op de projectwebsite vragen onder andere om om meer visuele middelen om beter inzicht te kunnen krijgen in het ruimtelijke vraagstuk. In de theorie komt ook naar voren (hoofdstuk 2.4.6) dat visualisaties van belang zijn om de complexiteit van het vraagstuk inzichtelijk te krijgen, en om een vertaalslag te maken van het

* 'R##' staat voor de betreffende respondent uit de enquête

planningsjargon naar gemakkelijk begrijpbare content. Beleidsdocumenten zijn niet altijd begrijpelijk voor betrokkenen. Respondent 16 verzoekt in de enquête naar: "uitleg waarom dingen zijn gekozen zoals gekozen in gewone mensentaal. Nu moet je echt in lastige documenten met ambtenarentaal duiken." Dit verzoek verwoordt duidelijk de vraag van meerdere respondenten naar visuele en begrijpbare informatie over het ruimtelijke vraagstuk.

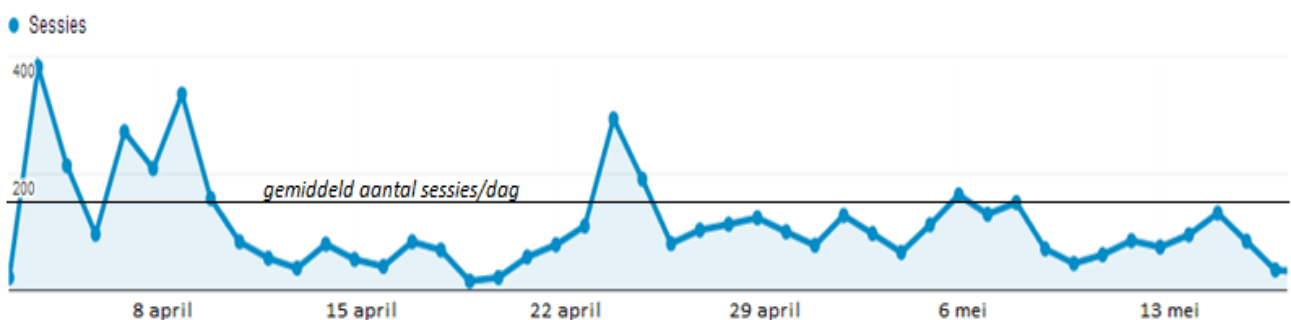
Monitoring projectwebsite

Om te achterhalen hoe het beste de monitoring van het online participatieproces plaats kan vinden is in de enquête de open vraag gesteld op wat voor manier men het liefst terugkoppeling op de eigen input wilt krijgen. 71% van de respondenten heeft een reactie geplaatst op de projectwebsite. Aan deze respondenten is deze vraag gesteld. Uit de antwoorden blijkt dat veel respondenten graag een persoonlijk bericht zouden ontvangen als terugkoppeling op hun reactie: "Ik hoop een persoonlijke mail te krijgen betreffende mijn vraag/suggestie." R65. In totaal hebben 33 respondenten bij deze open vraag aangegeven graag een persoonlijke reactie op de projectwebsite of per e-mail zouden krijgen, zie bijlage 7. De zichtbaarheid van deze terugkoppeling wordt ook genoemd als een belangrijke factor, zie kader. Voor 17 respondenten is een simpele melding dat hun reactie is gelezen voldoende. Daarnaast wordt ook benoemd dat ze graag een overzicht van alle voorstellen zouden krijgen, bijvoorbeeld in een apart nieuwsbericht of in de notulen van de gebiedstafels.

"Graag een reactie op de site, die ook zichtbaar is voor anderen. Hierdoor kan een werkelijke uitwisseling van meningen plaatsvinden." R46

Duur participatieproces

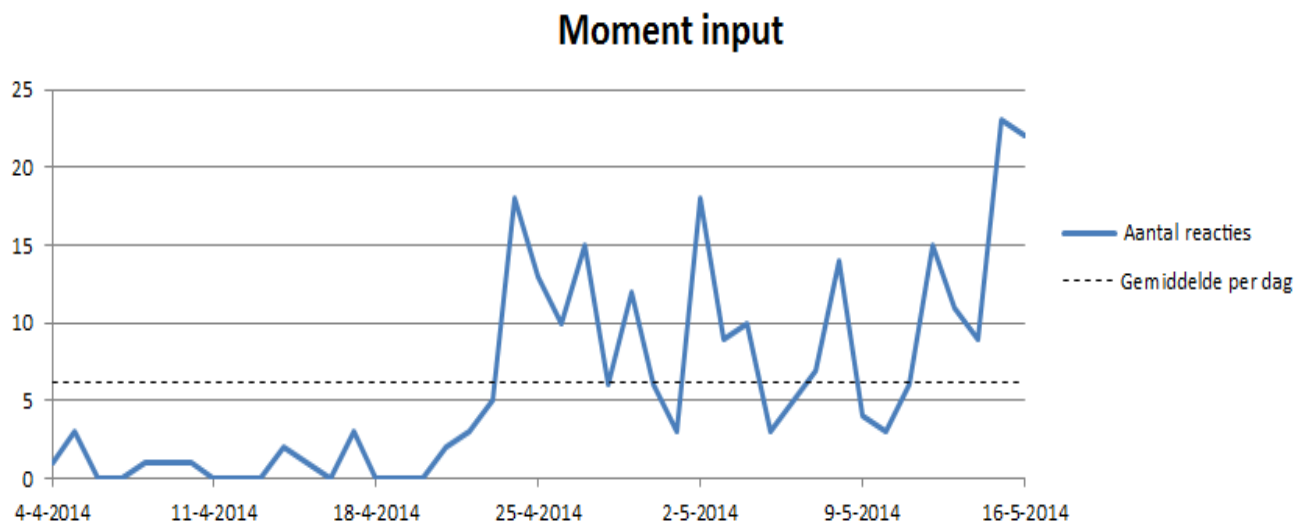
In deze paragraaf wordt de duur van het e-participatieproces geëvalueerd aan de hand van de gebruiksgegevens van de projectwebsite. De duur van de onderzochte fase van het participatieproces is ruim zes weken. In die periode hebben 3.611 mensen (unieke bezoekers) de projectwebsite bezocht. In totaal is de projectwebsite, terugkerende bezoekers meegerekend, 5.107 keer bezocht. Per bezoek werden gemiddeld 6,4 pagina's bekeken. 29,2% van de bezoekers keert terug op de projectwebsite. Dit betekent dat 1.496 mensen op meerdere momenten via de projectwebsite betrokken waren bij het participatieproces. Uit de analyse van het verloop van het aantal bezoekers blijkt dat voornamelijk in de eerste weken dat de projectwebsite online stond veel bezoekers kwamen, zie figuur 5.13. Daarnaast is er een piek in het bezoek te ontdekken rond 24 april. Dit valt te verklaren door een oproep voor die datum van een betrokken bewonersgroep (Rodenrijs-West) voor het steunen van hun standpunten op de projectwebsite. Dit valt te achterhalen uit veel bezoekers die in deze periode via een verwijzing vanaf de website van de

Figuur 5.13 Verloop bezoekers aan de projectwebsite gedurende de onderzoeksperiode. Bron: Google Analytics

bewonersgroep de website bezochten. Mede dankzij de oproep tot participatie van de bewonersgroep is de projectwebsite tot het einde van deze participatiefase actief gebruikt. Hieruit blijkt een duidelijke koppeling tussen offline communicatie en online participatie. Uit het verloop van het bezoek aan de projectwebsite kan geconcludeerd worden dat de duur van de participatie niet te lang was. Gedurende de gehele periode werd de projectwebsite ongeveer gelijk bezocht, waarbij twee duidelijke pieken in de bezoekersaantallen zijn te onderscheiden.

Uit het verloop van het moment waarop mensen reacties plaatsen bij de inpassingsopgaven valt een aantal dingen op, zie figuur 5.14. Allereerst worden er in de beginperiode na de lancering van de projectwebsite nog weinig reacties geplaatst. Dit kan komen doordat mensen nog onbekend zijn met deze vorm van participatie en daardoor afwachtend zijn met het plaatsen van reacties. Daarnaast is er een grote piek aan het einde van de participatieperiode te zien. Dit valt te verklaren doordat mensen zich bewust zijn van de participatie deadline waardoor er een piek is op de laatste mogelijke dagen. In het moment van input leveren komt dezelfde piek als in het aantal sessies op de website rond 24 april naar voren. Deze valt ook hier te verklaren door de oproep van de bewonersgroep. Dit wordt onderbouwd met de gegevens dat de meeste reacties in deze periode zijn geplaatst op de inpassingsopgave waar de bewonersgroep promotie voor heeft gemaakt.

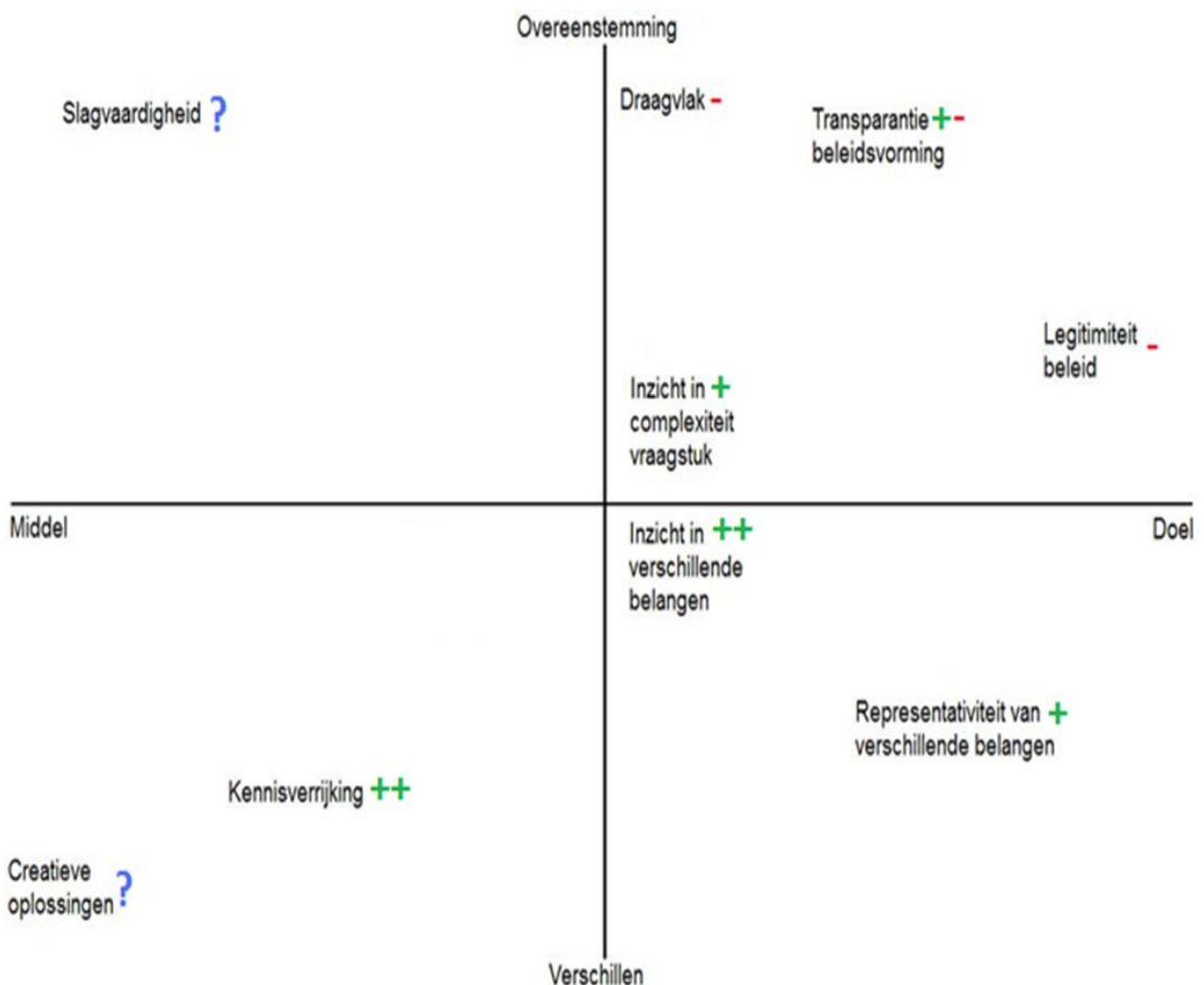

Figuur 5.14 Verloop moment waarop input wordt gegeven

Uit deze gebruiksgegevens kan geconcludeerd worden dat gebruikers tijd nodig hebben om bekend te raken met e-participatie. In de eerste weken wordt de projectwebsite druk bezocht, maar pas later in de participatieperiode wordt er veel input gegeven. Hieruit valt te concluderen dat een online participatieproces niet korter dan zes weken moet zijn, om gebruikers de tijd te geven te wennen aan het participatiemiddel en zich goed bekend te maken met het vraagstuk. Het zou interessant zijn om in later onderzoek naar een casus te kijken waarbij het participatieproces langer dan zes weken duurt om te zien of de hoge input aanblijft na zes weken of dat deze piek enkel te verklaren is door het bereiken van de deadline voor participatie.

5.3 In conclusie

In conclusie kan gesteld worden dat de onderzochte e-participatie-fase in de casus voornamelijk van toegevoegde waarde is voor het uitzetten van verschillen in het participatieproces, zie figuur 5.15. De projectwebsite heeft in zeer grote mate gezorgd voor kennisverrijking. De projectwebsite verschaft nieuwe kennis voor bijna alle betrokkenen. Veel betrokkenen geven ook aan dat zij het informerende gedeelte van de projectwebsite als het meest nuttig ervaren. Daarnaast zijn betrokkenen beter op de hoogte van de ideeën en meningen van andere betrokkenen dankzij de projectwebsite. De representativiteit van de participanten wordt ook verbeterd, doordat een substantieel deel van de participanten aangeeft zonder de projectwebsite niet actief betrokken te zijn geweest bij de planvorming. In hoeverre de e-participatie bijdraagt aan het komen tot creatieve oplossingen, is niet onderzocht in dit onderzoek. Hier kunnen dan ook geen uitspraken over worden gedaan.

Figuur 5.15 Overzicht toegevoegde waarde van onderzochte e-participatie op de participatiedimensies van Van Asselt & Rijkens-Klomp (2002)

Voor het komen tot overeenstemming draagt de e-participatie voornamelijk bij aan het bieden van inzicht in de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk. Burgers hebben meer inzicht in andere belangen, en zijn beter op de hoogte van het proces en het ruimtelijke vraagstuk. Uit het onderzoek blijkt dat burgers sceptisch zijn over de doorwerking van hun input in het uiteindelijke beleid. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de legitimiteit van het beleid nauwelijks versterkt wordt door de e-participatie. Betrokkenen willen graag duidelijkere terugkoppeling krijgen op hun input. Dankzij de projectwebsite zijn betrokkenen beter geïnformeerd, maar hebben het idee geen of nauwelijks inspraak te hebben in de planvorming.

Dat de gevonden toegevoegde waarden zich vooral bij de dimensie voor het uiteenzetten van verschillen in het participatieproces bevinden, komt overeen met de doelen van de online participatie in de onderzoekscasus, zie paragraaf 4.2.2. In conclusie kan gesteld worden dat de projectwebsite in zeer grote mate van toegevoegde waarde is geweest voor kennisverrijking bij betrokkenen, het vergroten van de representativiteit van de verschillende belangen en het vergroten van het inzicht in verschillende belangen.

6

Conclusie

In dit hoofdstuk wordt de hoofdvraag van het onderzoek beantwoord. Zowel het theoretische kader en de resultaten uit het empirische onderzoek worden gebruikt om de hoofdvraag en de deelvragen te beantwoorden. Daarnaast worden aanbevelingen geformuleerd voor e-participatie in ruimtelijke planvorming aan de hand van de uitkomsten van het onderzoek. Tot slot staat in de discussie een kritische reflectie op dit onderzoek en wordt er een voorzet worden gedaan voor toekomstig onderzoek over e-participatie in de ruimtelijke planvorming.

6.1 Conclusie

In de conclusie zal de hoofdvraag van dit onderzoek beantwoord worden: *“In hoeverre kan e-participatie van toegevoegde waarde zijn voor de ruimtelijke planvorming in Nederland?”* Deze hoofdvraag wordt beantwoord door middel van de uitkomsten van het onderzoek naar het e-participatie-proces omtrent de ontwikkeling van de A13/A16. Allereerst zullen de deelvragen beantwoord worden in dit hoofdstuk, welke zullen leiden tot de beantwoording van de hoofdvraag.

6.1.1 Hoe ziet de ruimtelijke planvorming in Nederland er uit en hoe kan participatie in de ruimtelijke planvorming worden vormgegeven?

In de laatste decennia is het krachtenveld in de ruimtelijke planvorming in de Nederlandse context flink veranderd. Hierbij is de rol van burgers en private partijen groter geworden en heeft de overheid zich meer teruggetrokken. Dit komt voort uit ontwikkelingen in de politicologie, de beleidswetenschappen en de planologie. In de politicologie wordt veel gesproken over een versterking van de democratie, door niet enkel vanuit de representatieve democratie burgers inspraak te geven op wie hun vertegenwoordigen in de besluitvorming, maar een democratie waarin burgers zelf actief deel kunnen nemen aan het beleidsvormingsproces. Dit wordt ook wel de deliberatieve democratie genoemd. In de deliberatieve democratie staat de dialoog tussen verschillende betrokkenen centraal, welke dient om tot een legitieme democratische beslissing te komen.

Het vergroten van de inspraak van burgers vindt ook zijn weerslag in de vormgeving van beleid. Er heeft een omslag van government-beleidsvoering naar governance plaatsgevonden (NCIS Institute & KEI, 2012, p. 21). De overheid heeft niet langer de leidende rol in de beleidsvorming. Er ontstaat meer ruimte voor de inbreng van burgers en andere betrokkenen in de beleidsvorming. In de planologie wordt de vergroting van de inspraak van burgers vormgegeven in de collaboratieve planning van Healey (2003), waarbij planvorming meer open wordt vormgegeven. In de collaboratieve planning staat een interactieve relatie tussen burgers en de overheid centraal.

De vraag naar een grotere rol van burgers in de ruimtelijke planvorming komt ook voort uit maatschappelijke ontwikkelingen. Er is een toename in de complexiteit van de ruimtelijke vraagstukken. Dit gaat samen met een vraag naar meer flexibiliteit in de ruimtelijke ordening. In

Nederland is de uitnodigingsplanologie in opkomst. De uitnodigingsplanologie vraagt van de overheid om zich faciliterend op te stellen. Niet langer wordt gedacht vanuit de blauwdrukplanning, maar de planvorming is flexibel ingericht en staat open voor de inbreng van betrokkenen. Dit kunnen zowel burgers zijn als private of publieke partijen.

Belangrijk bij het vormgeven van participatie in de ruimtelijke planvorming is de keuze voor het moment waarop ruimte is voor participatie. Uit het onderzoek is gebleken dat betrokkenen het liefst zo vroeg mogelijk in de ruimtelijke planvorming willen participeren. Wanneer pas later in de planvorming mogelijkheid is voor participatie hebben betrokkenen het idee dat 'alles toch al vastligt' en dat het te laat is om mee te praten over de belangrijke zaken, zoals de locatie van een tracé of mogelijke alternatieve oplossingen voor het ruimtelijke vraagstuk.

Om de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk goed te kunnen bevatten moet er duidelijke en begrijpelijke informatie geboden worden aan betrokkenen. Hierbij moet planningsjargon zo veel mogelijk vermeden worden. Uit het onderzoek blijkt dat er meer behoefte is naar duidelijke en inzichtelijke informatie. Visualisaties zijn een goede manier om betrokkenen op een gemakkelijke manier inzicht te bieden in het ruimtelijke vraagstuk. Als betrokkenen goed inzicht hebben in het ruimtelijke vraagstuk is het mogelijk om goede input te leveren. Daarnaast zorgt inzicht in de complexiteit van het ruimtelijk vraagstuk voor meer begrip voor andere (tegengestelde) belangen.

De mate van participatie bepaalt in hoeverre burgers invloed hebben op de uiteindelijke besluitvorming. De mate waarin burgers betrokken worden bij de planvorming kan grofweg ingedeeld worden in: informerend, consulterend en (mee)beslissend. In de onderzoekscasus bevond de participatie zich in deze fase op informerend en consulterend niveau. Daarnaast is het van belang of er wel of niet sprake is van wederkerige communicatie. Uit het onderzoek komt dat burgers het voornamelijk belangrijk vinden om duidelijke en persoonlijke communicatie te hebben in het participatieproces, waarbij er terugkoppeling is op hun inbreng in het proces. Hieruit kan geconcludeerd worden dat een goede communicatie en terugkoppeling essentieel is voor een effectief participatieproces.

De duur van de onderzochte participatiefase in de casus is zes weken. Uit het gebruik van de projectwebsite en het moment waarop input gegeven wordt blijkt dat gebruikers de tijd nodig hebben om te wennen aan het participatiemiddel: circa drie weken. De projectwebsite bleef tot aan het einde van de zes weken goed bezocht en gebruikt. De meeste input werd ook gegeven in de laatste weken van de participatiefase. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er zeker zes weken uitgetrokken mag worden voor online participatie.

6.1.3 1. Welke typen toegevoegde waarden van (e)Participatie voor de ruimtelijke planvorming zijn er te onderscheiden?

De toegevoegde waarde van (e)Participatie wordt in dit onderzoek gedefinieerd als een verbetering van de ruimtelijke planvorming ten opzichte van een ruimtelijke planvorming waarbij geen (e)Participatie wordt toegepast. Participatie kan ingedeeld worden in verschillende dimensies (Van Asselt & Rijkens-Klomp, 2002). Allereerst kan er onderscheid gemaakt worden tussen participatie als doel en participatie als middel. Participatie als doel sluit aan bij het deliberatieve democratisch denken. Participatie moet zorgen voor een democratischere besluitvorming. Wanneer participatie wordt gezien als middel, moet de participatiekwaliteit toevoegen aan het proces en de uitkomst van het proces. De participatie is dan specifiek bedoeld om tot een betere oplossing te komen. Daarnaast kan er onderscheid gemaakt worden in de gewenste uitkomst van het participatieproces. Hierbij zijn er twee uitersten te onderscheiden: 'participatie als zoektocht naar overeenstemming' en 'participatie als uiteenzetting van verschillen'. Deze categorieën leiden tot vier dimensies (zie theoretisch kader), waarop de verschillende toegevoegde waarden van participatie ingedeeld kunnen

worden. De toegevoegde waarden van participatie die in dit onderzoek benoemd worden zijn: het vergroten van de representativiteit van verschillende belangen, een betere transparantie van de beleidsvorming, meer draagvlak voor de ruimtelijke plannen, bieden van meer inzicht in de verschillende belangen en de complexiteit van het vraagstuk, het vergroten van de legitimiteit van het beleid, creatieve oplossingen, kennisverrijking en een grotere slagvaardigheid in het proces. In de komende alinea's zal uiteengezet in hoeverre bovenstaande toegevoegde waarden in het onderzoek naar voren zijn gekomen.

De e-participatie is in grote mate van toegevoegde waarde voor het uiteenzetten van verschillen in de onderzoekscasus. Bijna alle respondenten dankzij de projectwebsite beter op de hoogte van de meningen/ideeën van andere burgers zijn. Daarnaast biedt de projectwebsite meer inzicht in de plannen. Hiermee voldoet de projectwebsite in grote mate aan kennisverrijking. Doordat betrokkenen ook beter op de hoogte zijn van de meningen en ideeën van andere burgers zijn, biedt de projectwebsite meer inzicht in de verschillende belangen. Daarnaast zijn door de mogelijkheid om online te participeren meer mensen actief betrokken bij het participatieproces.

E-participatie is echter maar in beperkte mate van toegevoegde waarde voor het zoeken naar overeenstemming in het participatieproces. Door kennisverrijking hebben de betrokkenen meer inzicht in de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk. Echter draagt de e-participatie maar heel beperkt bij aan het vertrouwen dat betrokkenen hebben in de overheid met betrekking tot het ruimtelijke vraagstuk. Enkel een kwart van de respondenten vindt dat de projectwebsite het vertrouwen in Rijkswaterstaat vergroot met betrekking tot de ontwikkeling van de A13/A16. Betrokkenen zijn sceptisch over wat zij verwachten dat hun werkelijke invloed is op de besluitvorming en willen graag duidelijke terugkoppeling op de gegeven input. Er kan gesteld worden dat de e-participatie in deze fase van het participatieproces nauwelijks bijdraagt aan het vergroten van het draagvlak en de legitimiteit van het beleid. Doordat betrokkenen meer kennis hebben opgedaan op de projectwebsite draagt deze in enige mate bij aan de transparantie van de beleidsvorming.

6.1.4 1. Wat zijn de specifieke voor- en nadelen van het faciliteren van participatie via een online platform?

Door de inzet van e-participatie zijn meer mensen betrokken bij het participatieproces. Dit vergroot het democratische gehalte van het proces. De drempel om te participeren is dankzij de mogelijkheid om dit online te doen lager. Ruim 40% van de respondenten geeft aan überhaupt niet betrokken geweest zijn bij de planvorming als er geen mogelijkheid was om online te participeren.

Uit de enquête blijkt dat de meeste mensen liever online deelnemen aan de participatie dan offline via een informatiebijeenkomst of een officiële brief. Er is echter nog steeds een substantieel deel van de respondenten die offline participeren, voornamelijk via een informatiebijeenkomst, prettiger vinden dan online participatie. Participanten die liever meepraten via een officiële brief zijn ook minder geneigd om op de projectwebsite input te geven. Hieruit kan geconcludeerd worden dat idealiter een combinatie van offline en online participatiemiddelen wordt geboden, om op die manier een zo groot mogelijke groep betrokkenen te bereiken en te faciliteren om te participeren. Uit het onderzoek blijkt dat tegen de verwachting in participanten die alleen online participeren meer vertrouwen hebben in het participatieproces, dan participanten die zowel offline als online participeren. De achterliggende reden voor dit verschil is niet duidelijk te achterhalen in dit onderzoek.

6.1.5 Slotsom

Een interactief webplatform is van toegevoegde waarde voor het betrekken van burgers in de ruimtelijke planvorming. De projectwebsite blijkt voornamelijk van toegevoegde waarde als platform om verschillende ideeën en meningen uiteen te zetten. Daarnaast zorgt de e-participatie voor een zeer grote mate van kennisverrijking. Echter, zij zijn sceptisch of er ook daadwerkelijk beleidsaanpassingen zullen volgen dankzij hun inbreng. Het vertrouwen van burgers jegens de overheid wordt maar beperkt verbeterd door het online platform. Geconcludeerd kan worden dat e-participatie van grote toegevoegde waarde kan zijn als participatieplatform voor het informeren en consulteren van betrokkenen. Er valt echter nog winst te behalen in de toepassing van online participatie om de e-participatie van grotere toegevoegde waarde te laten zijn, voornamelijk om een sterkere deliberatie vorm te geven.

6.2 Aanbevelingen

Aan de hand van de onderzoeksresultaten worden onderstaande aanbevelingen gedaan voor de toepassing van e-participatie in de ruimtelijke planvorming. Het toepassen van deze aanbevelingen kan de toegevoegde waarde van e-participatie vergroten.

(1) Maak participatie mogelijk in een vroeg stadium van de planvorming. Het is van belang om (e)Participatie in een zo vroeg mogelijk stadium van het proces in te zetten. Burgers geven ook aan graag vroeg betrokken te worden in de planvorming. Op die manier is er nog genoeg ruimte binnen de planvorming om gehoor te geven aan de wensen van de betrokkenen. Daarnaast biedt vroege participatie meer inzicht voor burgers in het gehele vraagstuk. In een later stadium van het proces zal de burger sceptischer zijn ten opzichte van de participatiemogelijkheden, omdat hierbij het gevoel ontstaat dat de plannen al in een vergevorderd stadium zijn en er daardoor geen ruimte meer is voor inspraak. Door een vroege betrokkenheid in het proces zal er vanuit de burgers meer vertrouwen zijn in het proces. Wel moet het hier gaan om een proces waarbij betrokkenen duidelijkheid hebben over de doorwerking van hun input en er sprake is van wederzijdse communicatie, zie volgende aanbeveling.

(2) Zorg voor wederzijdse communicatie en persoonlijke terugkoppeling. Terugkoppeling op de inbreng van burgers in de participatie is van groot belang. Burgers vinden het belangrijk om (persoonlijk) terugkoppeling te krijgen op hun inbreng. Zonder duidelijke terugkoppeling is er minder vertrouwen in de goede bedoelingen van de overheid. Wederzijdse communicatie zorgt voor het opbouwen van een vertrouwensband. Wanneer in het participatieproces enkel om input wordt gevraagd - consultatie - en hier geen duidelijke terugkoppeling op komt vanuit de overheid voelen betrokkenen zich niet serieus genomen. Dit zorgt voor minder vertrouwen in de planvorming. Daarnaast geeft persoonlijke terugkoppeling meer duidelijkheid aan de burgers over de doorwerking van hun input. Een goede terugkoppeling kan leiden tot een constructieve dialoog.

(3) Geef betrokkenen de tijd om bekend te worden met het online participatiemiddel. Bij online participatie hebben deelnemers de tijd nodig om bekend te raken met het participatiemiddel. Daarom is het van belang om de duur van het participatieproces niet te kort te maken. In dit onderzoek is gebleken dat na drie weken er een duidelijke toename is geweest in de gegeven input, welke tot het einde van de participatiefase (zes weken) heeft aangehouden.

(4) Combineer offline en online participatiemiddelen. Door een combinatie worden zo veel mogelijk burgers betrokken bij de planvorming. Het is verschillend per burger wat ervaren wordt als de prettigste manier van communicatie met de overheid. Daarnaast blijkt dat de informatie op de projectwebsite ook van toegevoegde waarde is voor betrokkenen die al via offline middelen al geparticipeerd hebben. Het combineren van offline en online participatiemiddelen is van toegevoegde waarde voor het vergroten van de representativiteit van betrokkenen in het participatieproces.

(5) Bied duidelijke informatie aan. Betrokkenen blijken veel behoefte te hebben aan kennis over het proces en het ruimtelijke vraagstuk. Om een constructieve dialoog te voeren is het van belang dat de deelnemers inzicht hebben in de complexiteit van het ruimtelijke vraagstuk. Om deze goed te kunnen bevatten hebben burgers duidelijke en begrijpbare informatie nodig. Hierbij moet planningsjargon zo veel mogelijk vermeden worden. Visualisaties zijn een goede manier om betrokkenen gemakkelijk en snel inzicht te bieden in het ruimtelijke vraagstuk.

6.3 Discussie

In deze paragraaf worden de conclusies van dit onderzoek in perspectief gezet en worden er aanbevelingen voor verder onderzoek gedaan. In de post-positivistische benadering van de wetenschap wordt er vanuit gegaan dat het niet mogelijk is om een objectief onderzoek te doen. Het onderzoek zal altijd gekleurd worden door de subjectieve blik van de betrokken onderzoeker. Om grip te krijgen op de manier waarop in dit onderzoek naar participatie is gekeken wordt dit onderzoek getypeerd als een bepaalde variant tekst over participatie.

Deze typering wordt gedaan aan de hand van de soorten teksten die van der Arend (2007) onderscheidt over participatie. Dit wordt gedaan zodat dit onderzoek geplaatst kan worden binnen de bestaande wetenschap over participatie. Van der Arend (2007, p. 9-18) stelt dat er verschillende soorten teksten verschijnen over participatie. Zij onderscheidt vier varianten: normatieve, optimistische, pessimistische en kritische verhalen. Voornamelijk het plot van deze verhalen is verschillend. Kenmerkend aan de normatieve variant is dat er volgens die teksten iets verbeterd of veranderd moet worden. Participatie wordt gezien als ideaal en nieuw model voor democratische relaties. De optimistische variant is meer gericht op beschrijving en inzicht. Bij de optimistische variant staat al vast dat de relatie tussen overheden en burgers veranderd is. In de pessimistische variant staat deze verandering in rolverdeling ook vast. Volgens de pessimistische variant zijn win-win situaties echter niet mogelijk en zijn beleidsprocessen onlosmakelijk verbonden met ongelijkheid in macht. In de kritische variant wordt participatie neergezet als politiek project. Dit onderzoek valt te typeren als een optimistische variant. In de literatuurstudie wordt al vastgesteld dat er een verandering in de rolverdeling tussen de betrokken partijen in de ruimtelijke ontwikkeling plaats heeft gevonden. Vanuit deze veronderstelling wordt verder onderzoek gedaan naar de toegevoegde waarde van een specifieke vorm van de participatie van burgers in de ruimtelijke planvorming. Dit onderzoek krijgt later wel enkele normatieve kenmerken, wanneer ingegaan wordt op de vormgeving van het participatieproces. Hierin wordt namelijk wel gesteld dat de huidige relaties tussen de partijen nog wel verbeterd moet worden. Om dit onderzoek te versterken zou het interessant zijn om de onderzochte casus vanuit de pessimistische of kritische variant te benaderen.

Voor toekomstig onderzoek zou het interessant zijn om de onderzoeksresultaten over deze casus te vergelijken met andere offline en online participatieprocessen. Door een vergelijking van verschillende processen kan meer inzicht worden geboden in hoe een participatieproces het beste kan worden vormgegeven. Daarnaast zou het interessant zijn om in een latere fase van de ruimtelijke planvorming omtrent de A13/A16 een nieuwe enquête uit te zetten onder de betrokkenen. Het zou hierbij onder andere interessant zijn om te kijken in hoeverre het vertrouwen in het participatieproces in latere fasen verandert. Meerdere metingen tijdens het participatieproces kunnen een completer beeld geven van de ervaringen van betrokkenen van het gehele proces.

Literatuur

- Abbot, J. (2005), Understanding and managing the unknown: The nature of uncertainty in planning. *Journal of planning education and research*, 24, pp. 237-251.
- Acland, A. (2003), *Designing and Managing Electronic Consultation Processes*. Dialogue by Design Ltd.
- Arend, van der, S. (2007) *Pleitbezorgers, procesmanagers en participanten. Interactief beleid en de rolverdeling tussen overheid en burgers in de Nederlandse democratie*. Eburon Uitgeverij.
- Arnstein, S.R. (1969), A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners* (35), pp. 216 – 224.
- Asselt, van, M. & N. Rijkens-Klomp (2002), A look in the mirror: reflection on participation in Integrated Assessment from a methodological perspective. *Global Environmental Change* 12 (3), pp. 167-184.
- Benchmark Burgerparticipatie (2012), *Participatie in Beeld. Jaarrapport Benchmark Burgerparticipatie 2012*. Uitgevoerd in opdracht van: Quint Result, Partners Pröpper & Hein Albeda.
- Benhabib, S. (1996), Toward a Deliberative Democratic Legitimacy. In: Benhabib, S. (ed.), *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political*, p. 67-94. Princeton: Princeton University Press.
- Besson, S. & J.L. Martí (2006), Introduction. In: S. Besson & J.L. Martí, *Deliberative Democracy and its Discontents*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited, pp. xiii-xxxi.
- Bremer, C. (2003), Gestaltung und Unterstützung von Online Diskursen. In: Schell, T.v. & A. Tyroller (Eds), *Moderierter Online-Diskurs grüne Gentechnik Machbarkeitsstudie*. Stuttgart: Akademie für Technikfolgenabschätzung.
- Brömmelstroet, te, M. (2013), Performance of Planning Support Systems. What is it, and how do we report on it? *Computers, Environment and Urban Systems* 41, pp. 299-308.
- Bryman, A. (2012), *Social research methods*. 4th edition. New York: Oxford University Press.
- Bugs, G., C. Granell, O. Fonts, J. Huerta & M. Painho (2010), An assessment of Public Participation GIS and Web 2.0 technologies in urban planning practice in Canela, Brazil. *Cities* 27, pp. 172-181.
- Buitelaar, E. (2012), The fraught relationship between planning and regulation: Land use plans and the conflicts in dealing with uncertainty. In Hartmann & Needham (eds.), *Planning by law and property rights reconsidered*. Ashgate, pp. 207-218.
- Burby, R.J. (2003), Making Plans that Matter. Citizen involvement and government action. *Journal of the American Planning Association* 1, pp. 33- 44.
- Carpini, M.X.D., F.L. Cook & L.R. Jacobs (2004), Public deliberation, discursive participation, and citizen engagement: A review of the empirical literature. *Annual Review of Political Science* 7, p. 315-344.
- Carver, S., A. Evans, R. Kingston & I. Turton (2001), Public Participation, GIS and Cyberdemocracy: Evaluating online spatial decision support systems. *Environment and Planning B* 28 (6), pp. 907-921.

- Cass, N. (2006), Participatory-Deliberative Engagement: a literature review. Working Paper 1.2 [online]. http://www.manchester.ac.uk/sed/research/beyond_nimbyism [geraadpleegd op 26/06/2014]
- CBS Statline (2014), Internetaansluiting [online], <http://www.cbs.nl/statline>, geraadpleegd op 01-05-2014.
- Chambers, S. (2003), Deliberative Democratic Theory. *Annual Review of Political Science* 6, pp. 307-326.
- Checkoway, B. (2007), Paul Davidoff and advocacy planning in retrospect. *Journal of the American Planning Association* 60(2), pp. 139-143.
- Cohen, J. (1996), Procedure and Substance in Deliberative Democracy. In: Benhabib, S. (ed.), *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political*, p. 95-119. Princeton: Princeton University Press.
- Coleman, S. & J. Gøtze (2001), *Bowling Together: Online Public Engagement in Policy Deliberation*. London: Hansard Society.
- Daemen, H.H.F.M. & J.J.A. Thomassen (1998), Afstand tussen burgers en overheid. In: Samson, H.D. & T. Willink, *Overheidsbeleid*. Alphen aan den Rijn, pp. 217-238.
- Davidoff, P. (1965), Advocacy and pluralism in planning. *Journal of the American Institute of Planners* 31, pp. 331-339.
- Doorn, van, J.A.A. (2002), Democratie in overgang. Van collectieve beheersing naar geordende vrijheid. In: Schie, van, P.G.C. (red.), *Het democratisch tekort. Interpretaties en remedies*. Den Haag: Telderstichting.
- Epp, M. (2011), *Assessing Incidence of and Experiences with New Information Communications Technologies in Planning Practice in Canada and the United States*.
- Field, A. (2013), *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics*. 4th edition. London: Sage.
- Fishkin, J.S. (2010), *When the People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation*. Oxford University Press.
- Fontein, R.J., B. Breman, W. Kuindersma & J. Westerink (2012) Gemeenten en krimp, *Uitnodigingsplanologie als perspectief*. ROM Magazine 30, pp. 33-36.
- Frewer, L.J. & G. Rowe (2005), Evaluating Public Participation Exercises: Strategic and Practical Issues, pp. 85-106. In: OECD, *Evaluating Public Participation in Policy Making*. OECD Publishing.
- Geertman, S. & J. Stillwell (eds.) (2009), *Planning Support Systems. Best Practice and New Methods*. Springer.
- Geertman, S., J. Stillwell & F. Toppen (2013), Introduction to 'Planning Support Systems for Sustainable Urban Development.' In: Geertman, S., J. Stillwell & F. Toppen, *Planning Support Systems for Sustainable Urban Development*.

- Ghose, R. (2001), Use of Information Technology for Community Empowerment: Transforming Geographic Information Systems into Community Information Systems. *Transactions in GIS* 5(2), pp. 141-163.
- Goodspeed, R.C. (2008), *Citizen Participation and the Internet in Urban Planning*. University of Maryland.
- Google Analytics (2014), Google analytics [online: www.google.nl/analytics], geraadpleegd op 03-06-2014.
- Gutman, A. & D. Thompson (1996), *Democracy and Disagreement*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Gutman, A. & D. Thompson (2000), Why Deliberative Democracy is different?, in: E.F. Paul, F.F. Miller & J. Paul (eds.), *Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Habermas, J. (1996), *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Hajer, M.A. (2001), Van participatie naar deliberatie. *Staatscourant* No. 28 maart, p. 3.
- Hajer, M.A., J.P.M. van Tatenhove & C. Laurent (2004), *Nieuwe vormen van Governance. Een essay over nieuwe vormen van bestuur met een empirische uitwerking naar de domeinen van voedselveiligheid en gebiedsgericht beleid*. Amsterdam: RIVM.
- Healey, P. (1996), The communicative turn in planning theory and its implications for spatial strategy formation. *Environment and Planning B: Planning and Design* 23, pp. 217-251.
- Healey, P. (2003), Collaborative Planning in Perspective. *Planning Theory* 2 (2), pp. 101-123.
- Healey, P. (2004), Creativity and Urban Governance. *Policy Studies* 25 (2), pp. 87-102.
- Healey, P. (2005), *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*. Palgrave Macmillan; 2nd edition.
- Healey, P. (2010), *Making Better Places. The Planning Project in the Twenty-First Century*. London: Palgrave Macmillan.
- Holway, J., C.J. Gabbe, F. Hebbert, J. Lally, R. Matthews & R. Quay (2012), *Opening Access to Scenario Planning Tools*, Policy Focus Report. Lincoln Institute of Land Policy.
- Hudson-Smith, A., S. Evans & M. Batty (2005), Building the Virtual City: Public Participation through e-Democracy. *Knowledge, Technology, & Policy* 18(1), pp. 62-85.
- Innes, J. & D. Booher (2000), *Planning Institutions in the Network Society: Theory for Collaborative Planning*. In: W. Salet & A. Faludi (eds.), *The Revival of Strategic Spatial Planning* Amsterdam: Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences.
- Innes, J. & D. Booher (2004), Reframing public participation: strategies for the 21st century. *Planning Theory & Practice*, pp. 419-436.

- Kathleen, L. & J.A. Martin (1991), Enhancing citizen participation: Panel designs, perspectives, and policy formation. *Journal of Policy Analysis and Management* 10 (1), pp. 46-63.
- Klosterman, R. (1997), Planning Support Systems: A New Perspective on Computer-Aided Planning. *Journal of Planning Education and Research* 17, pp. 45-54.
- Kolsaker, A. & L. Lee-Kelle (2007), 'Mind the Gap II': E-Government and E-Governance, pp. 35-43. In: M.A. Wimmer, H.J. Scholl & A. Grönlund (Eds.), *EGOV*. Berlijn: Springer-Verlag.
- Korsten, A.F.A. (1979), *Het spraakmakende bestuur: Een studie naar de effecten van participatie in relatie tot democratiemodellen en sociale ongelijkheid*. 's Gravenhage.
- Kunzmann, K.R. (2000), Strategic Spatial Development through Information and Communication. In: W. Salet & A. Faludi (eds.), *The Revival of Strategic Spatial Planning*. Amsterdam: Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences.
- Lafont, C. (2006), Is the Ideal of a Deliberative Democracy Coherent? In: S. Besson & J.L. Martí, *Deliberative Democracy and its Discontents*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited, pp. 3-25.
- Lane, M.B. (2005), Public Participation in Planning: an intellectual history. *Australian Geographer* 36 (3), pp. 283-299.
- Lieske, S.N., S. Mullen & J.D. Hamerlinck (2009), Enhancing Comprehensive Planning with Public Engagement and Planning Support Integration. In: S. Geertman & J. Stillwell (Eds.), 2009, *Planning Support Systems. Best Practice and New Methods*. Springer.
- MacEachren, A., R. Edsall, D. Haug, R. Baxter, G. Otto, R. Masters, S. Fuhrmann, & L. Qian (1999), Virtual Environments for Geographic Visualization: Potential and Challenges. *NPIVM*, pp. 35-40.
- Macintosh, A. & E. Smith (2002), Citizen Participation in Public Affairs. In: *Electronic Government, First International Conference, EGOV*. New York: Springer.
- Macintosh, A., S. Coleman, A. Schneeberger (2009), eParticipation: The research gaps. *Electronic participation. Lecture Notes in Computer Science* 5694, p. 1-11.
- Ministerie van Infrastructuur & Milieu (2012), *Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte*.
- Ministerie van VROM (2006), *Nota Ruimte: Ruimte voor Ontwikkeling. Katern over nieuw ruimtelijk beleid in 2006*.
- NICIS Institute & KEI (2012), *Rapport Toekomst Stedelijke Vernieuwing na 2014*, april 2012.
- NRC Handelsblad (2013), *Nederland is niet meer te voorspellen; Meetbaar Nederland*. 23 september 2013.
- Pelzer, P., S. Geertman, R. van der Heijden & E. Rouwette (2014), The Added Value of Planning Support Systems: a Practitioner's Perspective. *Computers, Environment and Urban Systems* 48, pp. 16-27.

- Pfeffer, K., I. Baud, E. Denis, D. Scott & J. Sydenstricker-Neto (2013), Participatory Spatial Knowledge Management Tools. Empowerment and upscaling or exclusion? *Information, Communication & Society* 16 (2), pp. 258-285.
- Polat, R.K. (2005), The Internet and Political Participation, Exploring the Explanatory Links. *European Journal of Communication* 20, pp. 435-459.
- Raad voor het openbaar bestuur (2010), *Vertrouwen op democratie*. Den Haag, februari 2010.
- Rawls, J. (1997), The Idea of Public Reason Revisited. *The University of Chicago Law Review* 64 (3), pp. 765-807.
- Riedijk, A., R.J. van de Velde, I.D. Pleizier, T.C. Hoogerwerf, R.J.A. van Lammeren, W.H.M. Baltussen, J. Jansen, P. Wynia, J.H. van Uum & R. van Wilgenburg (2006), *Virtual Netherlands. Geo-visualizations for interactive spatial planning and decision-making: From Wow to Impact. Definition Study*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Rijkswaterstaat (2013), *Startnota: Inpassing in samenhang. Inpassings- & leefbaarheidsopgaven voor Rijksweg A13/16 Rotterdam*, juni 2013.
- Rhodes, R.A.W. (1996), The New Governance: Governing without Government. *Political Studies* XLIV, pp. 652-667.
- Roeder, S., A. Poppenborg, S. Michaelis, O. Märker, S.R. Salz (2005), "Public Budget Dialogue"- An Innovative Approach to E-Participation. *E-Government: Towards Electronic Democracy Lecture Notes in Computer Science* 3416, pp. 48-56.
- Roo, de, G., J. Visser & C. Zuidema (2005), *Complexiteit en planologische besluitvorming: Over de betekenis van complexiteit in planologische vraagstukken*. Paper gepresenteerd op discussiedag 'Lof der verwarring', Rotterdam, 19 mei 2005.
- Rooy, van, P. (2011), *Uitnodigingsplanologie als sociaal-cultureel perspectief*. Building Business 12 (10). Amsterdam: Building Business Uitgeverij BV.
- Rydin, Y. (2007), Re-examining the role of knowledge within planning theory. *Planning Theory* 6 (1), pp. 52-68.
- Saebø, O., J. Rose & L.S. Flak (2008), The shape of eParticipation: Characterizing an emerging research area. *Government information quarterly* 25 (3), pp. 400-428.
- Sanford, C. & J. Rose (2007), Characterizing eParticipation. *International Journal of Information Management* 27, pp. 406-421.
- Scott, A. (2011), Focusing in on focus groups: Effective participative tools or cheap fixes for land use policy? *Land Use Policy* 28, pp. 684-694.
- SCP (2014), *Burgermacht op eigen kracht? Een brede verkenning van ontwikkelingen in burgerparticipatie*. Den Haag.

- Steinmann, R., A. Krek & T. Blaschke (2005), Can Online Map-Based Applications Improve Citizen Participation. E-government: Towards Electronic Democracy Lecture Notes in Computer Science 3416, pp. 25-35.
- Stenberg, J. (2013), Citizens as Knowledge Producers in Urban Change: Can Participation Change Procedures and Systems? Footprint; Delft Architecture Theory Journal, pp. 131-142.
- Susha, I. & A. Grönlund (2012), eParticipation research: Systematizing the field. Government Information Quarterly 29, pp. 373-382.
- Spit, T. & P. Zoete (2009), Ruimtelijke ordening in Nederland. Een wetenschappelijke introductie in het vakgebied. Den Haag: Sdu Uitgevers bv.
- Szeremeta, J. & R. Kerby (2005), E-Government: Providing Value to Citizens. 6th Global Forum on Reinventing Government: Towards Participatory and Transparent Governance, Korea: Seoul.
- Tambouris, E., A. Macintosh, S. Smith, E. Panopoulou, K. Tarabanis & J. Millard (2012), Understanding eParticipation State of Play in Europe. Information Systems Management 29(4), pp. 321-330.
- Tang, K.X. & N.M. Waters (2005), The internet, GIS and public participation in transportation planning. Progress in Planning 64, pp. 7-62.
- Teisman, G.R. (2000), Strategies for Improving Policy Results in a Pluricentric Society: an Interactive Perspective on Strategic Policy Behavior. In: W. Salet & A. Faludi (eds.), The Revival of Strategic Spatial Planning. Amsterdam: Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences.
- Teisman, G.R., A. van Buuren & L. Gerrits (2009), Managing Complex Governance Systems. Dynamics, Self-Organization and Coevolution in Public Investments. New York: Routledge.
- UK Cabinet Office (2000), Code of Practice on written consultation [online]
<https://www.wbginvestmentclimate.org/uploads/4.CodeofPracticeonwrittenconsultation.pdf>, geraadpleegd op 04-04-2014.
- Walker, B.B. & C. Rinner (2013), A Qualitative Framework for Evaluating Participation on the Geoweb. URISA Journal 25-2, pp. 15 – 24.
- Valadez, J.M. (2010), Deliberation, Cultural Difference and Indigenous Self-Governance. Good Society Journal 19 (2), pp. 60-65.
- Voigt, A. & H. Linzer (2005), Added Value: Implementation of User Requirements in City Simulators. CAADRIA – The Association for Computer-Aided Architectural Design Research in Asia: Digital Opportunities, pp. 337-343.
- Vonk, G.A. (2006), Improving Planning Support. The use of Planning Support Systems for spatial planning. Utrecht: Faculty of Geosciences, Utrecht University.
- VNG (2010), In actie met burgers! Naar buiten, Spoorboekje burgerparticipatie voor raad en college.
- Zuidema, C. & G. de Roo (2004a), Complexiteit als een planologisch begrip. In: Rooilijn: Mededelingen van het planologisch en demografisch instituut, Universiteit van Amsterdam 37 (10), pp. 485-490.

Zuidema, C. & G. de Roo (2004b), Integrating complexity theory into planning: truth or dare? AESOP Conference, Grenoble, 1-4 juli 2004.

Bronnen afbeeldingen

Afbeeldingen voorblad [geraadpleegd op 23-06-2014]:

Kaart: Luchtfoto Kadaster 2013

<http://www.rotterdam.groenlinks.nl>

<http://www.rijkswaterstaat.nl>

<http://news.stanford.edu>

Bijlage 1. Enquête

Geachte heer/mevrouw,

Voor de masteropleiding Planologie van de Universiteit Utrecht ben ik bezig met mijn afstudeeronderzoek naar de meerwaarde van e-participatie. e-participatie gaat over het meepraten van burgers in het planvorming via het internet. De projectwebsite van de A13/A16 (www.a13a16rotterdam.nl) vormt de casus van het onderzoek. U hebt aangegeven mee te willen werken aan dit onderzoek, waarvoor dank!

Onderstaand vindt u een enquête met een twintigtal meerkeuzevragen. Het invullen van de enquête neemt ongeveer 5 minuten tijd in beslag. De onderzoeksresultaten gebruiken we onder meer om de mogelijkheden om online mee te denken over de A13/A16 continu te verbeteren. Uw gegevens blijven strikt vertrouwelijk en uw antwoorden worden altijd anoniem verwerkt.

Als u geïnteresseerd bent in de uitkomst van het onderzoek kunt u in onderstaand tekstveld uw emailadres achterlaten. Ik zal u dan deze zomer mijn eindrapport toesturen. Als u vragen hebt over mijn onderzoek, dan kunt u een mail sturen naar t.l.huisingh@students.uu.nl.

Hartelijk dank,

Tirza Huisingh – Masterstudent Planologie
Universiteit Utrecht

Ja, ik wil graag het eindrapport van dit onderzoek ontvangen op het e-mailadres:.....

1. Op wat voor manier bent u betrokken bij de plannen omtrent de A13/A16?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Vanuit een politieke partij
- Vanuit een milieuorganisatie
- Vanuit Rijkswaterstaat
- Anders, namelijk
- Als bewoner in de omgeving
- Vanuit een andere organisatie, namelijk
- Als gebruiker van het recreatiegebied Lage Bergse Bos

2. Op wat voor manier gebruikt u de projectwebsite ? Meerdere antwoorden mogelijk

- Om informatie/inzicht te verkrijgen in de plannen
- Om meningen/ideeën uit te wisselen met andere burgers
- Om mijn stem te laten horen (aan RWS)
- Anders, namelijk....

Hieronder volgen tien stellingen over de projectwebsite www.a13a16rotterdam.nl. Aan de hand van een vijf-punt schaal kunt u aangeven in hoeverre u het wel of niet eens bent met deze stelling.

3. De projectwebsite helpt mij nog niet echt om inzicht in de centrale vraagstukken omtrent de A13/A16 te krijgen.

- Helemaal mee oneens
- Oneens
- Neutraal
- Eens
- Helemaal mee eens

4. Door de projectwebsite ben ik beter op de hoogte van de ideeën/meningen van andere burgers.

- Helemaal mee oneens
- Oneens
- Neutraal
- Eens
- Helemaal mee eens

5. Ik heb het gevoel dat ik dankzij de projectwebsite helemaal op de hoogte kan zijn van het planvormingsproces omtrent de A13/A16.

Helemaal mee oneens Oneens Neutraal Eens Helemaal mee eens

6. Ik voel mij totaal niet betrokken bij het planvormingsproces omtrent de ontwikkeling van de A13/A16.

Helemaal mee oneens Oneens Neutraal Eens Helemaal mee eens

7. Dankzij de projectwebsite voel ik mij meer betrokken bij het planvormingsproces omtrent de ontwikkeling van de A13/A16.

Helemaal mee oneens Oneens Neutraal Eens Helemaal mee eens

8. De projectwebsite faciliteert mij om te mee te praten in de besluitvorming omtrent de aanleg van de A13/A16.

Helemaal mee oneens Oneens Neutraal Eens Helemaal mee eens

9. Ik heb er vertrouwen in dat de input die via deze projectwebsite gegeven wordt serieus wordt meegenomen in de besluitvorming.

Helemaal mee oneens Oneens Neutraal Eens Helemaal mee eens

10. De inspraakmogelijkheden via de projectwebsite vergroten mijn vertrouwen in Rijkswaterstaat met betrekking tot deze ruimtelijke opgave.

Helemaal mee oneens Oneens Neutraal Eens Helemaal mee eens

11. Als er geen projectwebsite beschikbaar is zou ik niet betrokken zijn bij het planvormingsproces omtrent de A13/A16.

Helemaal mee oneens Oneens Neutraal Eens Helemaal mee eens

12. Ik vind het prettiger mijn ideeën/mening te geven via een officiële brief dan via de projectwebsite.

Helemaal mee oneens Oneens Neutraal Eens Helemaal mee eens

13. Ik vind het prettiger mijn ideeën/mening te geven op een informatiebijeenkomst dan via de projectwebsite.

Helemaal mee oneens Oneens Neutraal Eens Helemaal mee eens

14. Hebt u zelf een reactie geplaatst op de website?

Ja, ga verder naar vraag [15] Nee, ga verder naar vraag [17]

15. Op wat voor manier zou u graag terugkoppeling vanuit Rijkswaterstaat krijgen op uw reactie?

Bijvoorbeeld door middel van een persoonlijk bericht op de site. Een algemene melding dat het gelezen is. Een persoonlijke email etc.

[open vraag]

16. Wat verwacht u dat er in het beleidsvormingsproces met uw reactie zal gebeuren?

[open vraag]

17. Wat vindt u van het moment in het beleidsvormingsproces (voor het Ontwerp Tracébesluit) waarin uw input wordt gevraagd over de aanleg van de A13/A16?

- Te laat, ik had graag inspraak gehad in de locatie van het tracé
- Te laat, ik had graag meegepraat over andere oplossingen dan een snelweg om de verkeersopstopping te verminderen
- Het juiste moment, ik wil graag meepraten over de inpassing van het tracé
- Te vroeg, ik wil pas meepraten op het moment dat de plannen van Rijkswaterstaat al verder gevorderd zijn (na het ontwerp tracébesluit)
- Ik heb überhaupt geen behoefte om inspraak te hebben
- anders

18. Vindt u dat uw input op de juiste onderwerpen wordt gevraagd?

- Ja
- Nee, ik zou graag input geven over [...]

19. Welk onderdeel van de website vindt u het meest nuttig?

- 'Denk Mee'
- 'Over A13/A16'
- 'Veelgestelde vragen'
- 'Documenten'
- 'Contact'
- Ik vind geen van de onderdelen nuttig

20. Zijn er nog onderdelen/functionaliteiten die u mist op de website?

- Ja, namelijk [.....]
- Nee

21. Welke nieuwe kennis heeft u dankzij de projectwebsite kunnen krijgen?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Standpunten van Rijkswaterstaat
- Meer inzicht in de plannen, o.a. door de kaart
- Standpunten/ideeën van andere burgers
- Kennis over het proces omtrent de ontwikkeling van de weg
- Geen

22. Heeft u ook deelgenomen aan andere mogelijkheden tot participatie?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Ja, aanwezig op informatieavond
- Ja, elders namelijk [...]
- Ja, deelnemer aan de gebiedstafels
- Nee

23. Heeft u nog opmerkingen of verbeterpunten voor de projectwebsite?

[open]

24. Geslacht

- Man
- Vrouw

25. Leeftijd

[open]

Hartelijk dank voor uw deelname aan deze enquête!

Bijlage 2. Analyse www.a13a16rotterdam.nl

Periode: 03/04/2014 – 18/05/2014

Algemene statistieken

Bezoeken: 5.107

Unieke bezoekers: 3.611

Pagina's/bezoek: 6,35

Paginaweergaven: 32.436

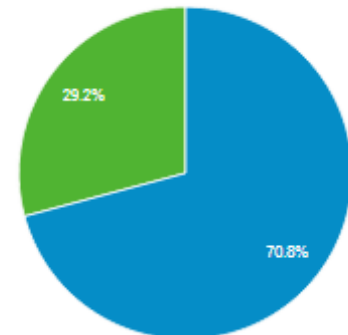
Unieke paginaweergaves: 19.585

Gem. Bezoekduur: 00:04:59

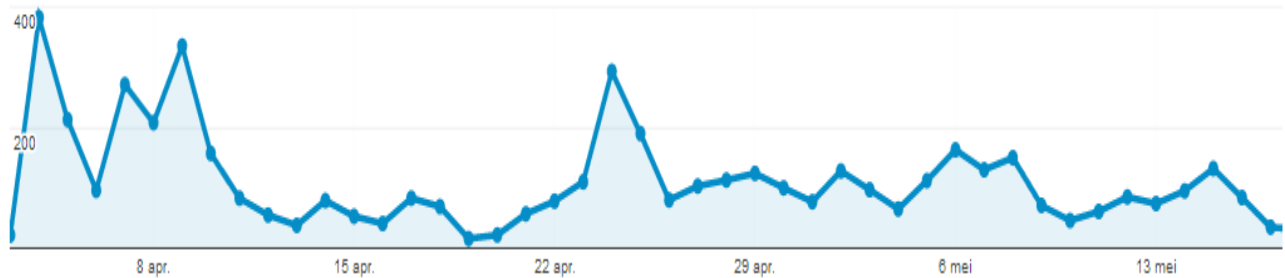
Bouncepercentage: 26,22%

Uitstappercentage: 15,74%

■ New Visitor ■ Returning Visitor

● Sessies

Toelichting

1. Bezoeken: Aantal bezoeken aan de site.
2. Unieke bezoekers is het aantal niet-geduplicateerde (slechts één keer geteld) bezoekers op uw website tijdens een bepaalde periode.
3. Pagina's/bezoek (Gemiddelde bezoekdiepte) is het gemiddelde aantal bekeken pagina's tijdens een bezoek aan uw site. Herhaalde weergaven van één pagina tellen ook mee.
4. Paginaweergaven is het totale aantal bekeken pagina's. Herhaalde weergaven van één pagina tellen ook mee.
5. Unieke paginaweergaven zijn het aantal bezoeken gedurende welke de opgegeven pagina('s) ten minste één keer is/zijn weergegeven.
6. Gem. bezoekduur: De gemiddelde duur van een sessie.
7. Bouncepercentage is het percentage bezoeken van één pagina (dat wil zeggen, bezoeken waarbij de persoon uw site alweer verlaat op de instappagina).
8. Uitstappercentage is het percentage siteverlatingen dat is opgetreden via een bepaalde pagina of reeks pagina's.

1. Meest bezochte pagina's

Pagina	Aantal bezoeken	% Paginaweergaven
Homepage	6.673	20,57
Deelgebied Midden	2.647	8,16
Deelgebied West	2.247	6,93
Deelgebied Lage Bergse Bos	1.895	5,84
Deelgebied Terbregseveld	1.627	5,02

2. Gedragsstroom – bij openen website

In onderstaande tabel staat op welke pagina men als eerste klikt vanaf de startpagina. Het verlatingspercentage gaat over het aandeel van de bezoekers die vanaf deze pagina de website verlaat.

Totaal bezoekers: 5.107

Verlatingspercentage: 22,6

Pagina	Aantal	% totaal	Verlatingspercentage
Deelgebied West	862	24,84	23,7
Deelgebied Midden	538	15,50	16,9
Deelgebied Lage Bergse Bos	389	11,21	21,9
Deelgebied Terbregseveld	316	9,11	23,7
Nieuwsbericht Online meedenken over A13/A16	151	4,35	16,6
Denk mee - Default	129	3,72	8,53
Over A13/A16	88	2,54	38,6
Nieuwsbericht – Gebiedstafels A13/A16 gaan tweede ronde in	67	1,93	28,4
Nieuwsbericht – Online meedenken tot en met 16 mei	62	1,79	21,0
Over A13/A16 – Weg & Omgeving	51	1,47	39,2

3. Registratiepagina

Paginaweergaven: 812

Unieke paginaweergaves: 622

Uitstappercentage: 11,95% (percentage siteverlatingen dat is opgetreden via deze pagina)

4. Locatie bezoekers website

Plaats	Bezoeken	% bezoeken
Rotterdam	1.483	29,04
Berkel en Rodenrijs	646	12,65
Utrecht	463	9,07
Bergschenhoek	205	4,01
Amsterdam	204	3,99

5. Kanalen

Hoe zijn de bezoekers op de site beland?

Kanaalgroep	Aantal	% van totaal
Direct	2.342	45,85
Verwijzing	2.042	39,98
Sociaal medium	384	7,52
Zoekopdracht	339	6,64

Via welke sites beland men op de website (top 5)?

Website	Aantal bezoeken	% van totaal
Rijkswaterstaat.nl	377	18,46
Rodenrijs-west.nl	211	10,33
Rotterdam.nl	130	6,37
Wegenforum.nl	124	6,07
Cobouw.nl	118	5,78

6. Activiteit op site

Aantal geregistreerde gebruikers: 309

Reacties op de inpassingsopgaven:

Deelgebied	Inpassingsopgave	Aantal reacties
Midden	1. Akoestisch landschap en recreaduct	21
	2. Inrichting Triangelpark	32
	3. Inpassing tunnelmond	14
	4. Ontsluiting bedrijventerrein Schiebroek	11
	10. Knooppunt Doenkade/Oude Bovendijk/Landscheiding	127
	Totaal	205
West	1. Inrichting Driehoek	0
	2. Wegprofiel Doenkade	13
	3. Fysieke-, recreatieve-, ecologische- en waterverbindingen	5
	Totaal	18
Lage Bergse Bos	1. Herinrichting Lage Bergse Bos	19
	2. Toegankelijkheid Lage Bergse Bos	9
	3. Inrichting tunneldak en taluds	22
	Totaal	50
Terbregseveld	1. Inpassing tunnelmond	3
	2. Geluidswerende maatregelen	8
	3. Fiets- en wandelpaden en natuurverbindingen	3
	4. Inrichting Terbregseveld	6
	Totaal	20
Alle gebieden	Totaal	293

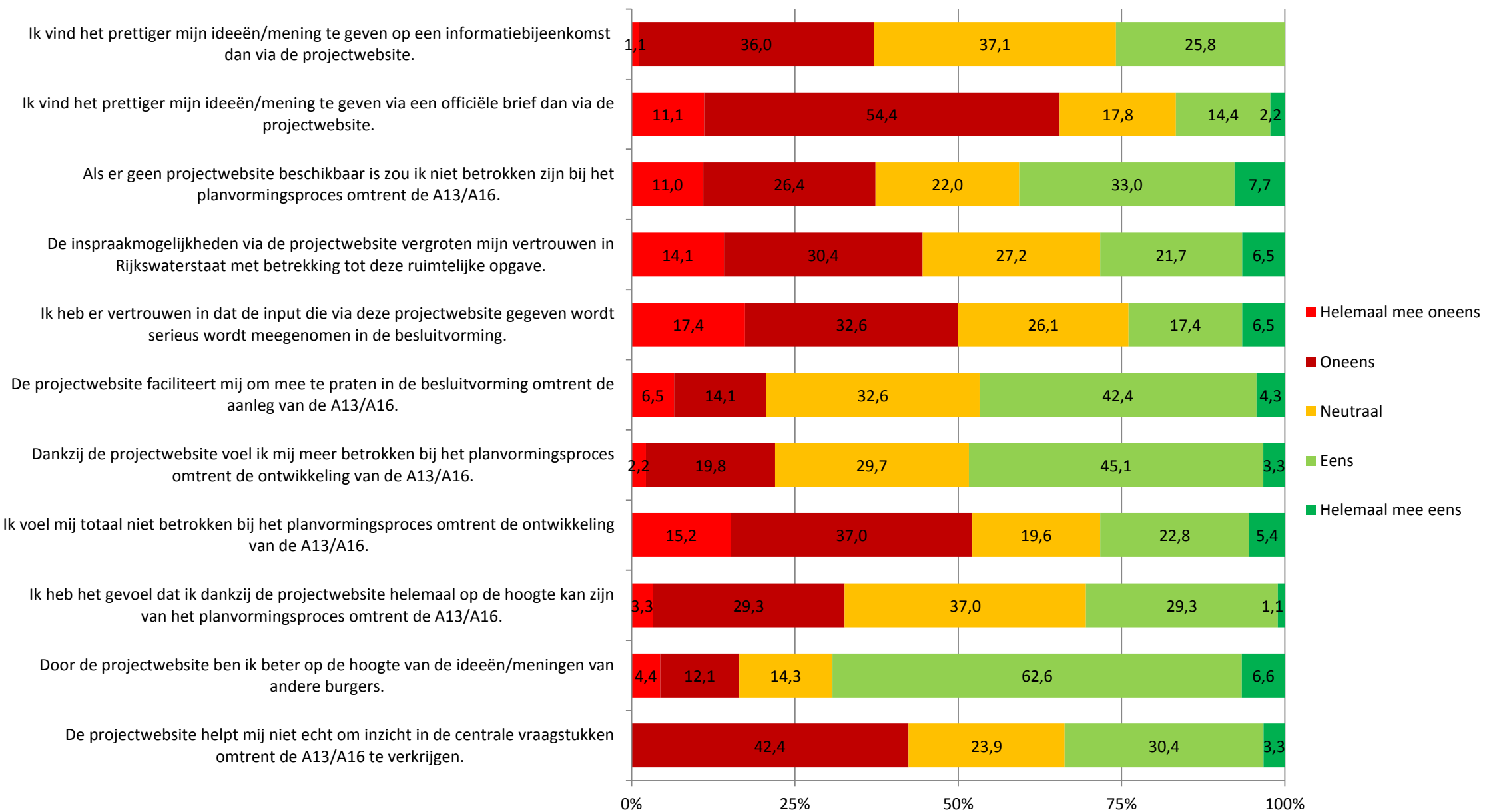
Bijlage 3. Analyseschema onderzoek

	Enquêtevragen (open/gesloten)		Enquête stellingen (Likert-schaal)	Google Analytics
Toegevoegde waarde participatie <i>Als zoektocht naar overeenstemming</i>	Legitimiteit beleid		6.6 De projectwebsite faciliteert mij om mee te praten in de besluitvorming omtrent de A13/A16.	
	Transparantie besluitvorming		6.3 Ik heb het gevoel dat ik dankzij de projectwebsite helemaal op de hoogte kan zijn van de ontwikkeling van de A13/A16.	
	Draagvlak	16. Wat verwacht u dat er in het beleidsvormingsproces met uw reactie zal gebeuren?	6.10. De inspraakmogelijkheden via de projectwebsite vergroten mijn vertrouwen in Rijkswaterstaat met betrekking tot deze ruimtelijke opgave.	
	Inzicht in complexiteit vraagstuk	3. Op wat voor manier gebruikt u de projectwebsite? 12. Welk onderdeel van de website vind u het meest nuttig?	6.1 De projectwebsite helpt mij nog niet echt om inzicht in de centrale vraagstukken omtrent de A13/A16 te krijgen. 6.2 Door de projectwebsite ben ik beter op de hoogte van de ideeën/meningen van andere burgers.	
Toegevoegde waarde participatie <i>Als uiteenzetting van verschillen</i>	Representativiteit verschillende belangen	2. Op wat voor manier bent u betrokken bij de plannen omtrent de A13/A16?		Aantal gebruikers Aantal registraties Aantal reacties per onderdeel
	Inzicht in verschillende belangen	3. Op wat voor manier gebruikt u de projectwebsite?	6.2 Door de projectwebsite ben ik beter op de hoogte van de ideeën/meningen van andere burgers.	
	Kennisverrijking	5. Welke nieuwe kennis heeft u dankzij de projectwebsite kunnen krijgen? 12. Welk onderdeel van de website vind u het meest nuttig? 20. Zijn er nog onderdelen/functionaliteiten die u mist op de website?	6.3 Ik heb het gevoel dat ik dankzij de projectwebsite helemaal op de hoogte kan zijn van de ontwikkeling van de A13/A16.	
Toegevoegde waarde online participatie	Toegankelijkheid Gemakkelijk	14. Heeft u nog opmerkingen of verbeterpunten voor de projectwebsite?	6.6 De projectwebsite faciliteert mij om mee te praten in de besluitvorming omtrent de A13/A16. 6.10 Ik vind het prettiger mijn ideeën/mening te geven via een officiële brief dan via de projectwebsite. 6.11 Ik vind het prettiger mijn ideeën/mening te geven op een informatiebijeenkomst dan via de projectwebsite.	

		Enquêtevragen (open/gesloten)	Enquête stellingen (Likert-schaal)	Google Analytics
	Vertrouwen	4. Heeft u ook deelgenomen aan andere participatiemogelijkheden? 9. Wat verwacht u dat er in het beleidsvormingsproces met uw reactie zal gebeuren?	6.7 Ik heb er vertrouwen in dat de input die via deze projectwebsite gegeven wordt serieus wordt meegenomen in de besluitvorming. 6.8 De inspraakmogelijkheden via de projectwebsite vergroten mijn vertrouwen in Rijkswaterstaat met betrekking tot deze opgave.	
	Representativiteit		6.5 Dankzij de projectwebsite voel ik mij meer betrokken bij het planvorming omtrent de ontwikkeling van de A13/A16. 6.9 Als er geen projectwebsite beschikbaar is zou ik niet betrokken zijn bij het planvormingsproces omtrent de A13/A16.	
Vormgeving van participatieproces	Moment van participatie	10. Wat vindt u van het moment in het beleidsvormingsproces (voor het Ontwerp Tracébesluit) waarop uw input wordt gevraagd over de aanleg van de A13/A16? 11. Vindt u dat uw input op de juiste onderwerpen wordt gevraagd?		
<i>Tevredenheid gebruikers</i>	Vormgeving participatie op projectwebsite	11. Vindt u dat uw input op de juiste onderwerpen wordt gevraagd? 13. Zijn er onderdelen/functionaliteiten die u mist op de website? 14. Heeft u nog opmerkingen of verbeterpunten voor de projectwebsite?		Gedragstroom
	Monitoring projectwebsite	8. Op wat voor manier zou u graag terugkoppeling krijgen vanuit Rijkswaterstaat op uw reactie?		
	Duur participatieproces op de projectwebsite			Verloop bezoekersaantallen Verloop reacties

Bijlage 4. Uitkomsten stellingen enquête

Antwoorden op stellingen in %

Antwoorden op stellingen in enquête in absolute aantallen.

	Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens	Totaal
De projectwebsite helpt mij niet echt om inzicht in de centrale vraagstukken omtrent de A13/A16 te verkrijgen.	0	39	22	28	3	92
Door de projectwebsite ben ik beter op de hoogte van de ideeën/meningen van andere burgers.	4	11	13	57	6	91
Ik heb het gevoel dat ik dankzij de projectwebsite helemaal op de hoogte kan zijn van het planvormingsproces omtrent de A13/A16.	3	27	34	27	1	92
Ik voel mij totaal niet betrokken bij het planvormingsproces omtrent de ontwikkeling van de A13/A16.	14	34	18	21	5	92
Dankzij de projectwebsite voel ik mij meer betrokken bij het planvormingsproces omtrent de ontwikkeling van de A13/A16.	2	18	27	41	3	91
De projectwebsite faciliteert mij om mee te praten in de besluitvorming omtrent de aanleg van de A13/A16.	6	13	30	39	4	92
Ik heb er vertrouwen in dat de input die via deze projectwebsite gegeven wordt serieus wordt meegenomen in de besluitvorming.	16	30	24	16	6	92
De inspraakmogelijkheden via de projectwebsite vergroten mijn vertrouwen in Rijkswaterstaat met betrekking tot deze ruimtelijke opgave.	13	28	25	20	6	92
Als er geen projectwebsite beschikbaar is zou ik niet betrokken zijn bij het planvormingsproces omtrent de A13/A16.	10	24	20	30	7	91
Ik vind het prettiger mijn ideeën/mening te geven via een officiële brief dan via de projectwebsite.	10	49	16	13	2	90
Ik vind het prettiger mijn ideeën/mening te geven op een informatiebijeenkomst dan via de projectwebsite.	1	32	33	23	0	89

Bijlage 5. Itemanalyse van constructen

5.1 Construct: Toegevoegde waarde (e) Participatie als zoektocht naar overeenstemming.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,652	,651	5

Inter-Item Correlation Matrix

	S8	S3	S6	S1_reverse	S2
S8	1,000	,463	,386	,249	,098
S3	,463	1,000	,359	,124	,176
S6	,386	,359	1,000	,329	,454
S1_reverse	,249	,124	,329	1,000	,073
S2	,098	,176	,454	,073	1,000

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
S8	12,7912	6,189	,447	,293	,580
S3	12,6044	7,220	,434	,257	,588
S6	12,3187	6,153	,602	,392	,499
S1_reverse	12,5165	7,719	,284	,133	,652
S2	12,0110	7,678	,282	,220	,653

	Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens	Totaal
De projectwebsite helpt mij nog niet echt om inzicht in de centrale vraagstukken omtrent de A13/A16 te krijgen. REVERSE CODING	3	28	22	39	0	92
Door de projectwebsite ben ik beter op de hoogte van de ideeën/meningen van andere burgers.	4	11	13	57	6	91
Ik heb het gevoel dat ik dankzij de projectwebsite helemaal op de hoogte kan zijn van het planvormingsproces omtrent de ontwikkeling van de A13/A16.	3	27	34	27	1	92
De projectwebsite faciliteert mij om mee te raten in de besluitvorming omtrent de aanleg van de A13/A16.	6	13	30	39	4	92
De inspraakmogelijkheden via de projectwebsite vergroten mijn vertrouwen in Rijkswaterstaat met betrekking tot deze ruimtelijke opgave.	13	28	25	20	6	92
Totaal	29	107	124	182	17	459
%	6,3	23,3	27,0	39,7	3,7	100,0

5.2 Construct: Inzicht in complexiteit ruimtelijk vraagstuk.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,297	,299	3

Inter-Item Correlation Matrix

	S3	S1_reverse	S2
S3	1,000	,124	,176
S1_reverse	,124	1,000	,073
S2	,176	,073	1,000

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
S3	6,5934	1,888	,205	,043	,137
S1_reverse	6,5055	1,964	,128	,018	,299
S2	6,0000	1,844	,164	,034	,221

5.3 Construct: Toegevoegde van online participatie ten opzichte van offline participatie.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,246	,241	5

Inter-Item Correlation Matrix

	S7	S8	S9_reverse	S10_reverse	S11_reverse
S7	1,000	,699	-,234	-,022	-,076
S8	,699	1,000	-,161	,051	,001
S9_reverse	-,234	-,161	1,000	,083	,066
S10_reverse	-,022	,051	,083	1,000	,188
S11_reverse	-,076	,001	,066	,188	1,000

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
S7	12,4535	4,463	,222	,509	,080
S8	12,2907	3,950	,341	,494	-,077 ^a
S9_reverse	12,0465	6,351	-,131	,062	,443
S10_reverse	11,4535	5,498	,119	,047	,202
S11_reverse	11,8953	6,001	,068	,045	,243

a. The value is negative due to a negative average covariance among items. This violates reliability model assumptions. You may want to check item codings.

5.4 Construct: Vertrouwen in het participatieproces.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,822	,822	2

Inter-Item Correlation Matrix

	S7	S8
S7	1,000	,698
S8	,698	1,000

	Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens	Totaal
Ik heb er vertrouwen in dat de input die via de projectwebsite gegeven wordt serieus wordt meegenomen in de besluitvorming	16	30	24	16	6	92
De inspraakmogelijkheden via de projectwebsite vergroten mijn vertrouwen in Rijkswaterstaat met betrekking tot deze ruimtelijke opgave	13	28	25	20	6	92
Totaal	29	58	49	36	12	184
%	15,8	31,5	26,6	19,6	6,5	100,0

Bijlage 6. Toetsing Hypothesen

6.1 Online participeren of participeren via een officiële brief

Vooronderstellingen

Hypothese: Deelnemers die geen reactie plaatsen op de projectwebsite, participeren liever via een officiële brief, dan deelnemers die wel een reactie plaatsen op de projectwebsite.

Meetschaal: interval- of ratioschaal

Model: Twee onafhankelijke aselechte steekproeven

Hypothesen: $H_0: \mu_1 = \mu_2$

$H_A: \mu_1 \neq \mu_2$

	Reactie	Aantal	Gemiddelde	Standaard deviatie	Gemiddelde standaardfout
S10	ja	65	2,25	0,884	0,110
	nee	25	2,88	0,971	0,194

S10= Ik vind het prettiger mijn ideeën/mening te geven via een officiële brief dan via de projectwebsite.

1= Helemaal mee oneens; 2= Oneens; 3= Neutraal; 4= Eens; 5= Helemaal mee eens

Onafhankelijke T-toets

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
				F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
S10	Equal variances assumed	2,617	0,109	-2,963	88	0,004	-0,63385	0,21391	-1,05894	-0,20875
	Equal variances not assumed			-2,841	40,215	0,007	-0,63385	0,22309	-1,08464	-0,18305

Levene's test: toetsen van populatievarianties

0,109 > 0,05, dus 'equal variances assumed'.

Uitkomst T-toets

Sign: 0,004

0,004 < 0,05

H_0 is verworpen.

H_A is aangenomen met 95% betrouwbaarheid.

6.2 Online participeren of participeren via een informatiebijeenkomst

Vooronderstellingen

Hypothese: Deelnemers die geen reactie plaatsen op de projectwebsite, participeren liever via een informatiebijeenkomst, dan deelnemers die wel een reactie plaatsen op de projectwebsite.

Meetschaal: interval- of ratioschaal

Model: Twee onafhankelijke aselechte steekproeven

Hypothesen: $H_0: \mu_1 = \mu_2$

$H_A: \mu_1 \neq \mu_2$

	Reactie	Aantal	Gemiddelde	Standaard deviatie	Gemiddelde standaardfout
S11	ja	63	2,83	0,794	0,100
	nee	26	3,00	0,849	0,166

S11: Ik vind het prettiger mijn ideeën/meningen te geven op een informatiebijeenkomst dan via de projectwebsite.

1= Helemaal mee oneens; 2= Oneens; 3= Neutraal; 4= Eens; 5= Helemaal mee eens

Onafhankelijke T-toets

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
S11	Equal variances assumed	0,386	0,536	-0,925	87	0,358	-0,17460	0,18881	-0,54988	0,20067
	Equal variances not assumed			-0,899	44,011	0,373	-0,17460	0,19416	-0,56590	0,21669

Levene's test: toetsen van populatievarianties

0,536 > 0,05, dus 'equal variances assumed'.

Uitkomst T-toets

Sign: 0,358

0,358 > 0,05

H_0 is aangenomen met 95% betrouwbaarheid

H_A is verworpen.

6.3 Vertrouwen in het participatieproces

Vooronderstellingen

Hypothese: Deelnemers die alleen online participeren hebben minder vertrouwen in het participatieproces dan deelnemers die zowel online als offline participeren.

Meetschaal: interval- of ratioschaal

Model: Twee onafhankelijke aselechte steekproeven

Hypothesen:

$$H_A: \mu_1 \neq \mu_2 \quad H_0: \mu_1 = \mu_2$$

	Deelname offline participatie	Aantal	Gemiddelde	Standaard deviatie	Gemiddelde standaardfout
S7	Nee	38	3,03	1,262	0,205
	Ja	54	2,35	0,994	0,135

S7: Ik heb er vertrouwen in dat de input die via deze projectwebsite gegeven wordt series wordt meegenomen in de besluitvorming.

1= Helemaal mee oneens; 2= Oneens; 3= Neutraal; 4= Eens; 5= Helemaal mee eens

Gemiddelden suggereren tegengesteld verband! Herformulering van hypothese:

Deelnemers die alleen online participeren hebben meer vertrouwen in het participatieproces dan deelnemers die zowel online als offline participeren.

Onafhankelijke T-toets

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
				F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference		
S7	Equal variances assumed	2,531	0,115	2,865	90	0,005	0,67446	0,23546	0,20669	1,14224	
	Equal variances not assumed			2,748	67,347	0,008	0,67446	0,24540	0,18468	1,16425	

Levene's test: toetsen van populatievarianties

0,115 > 0,05, dus 'equal variances assumed'.

Uitkomst T-toets

Sign: 0,005

0,005 < 0,05

H_0 is verworpen.

H_A is aangenomen met 95% betrouwbaarheid.

6.4 Betrokkenheid participatieproces

Vooronderstellingen

Hypothese: Participanten die zowel online als offline participeren voelen zich meer betrokken bij het planvormingsproces, dan participanten die alleen online participeren.

Meetschaal: interval- of ratioschaal

Model: Twee onafhankelijke aselechte steekproeven

Hypothesen: $H_0: \mu_1 = \mu_2$

$H_A: \mu_1 \neq \mu_2$

	Deelname offline participatie	Aantal	Gemiddelde	Standaard deviatie	Gemiddelde standaardfout
S4	Ja	54	2,47	1,089	0,176
	Nee	38	2,79	1,188	0,162

S4: Ik voel mij totaal niet betrokken bij het planvormingsproces omtrent de ontwikkeling van de A13/A16.

1= Helemaal mee oneens; 2= Oneens; 3= Neutraal; 4= Eens; 5= Helemaal mee eens

Onafhankelijke T-toets

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
				t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower		
				F	Sig.						
S7	Equal variances assumed	0,813	0,370	-1,329	90	0,187	-0,32261	0,24269	-0,80476	0,15954	
	Equal variances not assumed			-1,351	84,047	0,180	-0,32261	0,23883	-0,79755	0,15233	

Levene's test: toetsen van populatievarianties

0,813 > 0,05, dus 'equal variances assumed'.

Uitkomst T-toets

Sign: 0,187

0,187 > 0,05

H_0 is aangenomen met 95% betrouwbaarheid.

H_A is verworpen

6.5 Verband tussen gebruikte participatiemogelijkheden en nieuwe opgedane kennis

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Nieuwe_kennis6_geen * Deelname_Part4_nee	100	100,0%	0	,0%	100	100,0%

Nieuwe_kennis6_geen * Deelname_Part4_nee Crosstabulation

Count

		Deelname_Part4_nee		Total
		ja	nee	
Nieuwe_kennis6_geen	ja	1	7	8
	nee	40	52	92
Total		41	59	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,920 ^a	1	,087		
Continuity Correction ^b	1,780	1	,182		
Likelihood Ratio	3,374	1	,066		
Fisher's Exact Test				,136	,087
Linear-by-Linear Association	2,891	1	,089		
N of Valid Cases	100				

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,28.

b. Computed only for a 2x2 table

Bijlage 7. Antwoorden op open en meerkeuzevragen

Antwoorden op de open vragen gegroepeerd

Verwachtingen	aantal	%
Weinig	32	50,0
Input wordt serieus meegenomen	20	31,3
Het zal besproken worden	4	6,3
We worden gehoord	2	3,1
Doorwerking in de plannen	2	3,1
Overig	4	6,3

Terugkoppeling	aantal	%
Persoonlijke email/bericht	33	45,8
Melding dat het eigen bericht gelezen is	12	16,7
Publiek zichtbare reactie	4	5,6
Terugzien in overzicht van alle voorstellen	4	5,6
Algemene melding	5	6,9
Algemene inhoudelijke reactie	3	4,2
Maakt niet uit	3	4,2
Overig	8	11,1

Gemiste onderdelen op de website	aantal	%
Visuele middelen	4	36,4
Meer achtergrondinformatie proces	2	18,2
Andere informatie	3	27,3
Overig	2	18,2

Had graag input gegeven over	aantal	%
De noodzaak van een snelweg	10	32,3
De locatie van het tracé	6	19,4
Een andere oplossing voor het probleem	4	12,9
Oplossingen voor de overlast van de snelweg	4	12,9
Een ander inpassingsprobleem	3	9,7
Veiligheid	2	6,5
Overig	2	6,5

Antwoorden op de meerkeuzevragen

Op wat voor manier bent u betrokken bij de plannen omtrent de A13/A16?

Meerdere antwoorden mogelijk.

Als bewoner in de omgeving		79 (80.61 %)
Vanuit een politieke partij		1 (1.02 %)
Vanuit een milieuorganisatie		2 (2.04 %)
Vanuit Rijkswaterstaat		1 (1.02 %)
Vanuit een andere organisatie, namelijk		9 (9.18 %)
Als gebruiker van het recreatiegebied Lage Bergse Bos		30 (30.61 %)
Anders, namelijk		6 (6.12 %)

Op wat voor manier gebruikt u de projectwebsite?

Meerdere antwoorden mogelijk

Om informatie/inzicht te verkrijgen in de plannen		70 (70.71 %)
Om meningen/ideeën uit te wisselen met andere burgers		20 (20.2 %)
Om mijn stem te laten horen (aan RWS)		80 (80.81 %)
Anders, namelijk		6 (6.06 %)

Heeft u ook deelgenomen aan andere participatie-mogelijkheden?

Meerdere antwoorden mogelijk

Ja, aanwezig op informatieavond		51 (51 %)
Ja, deelnemer aan gebiedstafel		7 (7 %)
Ja, elders namelijk		13 (13 %)
Nee		42 (42 %)

Welke nieuwe kennis heeft u dankzij de projectwebsite kunnen krijgen?

Meerdere antwoorden mogelijk

Standpunten van Rijkswaterstaat		36 (36 %)
Standpunten/ideeën van andere burgers		55 (55 %)
Meer inzicht in de plannen		62 (62 %)
Kennis over het proces omtrent de ontwikkeling van de A13/A16		42 (42 %)
Anders, namelijk		9 (9 %)
Geen		8 (8 %)

Heeft u zelf een reactie geplaatst op de projectwebsite?

Ja		68 (71.58 %)
Nee		27 (28.42 %)

Wat vindt u van het moment in het besluitvormingsproces (voor het Ontwerp Tracébesluit)?

Te laat, ik had graag inspraak gehad in de locatie van het tracé		20 (23.26 %)
Te laat, ik had graag meegepraat over andere oplossingen dan een snelweg om de verkeersopstopping te verminderen		39 (45.35 %)
Het juiste moment, ik wil graag meepraten over de inpassing van het tracé		22 (25.58 %)
Te vroeg, ik wil pas meepraten op het moment dat de plannen van Rijkswaterstaat al verder gevorderd zijn (na het ontwerp tracébesluit)		1 (1.16 %)
Ik heb überhaupt geen behoefte om inspraak te hebben		2 (2.33 %)
Anders, namelijk		1 (2.33 %)

Vindt u dat uw input op de juiste onderwerpen wordt gevraagd?

Ja		50 (59.52 %)
Nee, ik zou graag input geven over		34 (40.48 %)

Welk onderdeel van de website vindt u het meest nuttig?

Denk mee		34 (38.64 %)
Over A13/A16		42 (47.73 %)
Veelgestelde vragen		3 (3.41 %)
Documenten		8 (9.09 %)
Contact		0 (0 %)
Ik vind geen van de onderdelen nuttig		1 (1.14 %)

Zijn er onderdelen/functionaliteiten die u mist op de projectwebsite?

Ja, namelijk		26 (30.95 %)
Nee		58 (69.05 %)

Geslacht

Man		55 (61.8 %)
Vrouw		34 (38.2 %)